

Περίληψη

| In – between | οικοδομώντας το συλλογικό
επαναχρήσεις και επαναπροσδιορισμός της κατοίκησης στο κέντρο της Αθήνας

Στόχος της διπλωματικής εργασίας είναι η δημιουργία μιας πειραματικής δομής συλλογικής κατοίκησης στο κέντρο της Αθήνας, χρησιμοποιώντας το υπάρχον κτιριακό απόθεμα της πόλης, με σκοπό τον επαναπροσδιορισμό της συνθήκης της κατοίκησης όπως τη γνωρίζουμε μέχρι σήμερα.

Αφετηρία της έρευνας αποτέλεσε η μελέτη της ταυτότητας του κατοίκου της σημερινής μετανεωτερικής πόλης, καθώς και των μεταβαλλόμενων συνθηκών και σχέσεων που επηρεάζουν την αστική ζωή. Σε επόμενο στάδιο έγινε η ανάλυση παλαιότερων και σύγχρονων παραδειγμάτων κατοικιών, με σκοπό την αναζήτηση των μικρών στοιχείων εστιότητας που συνδέουν τον κάτοικο, την κατοικία και την πόλη. Χρησιμοποιώντας σαν μονάδα το μετανεωτερικό αστικό υποκείμενο γίνεται η προσπάθεια ένταξης του σε μια νέα συνθήκη κατοίκησης με κύρια χαρακτηριστικά στοιχεία την εντονη σχέση της δομής με το «έξω», δηλαδή την πόλη και το δημόσιο χώρο και το «άνοιγμα» της μικρότερης ιδιωτικής μονάδας προς το «κοινό» και τη συλλογική ζωή. Επιχειρείται επιπρόσθετα η κατασκευή μιας νέας δομής στον ενδιάμεσο χώρο που δημιουργείται από το ανάγλυφο των δωματίων των ήδη υπάρχοντων κτιριακών μονάδων, στην οποία η ζωή γίνεται υπαίθρια, το κοινό συγχέεται με το δημόσιο και η πόλη αναδημιουργείται σε ένα νέο επίπεδο στο οποίο οι συνθήκες είναι ρευστές και μη ορισμένες. Δημιουργείται ένας χώρος, δηλαδή, γύρω και ανάμεσα από τις αυστηρά ορισμένες ταυτότητες – τις οποίες επιτάσσει το δομημένο περιβάλλον – αλλά διαφέρει από αυτές ριζικά. Ο συγκεκριμένος χώρος επιλέχθηκε να πλαισιώνεται από μια ξύλινη κατασκευή με πανέλα πλήρωσης, άλλα πλήρη και άλλα διάτρητα, εντείνοντας την αντίθεση της ενδιάμεσης αυτής υβριδικής κατάστασης με το πυκνά δομημένο περιβάλλον της ελληνικής πρωτεύουσας.

Σκοπός του συνολικού εγχειρήματος είναι ο πειραματισμός με τα στοιχεία αυτά που παραδοσιακά συνθέτουν μια κατοικία, και η αποδόμησή τους έτσι ώστε να προκύψει πηγαία ένας νέος τύπος οικειότητας μέσα από μια προσπάθεια διανυσματικής επέκτασης της κατοίκησης με πυρήνα την πόλη και όχι την οικιστική μονάδα.

ΕΠΙΒΛΕΠΩΝ: ΚΩΣΤΗΣ ΠΑΝΗΓΥΡΗΣ

ΦΟΙΤΗΤΡΙΑ: ΤΖΙΜΑ ΜΑΝΙΑΤΗ ΔΑΝΑΗ

ΤΙΤΛΟΣ: | In – between | οικοδομώντας το συλλογικό
επαναχρήσεις και επαναπροσδιορισμός της κατοίκησης στο κέντρο της Αθήνας

Summary

| In – between | building the collective
redefining the urban dwelling in the center of Athens

The purpose of this thesis project, is to create an experimental structure of common living, in the center of Athens, using the existent building reserve of the city, in order to redefine the housing status as we know it.

The starting point of the project, was the study of the identity of the modern day resident of the post-modern city, as well as the ever changing relations that influence the urban living. In another level was considered crucial to analyze a wide spectrum of older and modern examples of housing, in order to identify those elements that traditionally connect the resident, the residence and the city. Using the post-modern urban subject as a starting unit, the project concentrates on creating a new way of living in the city, with an openness to the “outside” as well as to the “common”, a way to live collectively as a part of a wider community. The structure that is being proposed lays on the in-between space, created by the existing structures, where the city recomposes itself in a new level, where the social conditions are fluid and non-definite and the living is oriented on the “outside”. A space is created, around and between social identities, but differs from them. This space was decided to be presented as a wooden structure with wooden filling panels of different transparencies, creating a more apparent contrast of this hybrid situation to the rest of the compact built environment of the Greek capital.

The objective of the whole project is to experiment with those elements that traditionally shape a “home», in its wider meaning, and the deconstruction of them, in order to create a new way of living together, and broadening the definition of dwelling in general, using the city and the resident as a starting point instead of the housing complexes.

SUPERVISOR: KOSTIS PANIGIRIS

STUDENT: TZIMA MANIATI danai

TITLE: | In – between | building the collective
redefining the urban dwelling in the center of Athens

Πανεπιστήμιο Θεσσαλίας
Τμήμα Αρχιτεκτόνων Μηχανικών
διπλωματική εργασία

| In-between | οικοδομώντας το συλλογικό
επαναχρήσεις και επαναπροσδιορισμός της κατοίκησης στο κέντρο της Αθήνας

Τζίμα Μανιάτη Δανάη
επιβλέπων καθηγητής_ Κωστής Παναγύρης

Περιεχόμενα

7

εισαγωγή

11

συλλογικότητα και κατοίκηση

- 12 το αστικό υποκείμενο
- 13 συλλογικότητα και δημόσιος χώρος
- 14 κατοικία
- 16 μοναστηριακή αρχιτεκτονική
- 20 τα παλιά αθηναϊκά σπίτια
- 28 η κατοικία στην αρχαιότητα
- 32 μεταγενέστερα παραδείγματα συλλογικής κατοίκησης

39

το παράδειγμα της Αθήνας

- 40 η πολυκατοικία
- 42 η περιοχή του Ψυρρή
- 52 ο ενδιάμεσος χώρος | In-between

65

εφαρμογή στο οικόπεδο

- 66 επιλογή οικοπέδου
- 71 πρόταση για την προσθήκη
- 76 η σχέση με το “έξω”
- 81 ιδιωτικές μονάδες
- 90 οι αυλές στα δώματα
- 98 διαγράμματα

100

σχέδια

124-125

βιβλιογραφία

εισαγωγή

Τους δύο τελευταίους αιώνες παρατηρείται η όλο και εντονότερη συσσώρευση πληθυσμού στα αστικά περιβάλλοντα και κατ' επέκταση η επιταχυνόμενη μεγένθυση των πόλεων. Τα αίτια του φαινομένου εντοπίζονται στις κοινωνικοπολιτικές ανακατατάξεις που αρχικά επέφερε η Βιομηχανική Επανάσταση αλλά ακόμη περισσότερο στις μετέπειτα μεταβολές για τις οποίες λειτούργησε ως εφαλτήριο. Έκτοτε οι πόλεις μετατράπηκαν στα κέντρα όπου λαμβάνουν χώρα οι κυριότερες κοινωνικές, οικονομικές, πολιτισμικές και πολιτικές δραστηριότητες.

Οι σύγχρονες μεταβιομηχανικές κοινωνίες θα μπορούσαν να χαρακτηριστούν κάθε άλλο παρά στάσιμες δομές. Δεν αποτελούν μόνο προϊόν παλαιότερων μεταβολών αλλά και οι ίδιες λειτουργούν πλέον ως το πεδίο όπου λαμβάνουν χώρα όλες οι σύγχρονες μεταρρυθμίσεις και ανακατατάξεις. Όλες αυτές οι μεταβολές δεν θα μπορούσαν να αφήσουν ανεπηρέαστη **την πρωταρχική ζωντανή δομική μονάδα της πόλης, τον ίδιο τον κάτοικο** της. Όπως υποστηρίζει και ο επιστημονικός κλάδος της κοινωνικοχωρικής διαλεκτικής, οι άνθρωποι που ζουν και πράττουν καθημερινά μέσα στις πόλεις αποτελούν τον κυριότερο παράγοντα διαμόρφωσης του αστικού περιβάλλοντος ενώ παράλληλα επηρεάζονται από αυτό, δεδομένου ότι οι αστικές δομές διαμορφώνουν και οριοθετούν τις ενέργειές τους. Αυτοί οι άνθρωποι, τα **αστικά υποκείμενα**, δεν δρουν μόνο ως ατομικότητες. Ζουν, εργάζονται και πράττουν μέσα σε ένα πολυδιάστατο μεταβαλλόμενο σκηνικό όπου συναναστρέφονται και αλληλεπιδρούν μεταξύ τους, προσδίδοντας στην πόλη ένα **συλλογικό χαρακτήρα** που είναι απαραίτητος για την κοινωνική αλλά και την ατομική ζωή μέσα σε αυτή.

Πυρήνας της συλλογικής αλλά και ατομικής ζωής της πόλης είναι η κατοικία. Η πόλη προσφέρει τη στέγη, την εστία και από αυτή ξεκινούν και σε αυτήν τελειώνουν όλες οι ανθρώπινες δραστηριότητες.

Σύμφωνα με τον **Martin Heidegger** η αναζήτηση και η έυρεση αυτής της εστίας εμπεριέχεται μέσα στην έννοια της ανθρώπινης ύπαρξης. Μία νοσταλγία για μια πατρίδα, η οποία δεν ικανοποιείται ποτέ, μία συνεχής ανάγκη έυρεσης μιας αυθεντικής εστίας, της οποίας η υποτιθέμενη ανακάλυψη εντείνει εν τέλει την ανεσιτότητα του¹. Η σημασία της κατοικίας και η έννοια του “κατοικείν” έχουν προβληματίσει και καθορίσει την ανθρώπινη εξελικτική πορεία μέσα στην ανθρώπινη ιστορία. Στην παρούσα εργασία επιχειρείται η μελέτη και η κατανόηση της έννοιας της κατοίκησης, η ανάλυση του προφίλ του ανθρώπου-κατοίκου, ο οποίος αποτελεί τον πυρήνα της αρχιτεκτονικής της κατοικίας, αλλά και η κατανόηση των μηχανισμών με τους οποίους επιβιώνει και εξελίσσεται η ελληνική πόλη, χρησιμοποιώντας το παράδειγμα της Αθήνας. Μιας μητροπολιτικής μετανεωτερικής ευρωπαϊκής πόλης στην οποία το ζήτημα της κατοίκησης πάσχει και χρήζει αντιμετώπισης.

Αποτέλεσμα της διπλωματικής αυτής εργασίας, είναι **η πρόταση μιας πειραματικής δομής συλλογικής κατοίκησης**, στον υπάρχοντα αστικό ιστό -στο ερημωμένο από κατοικίες κέντρο- της Αθήνας. Αυτή η δομή επιδιώκει την σύζευξη του **ιδιωτικού** με το **δημόσιο**, του **δομημένου** με το **αδόμητο**, του **προσωπικού** και του **συλλογικού**. Μια μετανεωτερική συνθήκη κατοίκησης με μη-ορισμένες συνθήκες διαβίωσης καθώς και ρευστές σχέσεις και αλληλεπιδράσεις μεταξύ των ατομικοτήτων.

συλλογικότητα και κατοίκηση

το αστικό υποκείμενο

Στην μετανεωτερική εποχή των εξελίξεων και καινοτομιών, όπου κλονίζονται τα παραδοσιακά μοντέλα, αναδύεται η έννοια ενός πολυδιάστατου αστικού υποκειμένου. Ο πλουραλισμός των πολιτισμικών αξιών που συναντάμε σε κάθε κοινωνία, εγείρει αμφισβητήσεις γύρω από την έννοια της προσωπικής ταυτότητας του ανθρώπου της πόλης. Σε περασμένες ιστορικές περιόδους, ανατρέχοντας σε παλαιότερες φιλοσοφικές θεωρίες, συναντάμε την αντίληψη πως οι ταυτότητες είναι μοναδικές και αποτελούν απόκτημα του κάθε ανθρώπου μέσα από ορθολογικές, σαφώς ορισμένες και απaráλλακτες διαδικασίες. Η μελέτη του ανθρώπου σαν καθορισμένη ύπαρξη και η αναζήτηση της “αυθεντικής φύσης” του ανθρώπου αποτελούσε μονόδρομο στην προσπάθεια κατανόησης των ανθρώπινων σχέσεων. Με το πέρασμα των χρόνων όμως και την σφαιρικότερη αντίληψη που έχουμε αποκτήσει για τον κόσμο, αρχίζει η αμφισβήτηση αυτού του μονοσήμαντου ορισμού, και πλέον οδηγούμαστε στην προσέγγιση που υποστηρίζει πως οι ταυτότητες μας διαμορφώνονται υπό την επίδραση ποικίλων παραγόντων.

Προκύπτει, δηλαδή, πως η ταυτότητα αποτελεί απόρροια της αλληλεπίδρασης πολλών θέσεων υποκειμένων. Όταν η πολυδιάστατη αυτή ταυτότητα συνδυαστεί με την πολύπλοκη προσωπικότητα των ατόμων και τις εμπειρίες που φέρει ο καθένας μας, συντίθεται το μεταβαλλόμενο σκηνικό των ασταθών υποκειμενικότητων. Ως αποτέλεσμα, ο “εαυτός” μας δομείται, ως ένα βαθμό, από τους άλλους. Αντιλαμβανόμαστε λοιπόν το άτομο ως μία πολυδιάστατη ύπαρξη, ως μία αναπτυσσόμενη αφήγηση συνεχώς μεταβαλλόμενη.

Η Hannah Arendt, στο βιβλίο της “Η Ανθρώπινη Κατάσταση” αναφέρεται στο σύνολο των ανθρώπων ως πλήθος αποτελούμενο από μεμονωμένα μοναδικά άτομα των οποίων η ύπαρξη έχει άμεση σχέση με την δημόσια παρουσία τους. Αιτιολογώντας τον ισχυρισμό της περί μοναδικότητας, υποστηρίζει ότι κάθε άνθρωπος διαφέρει από τον άλλον και κατά συνέπεια δεν αποτελεί μία άπειρα αναπαραγώγιμη επανάληψη του ίδιου μοντέλου και η φύση ή η ουσία του δεν είναι η ίδια για όλους ούτε εξ ίσου προβλέψιμη με τη φύση ή την ουσία του κάθε άλλου πράγματος (Arendt, 2009:21).

Σε αντίθεση με παλαιότερες θεωρήσεις λοιπόν, το μετανεωτερικό υποκείμενο, ο άνθρωπος για τον οποίο μιλάμε δεν έχει μια καθορισμένη υπόσταση. Συμπεραίνουμε έτσι πως η ρευστότητα που χαρακτηρίζει την εποχή που ζούμε τόσο ως προς το άτομο και τις σχέσεις που αναπτύσσει όσο και ως προς το σύνολο της κοινωνίας, δεν επιτρέπει απόλυτες προσεγγίσεις γύρω από τα κοινωνικά φαινόμενα με τα οποία

ασχολούνται οι ανθρωπιστικές επιστήμες. Η ορθότητα και η κανονικότητα είναι έννοιες που έχουν χάσει τη σημασία που είχαν την εποχή του ανθρωπισμού και νωρίτερα. Η αρχιτεκτονική λοιπόν, σαν επιστήμη άρρηκτα συνδεδεμένη με την κοινωνία και τον άνθρωπο, οφείλει να αφομοιώσει στην πρακτική της νέες ρευστές διαδικασίες παραγωγής χώρου και να αναθεωρήσει την έννοια του υποκειμένου για το οποίο σχεδιάζει.

συλλογικότητα και δημόσιος χώρος

Η Hannah Arendt διατυπώνει την άποψη ότι η ικανότητα των ανθρώπων να αλληλοεπιδρούν χαρακτηρίζει την πόλιν – εκεί όπου συναντούμε ο ένας τον άλλο ως ίσοι – ενώ αναγνωρίζουμε τις διαφορές μας και μεριμνούμε για τη διατήρηση αυτής της διαφοράς ως σκοπού συνάντησής μας. Η πόλη λοιπόν αποτελείται από αυτή την πληθώρα διαφορετικοτήτων και αναπτύσσεται μέσω αυτών. Οι πολλαπλές αυτές ταυτότητες που απαρτίζουν τη ζωή στην πόλη συναντιούνται και αναπτύσσονται στο δημόσιο χώρο.

Από τα αρχαία χρόνια η έννοια του δημόσιου χώρου ταυτιζόταν με την ελευθερία. «Ο δούλος, ο ξένος και ο βάρβαρος κατά την αρχαιότητα, ο εργάτης ή ο τεχνίτης πριν από την νεότερη εποχή, ο επαγγελματίας ή ο επιχειρηματίας του δικού μας κόσμου, δεν ζουν μέσα στο δημόσιο χώρο. Κανείς άλλωστε δεν μπορεί να ζήσει σε αυτόν διαρκώς. Το να τον στερεί κανείς σημαίνει ότι στερείται την πραγματικότητα, η οποία, μιλώντας από ανθρώπινη και πολιτική άποψη, είναι η ίδια η δημόσια εμφάνιση.» (Arendt, 2009:272)

Επομένως η συνάντηση στον δημόσιο χώρο έχει σημασία τόσο ατομική όσο και συλλογική.

Το συλλογικό υποκείμενο είναι το υποκείμενο της ετερότητας και χτίζεται μέσα από την επικοινωνία με τον άλλο. Δεν είναι μία ξεχωριστή οντότητα από το περιβάλλον, αλλά κατασκευάζεται κοινωνικά, κτίζεται μαζί με τους άλλους. Η ύπαρξη μας ανάμεσα στους άλλους έχει διαφορετική σημασία από την ύπαρξη μας σαν ατομικότητες. Συμπεραίνουμε λοιπόν πόσο σημαντική είναι η συλλογική ζωή για την πόλη και πόσο μεγάλο ρόλο παίζει ο δημόσιος χώρος σαν πυρήνας αυτής της διαδικασίας συνάντησης και συλλογικής ύπαρξης.

η κατοικία

Η έρευνα για το αστικό υποκείμενο και την μετανεωτερική κοινωνία αποτελεί αφετηρία για την ενασχόληση της συγκεκριμένης εργασίας με το ζήτημα της κατοίκησης. Σε ποιόν αναφέρεται, σε τι βαθμό εξυπηρετεί τον άνθρωπο την πόλη, ή την κοινότητα και με ποιον τρόπο η αρχιτεκτονική της κατοικίας μπορεί να επηρεάσει τη σχέση του σύγχρονου ατόμου με την πόλη και κυρίως το δημόσιο χώρο.

Όπως προαναφέρθηκε στην εισαγωγή της παρούσας έρευνας, η κατοίκηση είναι μία έννοια που κατά τον Martin Heidegger αποτελεί στοιχείο του ανθρώπινου Είναι. Υποστηρίζει πως το Είναι αυτό, προσδιορίζεται κατά χώρο, είναι δηλαδή “χωρικό”, μια ιδιότητα η οποία δεν υφίσταται ως υποκειμενική, αλλά ως ένα υπαρκτό χαρακτηριστικό της ανθρώπινης ύπαρξης. Για τον Heidegger, το πρόβλημα της κατοικίας σήμερα έγκειται στο ότι σήμερα “η κατοίκηση βιώνεται και νοείται ως μια απλή δραστηριότητα, ανάμεσα σε άλλες δραστηριότητες” και όχι ως θεμελιώδες γνώρισμα του Είναι. Η σταθερότητα και αντικειμενικότητα που εκφράζουν οι απόψεις του Heidegger είναι αφενός ξεπερασμένες, αλλά η χωρική διάσταση της ύπαρξης και η σχέση αυτής με την κατοίκηση και τη ζωή στην πόλη αποδεικνύονται να είναι επίκαιρα ζητήματα.

Η συμμετοχή του ατόμου σε ομάδες και η ανάγκη για την ατομική ύπαρξη ορίζουν ρόλους για τον καθένα που εκδιπλώνονται σε πολλαπλά επίπεδα. Οι εκφάνσεις της ζωής εμφανίζονται στο χρόνο και σε τόπους εννοιοδοτώντας το χώρο με ξεχωριστές σημασίες σε σχέση με το επίπεδο ιερότητας και σπουδαιότητας χωρίς να υπολείπεται σε προτεραιότητα τίποτα από αυτά. Ο άνθρωπος αντικρίζει τον κόσμο με σημείο αναφοράς το καταφύγιό του, το χώρο που θεωρεί δικό του. Στους περισσότερους πολιτισμούς η οικία θεωρείται ιερή και άσυλο γιατί εκεί καταφεύγει και προστατεύεται η ιδιωτική ζωή.

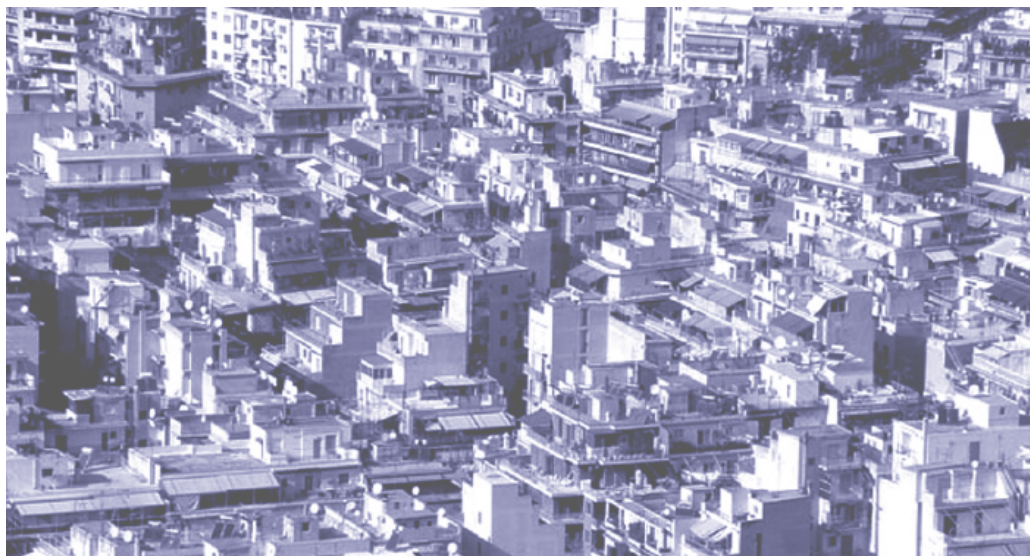
Η γειτονιά παραμένει το μικρότερο υποσύστημα της πόλης που μπορεί να “στέκει” λειτουργώντας αυτοδύναμα δίνοντας στους ανθρώπους της αυτά που έδινε διαχρονικά, δηλαδή την κοινωνία με το σύνολο των αξιών της να εμπεριέχονται στην κίνηση και τη στάση των κατοίκων, σε ένα σύστημα άυταρκες στη βασική του βαθμίδα. Παρόλη τη μεγέθυνση και την πολυμέρεια του αστικού περιβάλλοντος, ο κάτοικος της γειτονιάς μετέχει με την κατοίκησης του στη ζωή της γειτονιάς με τρόπο αρχέγονο όσο αφορά την διευθέτηση των βασικών αναγκών του. Η ταχύτητες της ζωής στην πόλη και η τυποποίηση της κατοικίας στην πολυκατοικία, άλλαξαν τη σχέση με τη γειτονιά όπως άλλαξαν και τη σχέση με τη γη, δηλαδή με την υπαίθρια ζωή και αναπόφευκτα με το δημόσιο χώρο. Αυτό συνέβη διότι οι σύγχρονες μορφές κατοίκησης στηρίζονται στην δημιουργία στέγασης για ατομικότητες. Βασίζονται στην δημιουργία ιδιωτικών κελύφων, κατακερματίζοντας την κατοικία, στα οποία κατοικεί ο μικρότερος δυνατός αριθμός ατόμων. Αυτή η πρακτική οδηγεί στην αδιαφορία του κατοίκου της πόλης για το δημόσιο χώρο καθώς δεν νιώθει ότι κατοικεί σε αυτόν. Ο δημόσιος χώρος αποτελεί

πια ένα πέρασμα από την οικία στην εργασία και όχι αναπόσπαστο κομμάτι της αστικής ζωής

Σύμφωνα με τον Παύλο Λέφα, το πρόβλημα της αποκοπής από το έδαφος δεν είναι η έλλειψη επαφής με την υποτιθέμενη μητέρα γη, αλλά ο περιορισμός των επιλογών. Η αρχιτεκτονικές πρακτικές που έχουν υιοθετηθεί στην πόλη έχουν επικεντρωθεί στην δημιουργία χώρων κατοίκησης και εργασίας, παραμελώντας το δημόσιο χώρο ακόμα και στις πιο απλές μορφές του, όπως οι δρόμοι ή οι ακάλυπτοι. Η δημόσια σφαίρα ελαχιστοποιείται και αναπόφευκτα η συλλογική ζωή της πόλης εξαφανίζεται.

Ξεκινώντας να δημιουργούνται σκέψεις για το πώς θα μπορούσε να αναθεωρηθεί η αρχιτεκτονική της κατοικίας στη σύγχρονη μητρόπολη ώστε να απευθύνεται στο σύγχρονο μετανεωτερικό υποκείμενο, αλλά και να ανταποκρίνεται στη σημασία που έχει ο δημόσιος χώρος, ως προς την ανάγκη ύπαρξης και ανάπτυξης της συλλογικότητας στην αστική ζωή, είναι χρήσιμο να ανατρέξουμε σε μορφές λαϊκής ανώνυμης αρχιτεκτονικής μέσα στα χρόνια και της σχέσης της με την κοινότητα, πριν η μορφή της κατοικίας συστηματοποιηθεί.

Για αυτό το λόγο επιλέχθηκε να πραγματοποιηθεί στα πλαίσια αυτής της έρευνας μια μελέτη παραδειγμάτων διαφορετικών τύπων κατοικιών από διαφορετικές περιόδους και διαφορετικούς τόπους. Ιδιαίτερη σημασία στην επιλογή των παραδειγμάτων δόθηκε στην σχέση της οικίας με το δημόσιο χώρο, τη συλλογική ζωή και την υπαίθρο.

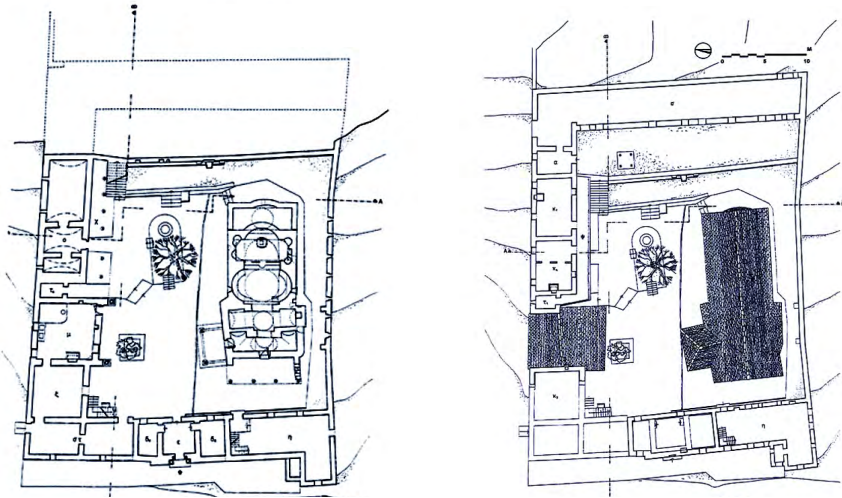
μοναστηριακή αρχιτεκτονική

μονή Βοτσάς, ανατολικό Ζαγόρι

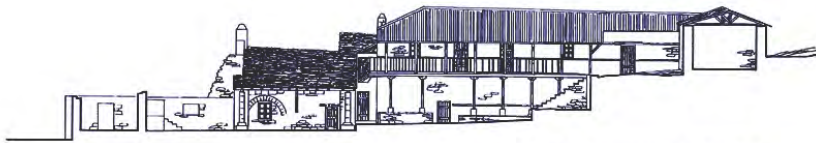
Τα μοναστήρια στο Ζαγόρι, εκτός από θρησκευτικά κέντρα, επιτελούσαν σημαντικές κοινωνικές και πολιτιστικές λειτουργίες και αποτελούσαν αυτόνομους οικονομικούς γεωργοκτηνοτροφικούς οργανισμούς με μεγάλη περιουσία. Είναι βασικό να επισημάνουμε ότι το καθεστώς γαιοκτησίας στο Ζαγόρι ήταν τιμαριωτικό και όχι τσιφλικικό, και ότι τα μοναστήρια, μαζί με τους προύχοντες, αποτελούσαν τους κυριότερους γαιοκτητικούς παράγοντες. Στα κτήματα, τα κοπάδια και στις άλλες εξωτερικές δραστηριότητες τους, όπως και για τη φύλαξη των ιδιοκτησιών τους, τα μοναστήρια απασχολούσαν περίοικους γεωργούς ή άλλους μέτοικους, οι οποίοι σε αρκετές περιπτώσεις, σύμφωνα με μερικούς συγγραφείς, αποτέλεσαν τον πυρήνα νέων οικισμών που αναπτύχθηκαν γύρω από αυτά. Μπορούμε να πούμε δηλαδή ότι γύρω από τα μοναστήρια δημιουργήθηκαν αυτόνομες κοινότητες- γειτονίες αποδίδοντας στο χώρο οικονομική, πολιτιστική και πολιτική διάσταση.

Σαν κατ' εξοχήν συλλογικοί χώροι, τα μοναστήρια και κατ' επέκταση, η αρχιτεκτονική τους, δίνει μεγάλη σημασία στη σχέση με το έξω (τοποθεσία, θέα, επαφή με το έδαφος κτλ.). Παρατηρούμε στο παράδειγμα της μονής Βοτσάς (672 & 1680μΧ), από τις εικόνες 01 και 02, ότι οι εσωτερικοί χώροι του μοναστηριου αναπτύσσονται γύρω από μια ορθογώνια αυλή. Η ανάβαση στο δεύτερο επίπεδο γίνεται από μία λίθινη σκάλα η οποία οδηγεί σε υπαίθριους διαδρόμους στους οποίους πραγματοποιούνται οι οριζόντιες κινήσεις του ορόφου. Τα κελιά, οι χώροι φύλαξης τροφίμων, οι ξενώνες (μεταγενέστερα), ο χώρος φύλαξης των ζώων, οι κοινόχρηστοι χώροι και οποιαδήποτε άλλη λειτουργία και χώρος που έπαιρνε κάποια χρήση, συνδέονται με αυτό το δίκτυο υπαίθριων και ημιυπαίθριων διαδρομών (στοά και αυλή στο ισόγειο, διάδρομοι στον όροφο). Η αυλή λοιπόν παίρνει το ρόλο μετάβασης από τη μια διαφορετική λειτουργία στην άλλη. Χωρίς να είναι απαραίτητη μια αρχιτεκτονική παρέμβαση για τη διαμόρφωση χώρων πρασίνου ή πλακόστρωσης των διαδρομών, η αυλή λαμβάνει αυτόματα χρήση και λειτουργεί καθοριστικά στην διεξαγωγή των καθημερινών δραστηριοτήτων της μονής.

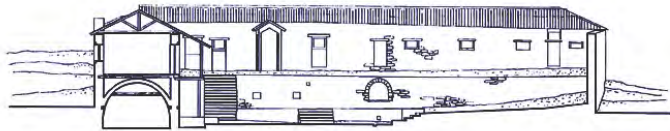
Το καθολικό, δηλαδή ο κεντρικός λατρευτικός ναός, είναι χτισμένο στην αυλή σε απόσταση από τις πτέρυγες των κελιών και το μαγειρείο ώστε να επιτρέπεται ο ηλιασμός των τελευταίων. Η αρχιτεκτονική των κελιών παρουσιάζει ιδιαίτερο ενδιαφέρον. Τα κελιά είναι οι προσωπικοί χώροι των μοναχών, στα οποία διανυκτερεύουν μόνοι τους ή σε ολιγάριθμες ομάδες 2-3 ατόμων. Στην περίπτωση της μονής Βοτσάς τα κελιά διαθέτουν από ένα τζάκι και στεγάζουν όχι μόνο τους

εικ. 01_ Κάτοψη ισογείου και ορόφου μονής Βοτσάς

4. Ι. Μ. Βοτσάς. Εσωτερική τομή προς τα βόρεια (Α-Α).

εικ. 02_ τομές κατά μήκος της αυλής, μονή Βοτσάς

μοναχούς αλλά και το προσωπικό του μοναστηριού (βοσκούς, ημιονηγούς), τους φιλοξενούμενους και τους πανηγυριώτες.

Οι κοινόχρηστοι εσωτερικοί χώροι του μοναστηριού, για χρήση των μοναχών (εκτός του καθολικού) είναι το μαγειρείο, το Ηγουμενείο, τα Εργαστήρια, η Βιβλιοθήκη και η Τράπεζα. Βλέπουμε δηλαδή ότι η ζωή των μοναχών στο χώρο της μονής είναι πολυδιάστατη και σχεδόν αποκλειστικά συλλογική. Οι χώροι λατρείας σαν μη-τόποι δεν μπορούν να χαρακτηριστούν σαν καθαρά δημόσιοι ή ιδιωτικοί. Είναι ρευστοί τόποι, με μη καθορισμένα όρια και μη καθορισμένους χρήστες. Είναι μεταβατικοί χώροι και λειτουργούν με γνώμονα αυτή τη μετάβαση, από τα κοινά στον εγκλεισμό, από τη γη στο “θείο”, από την κοινότητα στην απομόνωση. Αυτή η ρευστότητα λοιπόν και η αρχιτεκτονική της απόδοση στο χώρο των μονών, έχει ομοιότητες με τη ζωή στη μετανεωτερική μητρόπολη και πολλές αρχιτεκτονικές πρακτικές μπορούν να λειτουργήσουν παραδειγματικά όσον αφορά την αρχιτεκτονική της σύγχρονης κατοικίας.

εικ. 03 μονή Βοτσά, ανατολικό Ζαγόρι

τα παλιά αθηναϊκά σπίτια

Η λαϊκή ανώνυμη αρχιτεκτονική, η αρχιτεκτονική της πρωτοβουλίας και του αυθορμητισμού, έχει πολλά να μας διδάξει για τον τρόπο που οι άνθρωποι βίωναν την κατοίκηση, τον χώρο και την θέση τους στην κοινότητα. Η μετάβαση από την ύπαιθρο στην πόλη έφερε αλλαγές στη μορφολογία των νεώτερων κτιρίων και στη μορφή της προπολεμικής Αθήνας. Στενομέτωπα οικόπεδα γίνονται το έδαφος πάνω στο οποίο χτίζονται τα αθηναϊκά σπίτια αντιμετωπίζοντας το ζήτημα της κατοικίας με διαφορετικό τρόπο από ότι θα αντιμετωπίζεται λίγα χρόνια μετά.

Για τον Άρη Κωνσταντινίδη ο λαϊκός άνθρωπος - χτίστης, έχει βρει τον τρόπο να “υπερπηδήσει το υπερατομικό και έτσι να φτάσει στο ουσιαστικό και το κοινό έχοντας πειθαρχήσει τη γνώση, του τη θέλησή του και την ικανότητά του”.

“Κι εδώ βρίσκεται στο τέλος όλο το μέγεθος της αξίας της παλιάς αθηναϊκής κατοικίας. Αφού φτάνοντας στην τυπική λύση και μορφή, διατυπώνει- πλαστικά και κατασκευαστικά- την ύπαρξη ενός συνόλου ζωής, ενός συνόλου ανθρώπου. Και δείχνει ακόμη πως το αληθινό αρχιτεκτονικό έργο, που μορφοποιεί σε μια κατασκευαστική τελειότητα, κάποιο συγκεκριμένο κοινωνικό πρόβλημα - την συγκεκριμένη και κοινή ανάγκη για κατοικία- είναι κάτι σαν το κοινό ένδυμα, σαν την κοινή τροφή, σαν την κοινή γλώσσα, κάτι το ανάλογο με το κοινό τραγούδι ή ποιήμα, που τρέχει σε κάθε ανθρώπου το στόμα. Και που υψώνει σε σταθερή εμπιστοσύνη την ύπαρξη μιας αγαθής και σίγουρης συντροφικής ζωής, όταν οι άνθρωποι βλέπονται και γνωρίζονται, και μαζί μιλούν και μαζί ακούγονται, ανοίγοντας έναν εσωτερικό διάλογο μεταξύ τους.”
(Κωνσταντινίδης, 2010:43)

Παρατηρήται και στα λόγια του Άρη Κωνσταντινίδη αυτή η νοσταλγία για μια αυθεντική κατοίκηση και την ατέρμονη αναζήτηση μιας ουσιαστικής εστίας όπως είδαμε στον Heidegger, μόνο που αυτή τη φορά ο πρώτος έχει μια πιο καθαρή εικόνα για το ποια αρχιτεκτονική κατεύθυνση μπορεί να μας οδηγήσει σε αυτή την αυθεντική κατοίκηση. Λαμβάνοντας υπ’ όψιν το παρελθόν και την ειλικρινή πρόθεση των λαϊκών χτιστών μπορεί σύμφωνα με τον Κωνσταντινίδη η μοντέρνα αρχιτεκτονική να αποκτήσει την αυθεντικότητα αυτή που ο άνθρωπος αναζητά και να περάσει από αυτόν τον “υπερατομικισμό” στην κοινή ζωή.

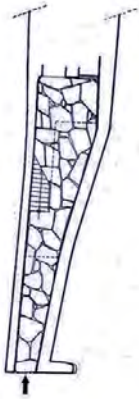

οδός Νικοδήμου 12

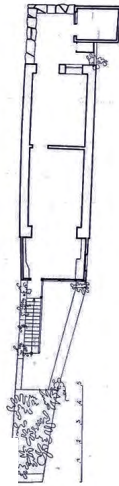
Ο Άρης Κωνσταντινίδης χωρίζει τα παλιά αθηναϊκά σπίτια σε τρεις τυπολογίες. Η πρώτη τυπολογία είναι “όταν το κλειστό χτίσμα στέκει στο βάθος του οικοπέδου, με την αυλή μπροστά του, προς το δρόμο.”. (Κωνσταντινίδης, 2010:44) Σε αυτή την περίπτωση ο αρχιτεκτονικός χειρισμός του τεχνίτη-χτίστη-κατοίκου έχει σαν πυρήνα την προσπάθεια για ηλιασμό και αερισμό της κατοικίας και την αξιοποίηση του οικοπέδου σαν ολότητα, δηλαδή την επικοινωνία του υπαίθριου με το ημιυπαίθριο και το εσωτερικό. Η αυλή είναι η είσοδος, το χώλ της κατοικίας. Ένα κατώφλι στο οποίο πραγματοποιείται η μετάβαση από το έξω στο μέσα, η αποσυμπίεση από την πολη (δημόσιο) στο ιδιωτικό.

Στην περίπτωση της αποτύπωσης στην οδό Νικοδήμου 12 όπου πραγματοποιήσε ο Κωνσταντινίδης στα πλαίσια της έρευνας του για τα παλιά αθηναϊκά σπίτια, βλέπουμε ένα ιδιαίτερα στενομέτωπο οικόπεδο, ανάμεσα σε μεσοτοιχίες. Με την είσοδο από την αυλόπορτα εισέρχεται κανείς σε μια στενή μακρόστενη αυλή, μερικώς σκιασμένη από ένα χαμηλό φυτεμένο υπόστεγο η οποία οδηγεί σε μια ξύλινη σκάλα που οδηγεί στο χαγιάτι, το οποίο είναι κλεισμένο με τζαμαρία. Το χαγιάτι λειτουργεί σαν δεύτερο μεταβατικό στάδιο από την πόλη στα ιδιωτικά δωμάτια. Το ξύλο και το τζάμι δημιουργούν μια ελαφριά στο μάτι κατασκευή που αφήνει τον ήλιο να μπαίνει στα δωμάτια και δημιουργεί ταυτόχρονα μια δεύτερη αυλή, ένα δεύτερο κατώφλι (εικ. 06). Στο ανώι (στον όροφο) υπάρχουν τα δωμάτια που μπορούν να πάρουν τη λειτουργία καθιστικού ή υπνοδωματίου, και στο πιο σκοτεινό και στιβαρό -ως προς την κατασκευή- κατώι (ισόγειο) βρίσκεται το πλυσταριό, ο φούρνος και το αποχωρητήριο.

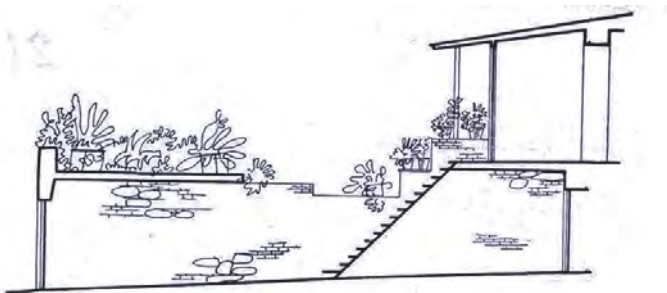
Στην κατοικία αυτή συγκινητικός είναι ο χειρισμός της αυλής, η οποία σχεδόν παρασιτικά αποτελεί κομμάτι της οικίας. Είναι ουσιαστικά ένας ισόγειος διάδρομος, παρ’ όλα αυτά το φυτεμένο υπερυψωμένο υπόστεγο λειτουργεί σαν μνημείο αυτής της υπαίθρου που απαρνήθηκε ο άνθρωπος της πόλης και προσπαθεί να επαναφέρει στην αστική ζωή. Η σχέση της οικίας με το “έξω” είναι εμφανής ακόμα και σε ένα τόσο μικρό, στενό και φτωχό λαϊκό σπίτι.

εικ. 05 κατόψεις ισογείου και ορόφου
Νικοδήμου 12

εικ. 06 φωτογραφία κατοικίας, αρχείο
Κωνσταντινίδη

εικ. 07 τομή, Νικοδήμου 12

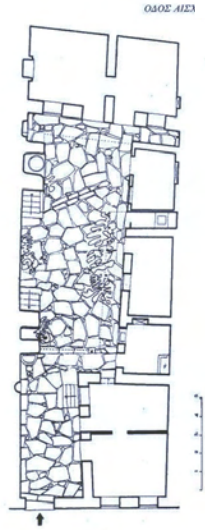
εικ. 08 το χαγιάτι

οδός Αισχύλου 54

Η δεύτερη τυπολογία αθηναϊκού σπιτιού στην οποία αναφέρεται ο Κωνσταντινίδης είναι “όταν το κλειστό χτίσμα αγγίζει προς τη μία μεσοτοιχία αφήνοντας την άλλη πλευρά για αυλή.

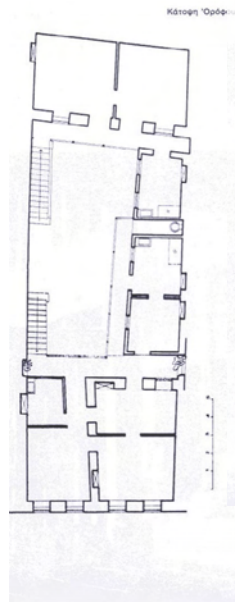
Στην περίπτωση της οικίας στην οδό Αισχύλου, πιθανότατα πάνω από μια οικογένειες να κατοικούν σε αυτή την οικιστική μονάδα η οποία διαμορφώνεται πάλι σε σχέση με μια αυλή-είσοδο η οποία εκτονώνει την μετάβαση από το δημόσιο στο ιδιωτικό με υπαίθριες διαδρομές. Αυτή τη φορά η χτιστή σκάλα δεν οδηγεί σε κλειστό με τζαμαρία χαγιάτι, αλλά σε ένα σύστημα εξωτερικών διαδρόμων που οδηγούν στα διαφορετικά ιδιωτικά διαμερίσματα-δωμάτια. Η αυλή είναι ένας κοινόχρηστος χώρος συνάντησης των κατοίκων, ξεχωριστός από το δημόσιο χώρο αλλά όμοιος λειτουργικά. Λειτουργεί πάλι σαν μετάβαση από το έξω στο μέσα, από το δημόσιο στο ιδιωτικό, αλλά και από τη μια λειτουργία της οικίας στις άλλες (πλυσταριο, αποχωρητήριο, μαγειρείο) που ίσως να είναι κοινόχρηστες ανάμεσα στα διαφορετικά διαμερίσματα. Η είσοδος είναι στεγασμένη από την κάτοψη του ορόφου και στενή όπως στο παράδειγμα της οδού Νικοδήμου, αλλά οδηγεί σε μια μεγαλύτερη ανοιχτή αυλή που είναι εμφανές ότι παίρνει τη λειτουργία ενός δεύτερου καθιστικού ενώ παράλληλα επιτρέπει το φως να λούζει όλα τα ιδιωτικά διαμερίσματα εξ ίσου.

εικ. 09 κάτοψη ισογείου

εικ. 10

εικ. 11 κάτοψη ορόφου

εικ. 12

οδός Θουκυδίδου 13

Η τρίτη τυπολογία και τελευταία της παλιάς αθηναϊκής κατοικίας αναφέρεται στην περίπτωση που “...το κλειστό χτίσμα έχει στο κέντρο του την αυλή, αγγίζοντας όλες τις μεσοτοιχίες με το σώμα του αλλά ταυτόχρονα και την όψη του οικοπέδου που συνορεύει με το δρόμο.

Τέτοια είναι η περίπτωση τη οικίας στην οδό Θουκυδίδου. Μιλάμε όπως και στο προηγούμενο παράδειγμα για μια οικιστική μονάδα στην οποία κατοικούν περισσότερες από μια οικογένειες. Πυρήνας αυτής της μονάδας είναι η αυλή η οποία λειτουργεί σαν χώρος συνάθροισης των επιμέρους κατοίκων. Αυτή τη φορά λόγω της έκτασης της αυλής αλλά και του μεγέθους της κατασκευής αυτός ο περικυκλωμένος εξωτερικός χώρος, αν και περιφραγμένος και φανερά αποκομμένος από το δρόμο έξω από τη μονάδα, έχει μεγαλύτερη σχέση με το δημόσιο χώρο από τα προηγούμενα παραδείγματα. Εδώ, η εσωτερική αυτή αυλή που μοιράζει τις κινήσεις στα επιμέρους διαμερίσματα και επιπλέον επιτρέπει τον ηλιασμό τους δίνει την αίσθηση μιας γειτονιάς μέσα στη γειτονιά. Αυτός ο κοινόχρηστος χώρος είναι ένας χώρος που πολλοί διαφορετικοί άνθρωποι μοιράζονται και χρησιμοποιούν για πολλαπλές καθημερινές δραστηριότητες, όπως το άπλωμα των ρούχων (βλ. εικόνα 14). Η αίσθηση της κοινής ζωής είναι αισθητή και διαφέρει από τη μεταγενέστερη πολυκατοικία με τον τρόπο ότι το κοινό και το ιδιωτικό μπλέκονται και η έννοια του ιδιωτικού είναι ρευστή και περιορισμένη. Η σημερινή πολυκατοικία είναι διαμορφωμένη μόνο σε σχέση με το ιδιωτικό και είναι αποκομμένη τελείως από τη ζωή στην πόλη. Αυτή η συλλογική διάθεση θυσιάστηκε στο βωμό της οικονομίας του καπιταλισμού, όπου με κάποιον τρόπο έπρεπε η ιδιοκτησία να μετρηθεί επ’ ακριβώς και τα οικόπεδα να αποδώσουν στο μέγιστο δυνατό.

Οι τρεις τυπολογίες που χώρισε ο Κωνσταντίνιδης τα αθηναϊκά σπίτια έχουν ουσιαστικά ένα κοινό γνώρισμα. Τη σχέση της αυλής με το κλειστό χτίσμα δηλαδή το μέσα με το έξω.

εικ. 13 κάτοψη ισογείου

εικ. 14

εικ. 15

η κατοικία στην αρχαιότητα

Στην αρχαιότητα η δημόσια εμφάνιση ήταν περιορισμένη και εξασφαλιζόταν μόνο από τους ελεύθερους άντρες. Η αυλή λοιπόν ήταν πιο απομονωμένη, ο ρόλος της αφορούσε κυρίως τον ηλιασμό και τον αερισμό της κατοικίας και δευτερευόντος έπαιρνε λειτουργίες της καθημερινής ζωής όπως το πλύσιμο των ρούχων, το μαγείρεμα ή ακόμα χρησιμοποιούνταν σαν χώρος λατρείας. Η επαφή της αυλής με το δρόμο συνήθως αποφεύγεται και η αυλή αποκτά μεγαλύτερη σχέση με το ιδιωτικό παρά με το δημόσιο.

Όλυνθος

Στις εικόνες 16-20 βλέπουμε παραδείγματα κατόψεων και μια αξονομετρική άποψη, από κατοικίες της αρχαϊκής περιόδου στην περιοχή της Ολύνθου, στη Μακεδονία.

Η είσοδος του σπιτιού δεν στην αρχαία Όλυνθο, δεν οδηγούσε σχεδόν ποτέ στην αυλή. Μεσολαβούσε διάδρομος ή πρόθυρο. Σε πολλές περιπτώσεις οι είσοδοι έχουν μετατοπιστεί προς τα πίσω, μέσα στο χώρο του σπιτιού, και έτσι μια στεγασμένη εσοχή λειτουργούσε ως υπόστεγο σε περίπτωση κακοκαιρίας για τους περαστικούς (βλ. εικόνα 19). Αυτά τα υπόστεγα, τα οποία ήταν εφοιασμένα με πάγκους, αποτελούσαν διαρθρωτικό στοιχείο των δρόμων. Επιχειρούνταν δηλαδή μια σχέση της οικίας με το δρόμο μέσα από ιδιωτικές χειρονομίες. Οι πύλες των ιδιωτικών σπιτιών δεν είναι πουθενά διακοσμημένες με κίονες. Η κατασκευή, ωστόσο, των θυρών ήταν δαπανηρή.

Οι δοκοί τους συγκρατούνταν από τρεις εγκάρσιες δοκούς ποικιλμένες με καρφιά. Φαίνεται από αυτό ότι επιθυμούσαν το μέσα (σπίτι) με το έξω (δημόσιος χώρος- άστου) να είναι σαφώς ορισμένα.

Μέσα στην οικία, όλα τα δωμάτια, και κυρίως τα υπνοδωμάτια στον όροφο, εξασφαλίζουν θέαση στην κεντρική αυλή με τον ίδιο τρόπο που αναλύσαμε για τα παλιά αθηναϊκά σπίτια. Η αυλή δεν λειτουργούσε σαν πέρασμα από το έξω στο μέσα αλλά έπαιρνε λειτουργίες από την καθημερινότητα των ανθρώπων (προσευχή, μαγείρεμα, ύφανση, συγκέντρωση των όμβριων υδάτων στις στέγες με πειθάρια).

Η αυλή είναι σε αυτή την περίπτωση ένα συμπλήρωμα του κλειστού χτίσματος, Είναι άλλο ένα δωμάτιο που τυχάνει να είναι είτε μερικώς στεγασμένο (εάν υπάρχει περιστύλιο) είτε τελείως ανοιχτό στον καιρό.

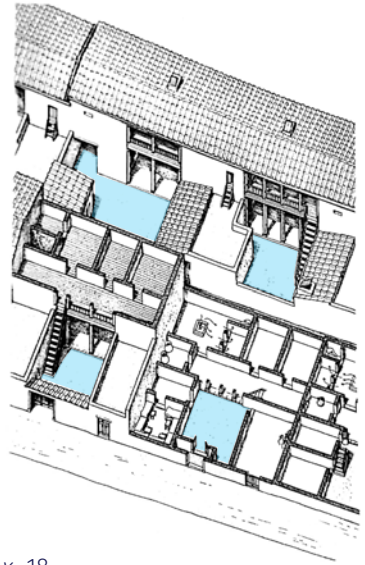
Αξιοσημείωτη, στα σπίτια στην Όλυνθο, είναι η ύπαρξη δύο δωματίων χωρίς κάποια ξεκάθαρη λειτουργία, τα οποία όπως υποθέτουμε από το διάκοσμο (ήταν διακοσμημένα με περίτεχνα ψειφιδωτά) πιθανότατα να εξυπηρετούσαν την προβολή του ιδιοκτήτη τους. Η δημόσια παρουσία δηλαδή του ιδιοκτήτη με κάποιον τρόπο εξυπηρετούνταν από τα δωμάτια αυτά, για επίδειξη πλούτου ή κοινωνικής θέσης.

1η ΦΑΣΗ
ΕΙΚ. 16

2η ΦΑΣΗ
ΕΙΚ. 17

ΕΙΚ. 18

ΕΙΚ. 19

ΕΙΚ. 20

κατόψεις και αξονομετρικό διαφορετικών τύπων κατοικιών στην περιοχή της Ολύμπου της αρχαϊκής περιόδου- η αυλή σε σχέση με το δρόμο

Δήλος

Κατά την κλασσική και ελληνιστική περίοδο η αυλή σε πολλές περιπτώσεις αποκτά πιο άμεση σχέση με την είσοδο της οικίας και το δρόμο. Παρ' όλα αυτά η μακρόστενη είσοδος (βλ. εικόνα 21), εξυπηρετούσε την διασφάλιση της ιδιωτικότητας της κυρίως οικίας η οποία δεν είχε άμεσο μέτωπο στο δρόμο. Αυτό επίσης διασφαλιζόταν με την περίφραξη της αυλής με ψηλούς τοίχους. Στη Δήλο της ελληνιστικής περιόδου η αυλή καταλάμβανε το 25% με 40% της συνολικής κατοικίας και χρησιμοποιούνταν για αποθήκευση, ύφανση και επεξεργασία μαλλιού και την προετοιμασία του φαγητού, ενώ σε περίπτωση επίσκεψης ξένων (δηλαδή όχι συγγενών αντρών), χρησιμοποιούνταν ένας ημιυπαίθριος ενδότερος χώρος για την ψυχαγωγία και τη φιλοξενία του ξένου. Έπαιρνε δηλαδή ημιδημόσιο χαρακτήρα, ενώ η κυρίως οικία αποτελούσε καταφύγιο από τον έξω κόσμο.

εικ. 21 κατόψεις τυπολογιών κατοικιών στη Δήλο.

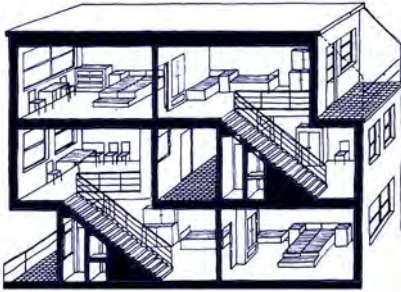
μεταγενέστερα και σύγχρονα παραδείγματα συλλογικής κατοίκησης

Η προέλευση των σημερινών παραδειγμάτων συλλογικής κατοικίας με κοινή κουζίνα ή άλλες κοινές εγκαταστάσεις μπορεί να εντοπιστεί στους κοινοτικούς οικισμούς του 19ου αιώνα και ακόμα παλαιότερα στις ουτοπικές κοινωνίες που οραματιζόταν ο Πλάτωνας ή ο Thomas More. Από τότε έως σήμερα έχουμε συναντήσει πολλά διαφορετικά μοντέλα συλλογικής κατοίκησης, ειδικότερα στην Σκανδιναβία, την Ολλανδία και τη Γερμανία. Οι πρώτες όμως συνολικές απόπειρες παραγωγής ενός αρχιτεκτονικού λεξιλογίου μαζικών συλλογικών δομών κατοίκησης, βασιζόμενου στις κοινωνικές συνθήκες, εντοπίζεται στη Σοβιετική Ένωση την περίοδο του Κοστρουκτιβισμού.

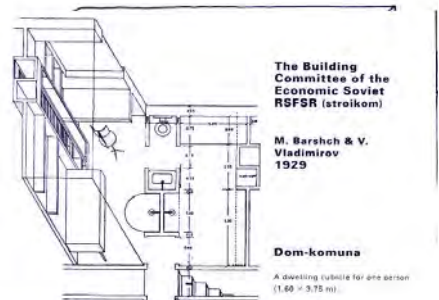
Ο κοστρουκτιβισμός εμφανίζεται σαν κίνημα κυρίως τη δεκαετία του 1920 και αποτελεί το τελευταίο μεγάλο κίνημα της Ρωσικής Πρωτοπορίας. Καθοριστικός σταθμός για το ιδεολογικό επίκεντρο του κινήματος στάθηκε η Οκτωβριανή Επανάσταση του 1917 καθώς οι ανακατατάξεις που επέφερε έγιναν φορέας μιας αλλαγής στην ερμηνεία των πραγμάτων όπως είχαν καθιερωθεί μέχρι τότε, με την εισαγωγή σοσιαλιστικών αντιλήψεων που ωθούν το κίνημα σε ένα νοητικό ρήγμα. Σε αυτή την δεύτερη περίοδο του κινήματος, ο κοστρουκτιβισμός βρίσκεται πλέον υπό την χειραγώγηση της Σοβιετικής Ένωσης, η οποία τον μεταχειρίζεται ως εργαλείο προπαγάνδας για την ανάδειξη του διαλεκτικού υλισμού. Κάτι τέτοιο δεν θα μπορούσε να αφήσει ανεπηρέαστο τον τομέα της αρχιτεκτονικής της οποίας το δυναμικό υπόβαθρο εμποτίζεται από τους σκοπούς της σοβιετικής επανάστασης. Αντιλαμβανόμενη αυτή την κατάσταση και την παρερμηνεία της αρχιτεκτονικής δυναμικής, η Ένωση Σύγχρονων Αρχιτεκτόνων (Ο.Σ.Α.) αποφάσισε μια συστηματική αναδιοργάνωσή της στην κατεύθυνση της προώθησης και ενίσχυσης δομών συλλογικής ζωής. Στο κλίμα αυτό, το επίκεντρο του ενδιαφέροντος μετατοπίστηκε από τα στοιχεία μορφολογικής έκφρασης σε πιο λειτουργικά ζητήματα όπως τα τεχνικά χαρακτηριστικά και η προσπάθεια για αντιμετώπιση κοινωνικών προβλημάτων. Ο κτιριακός τύπος **Dom Kommouna**, 1927 (σπίτι κοινότητα) εκφράζει τις αναζητήσεις, τις επεξεργασίες και τις ανησυχίες του σοβιετικού κράτους για τον ιδανικό χώρο που θα εξυπηρετεί και θα προωθεί το νέο σοσιαλιστικό μοντέλο ζωής και θα αντικατοπτρίζει τη καινούρια κουλτούρα. Πρωταρχική επιδίωξη του συγκεκριμένου τύπου κατοικίας αποτέλεσε η εισαγωγή **μιας νέας μορφής οικογενειακής οργάνωσης** με την απελευθέρωση της γυναίκας από τα δεσμά της οικιακής εργασίας και η συνεπακόλουθη συμμετοχή της στον τομέα της παραγωγής. Ακόμη, μέσω του σχεδιασμού οι κάτοικοι παροτρύνονται να μάθουν να ζούν και να δρουν συλλογικά καθώς μεγάλο τμήμα των οικιακών δουλειών τους αποδίδεται πλέον σε συλλογικές ενέργειες με τη μορφή κοινωφελών εξοπλισμών ενσωματωμένων στο συγκρότημα κατοικίας.

Τα κύρια χαρακτηριστικά του Dom Kommuna είναι:

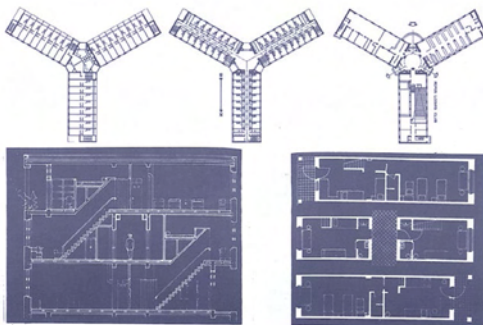
- η επανάληψη της ίδιας μονάδας κατοίκησης, δηλαδή η διαδοχική τοποθέτηση διαμερισμάτων στα οποία επιτυγχάνεται η πρόσβαση μέσω επίμηκων κοινόχρηστων διαδρόμων που λειτουργούν παράλληλα και ως χώροι συνάντησης και κοινωνικής συναστροφής.
- ο περιορισμός της μονάδας κατοίκησης εντός σχεδόν 30 τ.μ. που καλύπτει τις στοιχειώδεις ανάγκες της οικογενειακής ζωής. Περιλαμβάνει μικρό χώρο εισόδου, μικρό καθιστικό, κρεβατοκάμαρα, μπάνιο και μια μικρή ή και καθόλου κουζίνα.
- η ευελιξία, η τυποποίηση στον οικιστικό εξοπλισμό και η εξοικονόμηση χώρου
- η κεντρική και συλλογική οργάνωση των υπηρεσιών ενός νοικοκυριού: δραστηριότητες όπως η προετοιμασία του φαγητού και το πλύσιμο των ρούχων λαμβάνουν χώρα στα κοινόχρηστα μέρη του κτιρίου.
- η παροχή κοινόχρηστων χώρων εξυπηρέτησης, αναψυχής και πολιτισμού: βιβλιοθήκη, εργαστήρια, γήπεδα, γυμναστήριο κλπ

εικ. 22

εικ. 23

εικ. 24

σχέδια των αρχιτεκτόνων K. Ivanov, F. Terehine και P. Smoline, μαθητές του ινστιτούτου αρχιτεκτονικής του Λενινγκραντ, για το προτζεκτ Dom Kommuna.

Αρκετά αξιοσημείωτα παραδείγματα συλλογικής κατοικίας εντοπίζονται και στην περιοχή της Σκανδιναβίας και συγκεκριμένα στη Σουηδία. Το διάσημο Σουηδικό μοντέλο εφαρμόστηκε από το 1945 έως το 1975 και το βασικότερο χαρακτηριστικό του ήταν η αξιοποίηση κυβερνητικών κοινωνικών πολιτικών με σκοπό την αύξηση της παραγωγικότητας της κοινωνίας στο μέγιστο. Το κλασικό **Σκανδιναβικό μοντέλο συλλογικής κατοικίας**, με τα ιδιωτικά διαμερίσματα γύρω από μία κεντρική κουζίνα (μοντέλο 2α), εμφανίζεται στην ιστορία ως ένα πολύ συγκεκριμένο μοντέλο αστικής κατοικίας, μια τυπική έκφραση της μοντερνιστικής σκέψης. Στο διάσημο μανιφέστο του μοντερνισμού *Accipiter* -το οποίο αναφερόταν κυρίως στην βιομηχανική κοινωνία- το 1930, η μονάδα συλλογικής κατοίκησης εμφανιζόταν ως μία πολύ σημαντική μορφή κατοικίας για το μέλλον. Το μοντέλο της συλλογικής κατοικίας φαινόταν πως πραγμάτωνε το όραμα για ένα νέο τρόπο ζωής ο οποίος στόχευε στην αύξηση της βιομηχανικής παραγωγής (Asplund, 1931). Η απλοποίηση των οικιακών εργασιών και ο αποδοτικός τρόπος ζωής αποτελούσαν βασικά χαρακτηριστικά μιας μονάδας συλλογικής κατοίκησης, ενώ ο σημαντικότερος στόχος ήταν να απελευθερώσει το γυναικείο εργατικό δυναμικό, το οποίο θα ήταν πλέον διαθέσιμο να συνεισφέρει στην εθνική οικονομία. Για την κοινωνική επιστήμονα Alva Myrdal, η πιθανότητα μία γυναίκα να δουλεύει έξω από το σπίτι φαινόταν πως αποτελούσε πολύ σημαντικό εργαλείο για την επίτευξη της γυναικείας χειραφέτησης.

Η ιδιαιτερότητα των σουηδικών παραδειγμάτων συλλογικής κατοικίας, είναι πως αποτελούν κρατικές δομές, ενώ την ίδια στιγμή, αντίστοιχα παραδείγματα στην Ευρώπη, όπως στη Δανία, αποτελούν ιδιωτικές πρωτοβουλίες. Ένα από τα μεγαλύτερα σε έκταση και χαρακτηριστικά παραδείγματα συλλογικής κατοίκησης, υπο κρατική ιδιοκτησία, είναι το **Stoplyckan**. Το συγκρότημα αυτό αποτελείται από 13 κτίρια, που περιλαμβάνουν 184 διαμερίσματα, όπου κατοικούν περισσότεροι από 400 άνθρωποι. Σε αντίθεση με άλλα παραδείγματα αντίστοιχης έκτασης, πρόκειται για δομή συλλογικής κατοικίας που εκτείνεται κατακόρυφα και όχι οριζόντια με τη μορφή μικρού χωριού.

Ένα πλεονέκτημα αυτής της διαμόρφωσης είναι πως δεν καταλαμβάνει μεγάλη έκταση και εύκολα τοποθετείται στα κέντρα μεγάλων πόλεων. Μια από τις καινοτομίες του συγκεκριμένου συγκροτήματος είναι πως οι κάτοικοί του μοιράζονται κάποια από τα κοινά δωμάτια με δημόσιες εταιρείες υγειονομικής περίθαλψης. Οι εταιρείες αυτές, έχουν τη δυνατότητα να ενοικιάσουν και να χρησιμοποιήσουν αυτούς τους χώρους, όπως για παράδειγμα την τραπεζαρία, τις αίθουσες αθλητισμού και άλλες εγκαταστάσεις, μέχρι τις 6 το απόγευμα. Μετά από αυτό το διάστημα η χρήση των χώρων είναι και πάλι στη διάθεση των κατοίκων. Η πρωτοπορία αυτή συμβάλλει στην αποτελεσματική διατήρηση και συντήρηση των κοινόχρηστων χώρων και εξασφαλίζει

την αξιοποίησή τους από διαφορετικές ομάδες αλλά και μεμονωμένα άτομα. Ένα άλλο θετικό χαρακτηριστικό του Storlyckan είναι ότι οι ηλικιωμένοι και άλλες ευπαθείς ομάδες, ενθαρρύνονται να χρησιμοποιούν τους κοινόχρηστους χώρους ώστε να αποφεύγεται ο κοινωνικός αποκλεισμός τους.

Πιο σύγχρονο παράδειγμα είναι το προτζεκτ **Sejimas Kitagata Housing** των Sanaa (2002) στην Ιαπωνία. Στο επίπεδο του σχεδιασμού του Sejimas Kitagata Housing, η βασική αρχή της ελαχιστοποίησης της οικοδομικής σπατάλης επιτυγχάνεται μέσα από πολύ προσεκτική διαχείριση της διάταξης των εσωτερικών χώρων. Οι μονάδες της συγκατοίκησης είναι σχεδιασμένες για να εξυπηρετούν διαφορετικές ομάδες ανθρώπων. Κάθε διαμέρισμα έχει μία ημι-κοινόχρηστη βεράντα στην οποία έχει πρόσβαση κανείς και μέσω του κοινόχρηστου διαδρόμου. Ο διάδρομος δηλαδή έχει διπλή λειτουργία καθώς χρησιμοποιείται για την κυκλοφορία των ενοίκων και την πρόσβαση στην κατοικία τους αλλά και σαν δημόσιο μπαλκόνι.

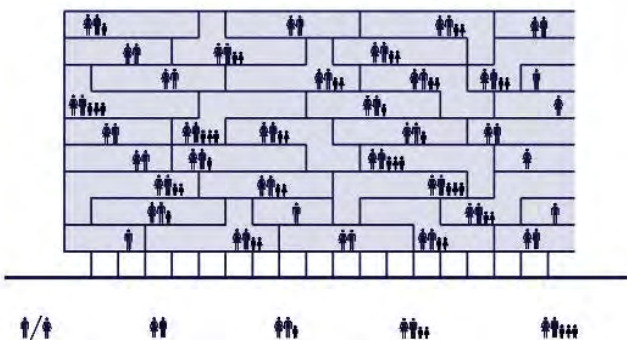
Το κτίριο των Sanaa αποτελεί δημόσιο κτίριο μεγάλης κλίμακας το οποίο προωθήθηκε από την περιφέρεια του Gifu στην πόλη Kitagata. Η περιοχή στην οποία βρίσκεται αποτελεί βιομηχανική περιοχή ενώ σε αυτήν βρίσκονται και χαμηλές κατοικίες. Αποτελεί κομμάτι ενός μεγαλύτερου οικιστικού προγράμματος που περιλαμβάνει 4 κτίρια συνολικά και το οποίο αριθμεί 430 κατοικίες. Στο κέντρο του συγκροτήματος δημιουργείται ένας δημόσιος χώρος για όλους καθώς και χώρος στάθμευσης. Το κτίριο είναι γραμμικό και η γεωμετρία του ακολουθεί την γεωμετρία του δρόμου που βρίσκεται στο όριο του οικοπέδου και χαρακτηρίζεται από μία τεθλασμένη γραμμή. Τα τέσσερα κτίρια περικυκλώνουν το οικόπεδο αφήνοντας κεντρικά έναν χώρο για δημόσια χρήση. Η ογκοπλασία τους γίνεται αντιληπτή σαν μία γραμμή η οποία διακόπτεται κατά τόπους. Το Kitagata Gifu Housing αποτελείται από έναν κενό όροφο και 9 ορόφους με κατοικίες. Η πρόσβαση στα διαμερίσματα γίνεται απευθείας από έξω μέσω ανελκυστήρων ή μέσω σκάλας. Οι τυπολογία των διάφορων κατοικιών ποικίλει καθώς προβλέπεται η κατοίκηση του κτιρίου από διάφορες ομάδες ανθρώπων. Με δεδομένο το γεγονός ότι οι κατοικίες του συγκροτήματος είναι προς ενοίκιαση, μπορούμε να υποθέσουμε ότι το κτίριο θα κατοικηθεί από οικογένειες και νοικοκυριά που προέρχονται από διαφορετικά υπόβαθρα. Με άλλα λόγια υποθέτουμε ότι οι μορφές της συγκατοίκησης και συμβίωσης που θα προκύψουν δεν θα περιοριστούν απαραίτητα στην συνηθισμένη συγκατοίκηση μεταξύ τυπικών οικογενειών, αλλά θα προκύψουν συνθέσεις μεταξύ διάφορων νέων ομάδων. Οι διάφορες μονάδες κατοίκησης συνδέονται μεταξύ τους με τρόπο που δεν ακολουθεί κάποια λογική συνέχεια, έτσι ώστε να επιτρέψουν την ανάλογη ανάμειξη μεταξύ των διαφορετικών ομάδων ανθρώπων που πρόκειται να κατοικήσουν το κτίριο.

Όπως αναφέρθηκε και προηγουμένως, σχεδιάστηκαν διάφορες τυπολογίες κατοικιών, ικανές να καλύψουν διαφορετικές ανάγκες, όλες όμως βασίστηκαν στη χρήση μιας σταθερής κυβικής μονάδας με διαστάσεις 2,5μ x 4,5μ x 2,3μ. Κάθε μία από τις μονάδες αυτές φιλοξενεί κάποια διαφορετική λειτουργία και κάθε διαμέρισμα αποτελείται

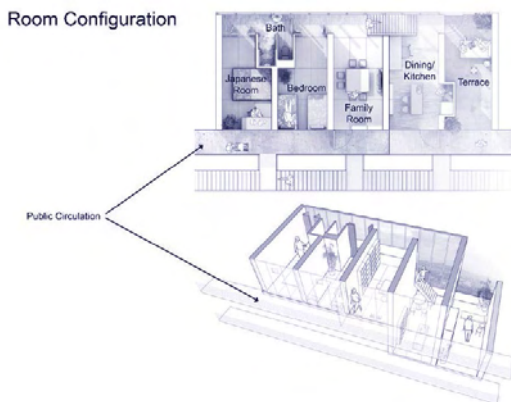
από μία ή και περισσότερες τέτοιες μονάδες. Ακόμη, σχετικά με τις τυπολογίες των επιμέρους μονάδων έχουμε τέσσερις τύπους τομών : ταράτσα, υπνοδωμάτιο, παραδοσιακό ιαπωνικό δωμάτιο, κουζίνα/τραπεζαρία. Από την σύνθεση αυτών των μονάδων προκύπτουν διαφορετικές λύσεις που τελικά συνθέτουν το κτίριο.

Συναντάμε λοιπόν στα σύγχρονα παραδείγματα κάποιες ομοιότητες με τους αρχιτεκτονικούς χειρισμούς των ανώνυμων αρχιτεκτονημάτων της αρχαίας Ελλάδας και της παλιάς Αθήνας, όπως για παράδειγμα οι εξωτερικοί διάδρομοι που ενώνουν τα διαμερίσματα μεταξύ τους, αυτή τη φορά όμως μέσα σε ένα κοινωνικό πλαίσιο, μελετημένο, το οποίο προσπαθεί η σύγχρονη αρχιτεκτονική να εξυπηρετήσει και να ενισχύσει, όχι με τυχαίους χειρισμούς αλλά με συγκεκριμένες τυπολογίες και εφαρμογές.

εικ. 25 κατανομή των διαφορετικών κοινωνικών ομάδων μέσα στην οικιστική κοινότητα (Sejimas Kitagata Housing)

εικ. 26 κάτοψη μιας οικιστικής μονάδας και η σχέση της με τον κοινόχρηστο διάδρομο (Sejimas Kitagata Housing)

σχόλια

με τη μελέτη των παραπάνω κατηγοριών παραδειγμάτων κατοικιών απο διαφορετικές εποχές και κουλτούρες, έγινε μια προσπάθεια αναγνώρισης των στοιχείων εστιότητας που συνδιασμένα καθορίζουν τον τρόπο που πραγματοποιείται η κατοίκηση, τη σχέση του κατοίκου με την πόλη, ή και με την ιδιωτική ζωή και επομένως τον τρόπο που η αρχιτεκτονική μπορεί να συμβάλλει στον επαναπροσδιορισμό αυτών των σχέσεων μεταξύ ιδιωτικής και κοινής ζωής.

το παράδειγμα της Αθήνας

η πολυκατοικία

Σε ένα επόμενο στάδιο της εργασίας, θεωρήθηκε σημαντικό να περιοριστεί η έρευνα στο ελληνικό έδαφος και συγκεκριμένα την ελληνική μητρόπολη στην οποία πρόκειται να γίνει και η αρχιτεκτονική παρέμβαση. Πρώτο σταθμό μελέτης, αποτελεί λοιπόν η ελληνική πολυκατοικία.

Η πολυκατοικία αποτελεί τον κυρίαρχο δομικό τύπο που διαμόρφωσε τη φυσιογνωμία των ελληνικών μεγαλουπόλεων και υπήρξε κύριος χώρος συνύπαρξης των ελληνικών νοικοκυριών, κυρίως από τη μεταπολεμική περίοδο και έπειτα. Αποτελεί ένα χώρο, υπό τα αυστηρά πλαίσια του οποίου, συμβιώνουν άτομα και νοικοκυριά και η μελέτη του καθίσταται απαραίτητη για την πραγματοποίηση οποιουδήποτε εγχειρήματος σχεδιασμού οικιστικών μονάδων στο ελληνικό σκηνικό.

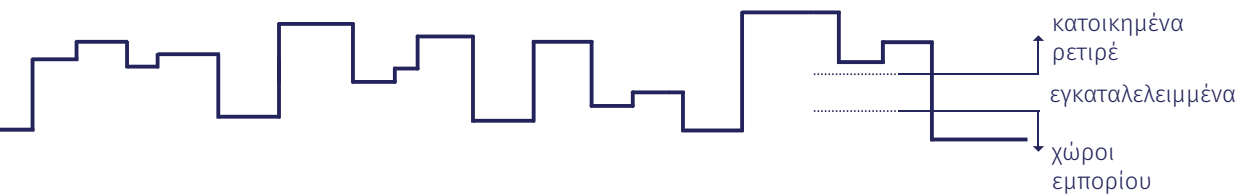
Η κτιριακή δομή της πολυκατοικίας αποτελεί το στοιχείο μέσω του οποίου η ελληνική αρχιτεκτονική ήρθε σε επαφή με τις αρχές του μοντέρνου κινήματος, στο οποίο η αστική τάξη αναζήτησε τον εκσυγχρονισμό των προτύπων διαβίωσής της. Πρόκειται για μια κάθετη τυπολογία κτιρίου η οποία έχει υποστεί διαδοχικές μεταβολές οφειλόμενες κυρίως στις διαφορετικές αλλαγές και προσαρμογές των οικοδομικών κανονισμών. Οι εκδοχές και παραλλαγές αυτού του αρχιτεκτονικού τύπου αποτέλεσαν το ζωτικό κύτταρο του ελληνικού αστικού περιβάλλοντος.

Παρατηρώντας και μελετώντας τη σχέση του οικοδομικού τύπου της πολυκατοικίας, με την καθημερινή ζωή των ανθρώπων και την κάλυψη των αναγκών τους για στέγαση, θα μπορούσαμε να τον χαρακτηρίσουμε ως ένα δομικά αποδοτικό τύπο μικρής κλίμακας, στον οποίο γίνεται προσαρμογή ποιοτήτων μιας μοντέρνας λειτουργικής διευθέτησης των χώρων, σχετικά ευέλικτο στη φιλοξενία λειτουργιών και στην ανάμειξη χρήσεων, αλλά περιοριστικό στην μεταβολή των επιμέρους χώρων και στη σχέση της με την πόλη και τη δημόσια ζωή. Πρόκειται για μια δομή πολυ-κατοίκησης, με έντονα ιδιωτικό χαρακτήρα στις επιμέρους μονάδες. Διαβαθμίσεις μεταξύ της σφαίρας του ιδιωτικού και του δημοσίου στην μορφολογία της κλασικής αθηναϊκής πολυκατοικίας εντοπίζονται στα μπαλκόνια και στις εισόδους των κτισμάτων που έχουν έναν ημιδημόσιο χαρακτήρα και σε κάποιες περιπτώσεις επιχειρούνται αρχιτεκτονικοί χειρισμοί για την ομαλή συνέχεια και σύνδεση της εισόδου με το δρόμο.

Παρ' όλα αυτά η ελληνική πολυκατοικία πάσχει στο να εξυπηρετήσει τις ανάγκες και τη ζωή του αστικού υποκειμένου του 21ου αιώνα όπως και αυτές της μετανεωτερικής πόλης του σήμερα. Η αυστηρά καθορισμένοι χώροι και λειτουργίες εντός των

διαμερισμάτων καθώς και η ελάχιστη σχέση του χρήστη με την υπαίθρια ζωή και τη δημόσια σφαίρα, πολώνουν τη σχέση του κατοίκου με την πόλη. Αναπόφευκτη γίνεται η ζωνοποίηση της πόλης, με αποτέλεσμα περιοχές να ερημώνονται από κατοίκους, οι δημόσιοι χώροι να μένουν ανεκμετάλλετοι και να περιθωριοποιούνται, με αποτέλεσμα η εικόνα που έχουμε σήμερα για το κέντρο της Αθήνας συγκεκριμένα, αλλά και άλλων ελληνικών πόλεων να δίνει την εντύπωση ενός εγκαταλελειμμένου και ερηπωμένου χώρου σε πολλά σημεία της πόλης.

Η άποψη που παρουσιάζει η Αθήνα σε ένα μεγάλο μέρος του κέντρου της πόλης ακολουθεί ένα συγκεκριμένο μοτίβο. Στις πολυκατοικίες και τα κτίρια γραφείων, τα ισόγεια χρησιμοποιούνται σαν χώροι εμπορίου, από το δεύτερο επίπεδο και τα περισσότερα κτίρια δίνουν την εντύπωση της εγκατάλειψης, πολλές φορές και εμφανώς επηρεασμένα από το πέρασμα του χρόνου, ενώ το παράδοξο είναι ότι στην περίπτωση των ρετιρέ στο ανώτερο επίπεδο της πόλης βλέπουμε μια εικόνα ανακαινισμένων κατοικημένων διαμερισμάτων που χρησιμοποιούνται κυρίως σαν ενοικιαζόμενα δωμάτια για να φιλοξενήσουν τον αυξανόμενο τουρισμό της Αθήνας.

η περιοχή του Ψυρρή

Σαν αφετηρία της έρευνάς μου έθεσα την μελέτη της περιοχής του Ψυρρή. Μια περιοχή στο κέντρο της Αθήνας, μέχρι πριν από λίγα χρόνια σχεδόν τελείως περιθωριοποιημένη που τα τελευταία χρόνια αναπτύσσεται εμπορικά και αντικατοπτρίζει σημαντικά την αστική ζωή της Αθήνας. Η περιοχή του Ψυρρή βρίσκεται στα δυτικά όρια του θεσμοθετημένου ιστορικού κέντρου της Αθήνας, και βρίσκεται κοντά στις περιοχές Θησείο, μοναστηράκι, Κεραμεικός, Γκάζι, και την αρχαιολογική περιοχή της ακρόπολης. Στο μεγαλύτερο μέρος της η περιοχή βρίσκεται μέσα στον μεσαιωνικό ιστό που διατηρείται από την εποχή της τουρκοκρατίας και χαρακτηριστικοί είναι οι στενοί της δρόμοι που καταλήγουν στην πλατεία Ηρώων, το κέντρο του Ψυρρή. Κάτα κύριο λόγο η περιοχή έχει βιοτεχνικό χαρακτήρα, ο οποίος σύμφωνα με τον Δ. Φιλιππίδη ενισχύθηκε μετά το 1922 και την εγκατάσταση των προσφύγων από τη Μικρά Ασία.

Σήμερα παρόλο που κατοικία χαρακτηρίζεται σαν η κυρίαρχη χρήση (στο ΓΠΣ η περιοχή χαρακτηρίζεται σαν γενικής κατοικίας, επιτρέπονται δηλαδή και βιοτεχνικές χρήσεις χαμηλής όχλησης) αλλά οι κάτοικοι την έχουν εγκαταλείψει στον μεγαλύτερο βαθμό, και οι λίγες κατοικίες που έχουν μείνει είναι ανατολικά της πλατείας ηρώων σε δρόμους έρημους που παρουσιάζουν συνολικά την εικόνα εγκατάλειψης.

Στη συνέχεια θεώρησα χρήσιμο για την έρευνά μου να καταγράψω τις χρήσεις που έχουν τη δεδομένη στιγμή τα κτίρια στο Ψυρρή, μέσα από επισκέψεις στην ευρύτερη περιοχή και το αποτέλεσμα της καταγραφής αυτής θα παραθέσω στις παρακάτω σελίδες.

κατοικίες

εστίαση

εμπόριο-βιοτεχνίες

γραφεία

ξενοδοχειακές χρήσεις

εγκαταλελειμμένα κτίρια

οδικό δίκτυο

δίκτυο κυκλοφορίας πεζών

ο ενδιάμεσος χώρος [in-between]

Αποφασίζοντας να παρέμβω στο αστικό τοπίο της Αθήνας και συγκεκριμένα στην περιοχή του Ψυρρή, και έχοντας την πρόθεση να επιδιώξω μια αναθεώρηση της αρχιτεκτονικής της κατοικίας και της αστικής ζωής της πόλης, θεώρησα σημαντικό αυτή η νέα οικιστική παρέμβαση να πραγματοποιηθεί σε ένα δεύτερο επίπεδο της πόλης, χρησιμοποιώντας τα υπάρχοντα κτίρια της περιοχής επέμβασης σαν κτιριακό απόθεμα και συμβολίζοντας την καινούρια συνθήκη με μια καινούρια κατασκευη-προσθήκη στα κενά της πόλης. Επομένως ιδιαίτερη σημασία δόθηκε στην μελέτη αυτών των κενών και στη σημασία που έχει η έννοια του ενδιάμεσου χώρου στην ψυχοκοινωνική αντίληψη του πληθυσμού και της νέας πόλης.

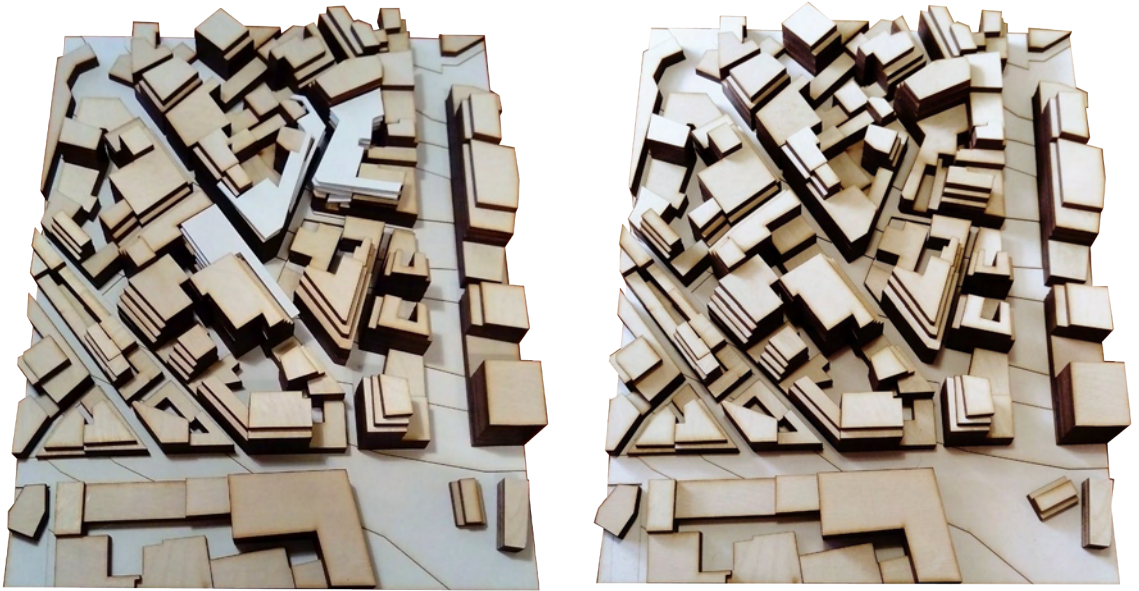
Όπως έχει ήδη αναφερθεί, η γενική αίσθηση που αποκομίζουμε από την αναθεωρημένη μετανεωτερική πόλη, είναι ότι υπάρχουν χαρακτηριστικά και διαδικασίες του χώρου, οι οποίες συμβάλλουν στην διαμόρφωση μιας εικόνας αστάθειας. Η αρχιτεκτονική κοινότητα, ως η επιστημονική κοινότητα που ενδιαφέρεται για την ερμηνεία σύγχρονων φαινομένων του χώρου και σε συνδυασμό με άλλες περιοχές γνώσης, επιδιώκει να καταγράψει το φαινόμενο αυτό, αναζητά εργαλεία ερμηνείας του και επινοεί πρακτικές προσαρμογής του σχεδιασμού στις συνθήκες αυτές. Κυρίως όμως, το φαινόμενο αυτό αποτελεί μια δημιουργική ευκαιρία για την **αναθεώρηση της αρχιτεκτονικής ως μιας πρακτικής που αποβλέπει στην σταθερότητα και τη μονιμότητα**. Διαπιστώνουμε λοιπόν σήμερα ότι **η γνώση για τον χώρο έχει αποχωριστεί την σταθερότητα του περιεχομένου και την βεβαιότητα του νοήματος**. Ότι η παραγωγή του χώρου μπορεί να είναι και μια πολύπλοκη διαδικασία, η οποία να μην συνδέεται άμεσα με στοιχειώδεις και προφανείς προθέσεις. Επίσης, ότι η δραστηριότητα στον χώρο δεν ανταποκρίνεται απαραίτητα σε κοινωνικές πρακτικές με διάρκεια χρόνου και δεσμό τόπου.

Τίθεται έτσι ως ερευνητικό ενδιαφέρον **η περίπτωση του χώρου που δεν διέπεται από σαφείς συνθήκες**. Τόσο όσον αφορά τις προθέσεις που τον ορίζουν, τις δυνάμεις (κοινωνικές, θεσμικές, οικονομικές κλπ) που τον διαπερνούν, όσο ακόμη και την ίδια την ταυτότητά του. Ο χώρος παραδοσιακά ταυτίζεται με μια ολοκληρωμένη και αυτάρκη ταυτότητα, δηλαδή μια σαφή μορφή δραστηριότητας ή οποία συνδέεται με συγκεκριμένες θεσμικές δομές. Τι συμβαίνει όμως σε χώρους, όπου η ταυτότητα παραμένει ασαφής, είτε οι οποίοι μεσολαβούν μεταξύ ταυτοτήτων, χωρίς πραγματικά οι ίδιοι να διαθέτουν μια σαφή δομή; Εδώ η δραστηριότητα λαμβάνει ιδιαίτερες μορφές. Οι δομές εδώ **δεν μπορούν να θεωρηθούν ακριβώς χωρικές, καθώς συγκροτούν κυρίως περιοχές μετάβασης, ανταλλαγής, αλληλοδιείσδυσης, ετεροκαθορισμού**. Στο

σύνολο των περιοχών αυτών -είτε αναφερόμαστε σε αστικά περιβάλλοντα είτε σε μη αστικά- τίθενται ζητήματα συσχέτισης εννοιών που αντιτίθενται, όπως παλιό -νέο, αστικό -αγροτικό, τοπικό-αποτοπικοποιημένο. Καθώς και ζητήματα προγράμματος, χρήσης. Μιλάμε λοιπόν για έναν χώρο, ο οποίος 'μεσολαβεί', ο οποίος δεν διαθέτει σαφή δομή, ο οποίος συνδέει, αλλά ταυτόχρονα χωρίς να προεξοφλεί την σταθερότητα των συνδεόμενων μερών.

Το in - between λοιπόν συγκροτεί την τοπολογία, η οποία αφορά συστήματα, όπου, όπως αναφέρει ο Jose Morales : 'οι συνθήκες δεν είναι ακριβείς, αλλά αμφίβολες, μπερδεμένες, ανεφάρμοστες, υβριδικές, αβέβαιες'. Είναι ο τόπος για κοινωνικούς, πολιτιστικούς και φυσικούς μετασχηματισμούς: Είναι ο μόνος χώρος - **ο χώρος γύρω ή ανάμεσα από ταυτότητες**- όπου το γίνεσθαι, το άνοιγμα στο μελλοντικό υπερτερεί της συντηρητικής ώθησης για να επανακτηθεί η συνοχή και η ενότητα'.

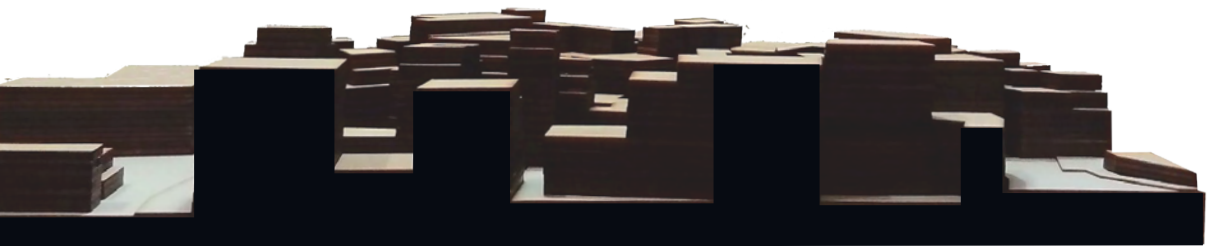
εικ. 27, 28 μακέτα τμήματος της περιοχής του Ψυρρή με επιλεγμένες προσθήκες σε ενδιάμεσους χώρους μεταξύ του κτισμένου αποθέματος

εικ. 29 προοπτική τομή της πόλης παράλληλα στην Ερμού

εικ. 30, 31, 32
κοντινές απόψεις της περιοχής
παρέμβασης με και χωρίς προσθήκες

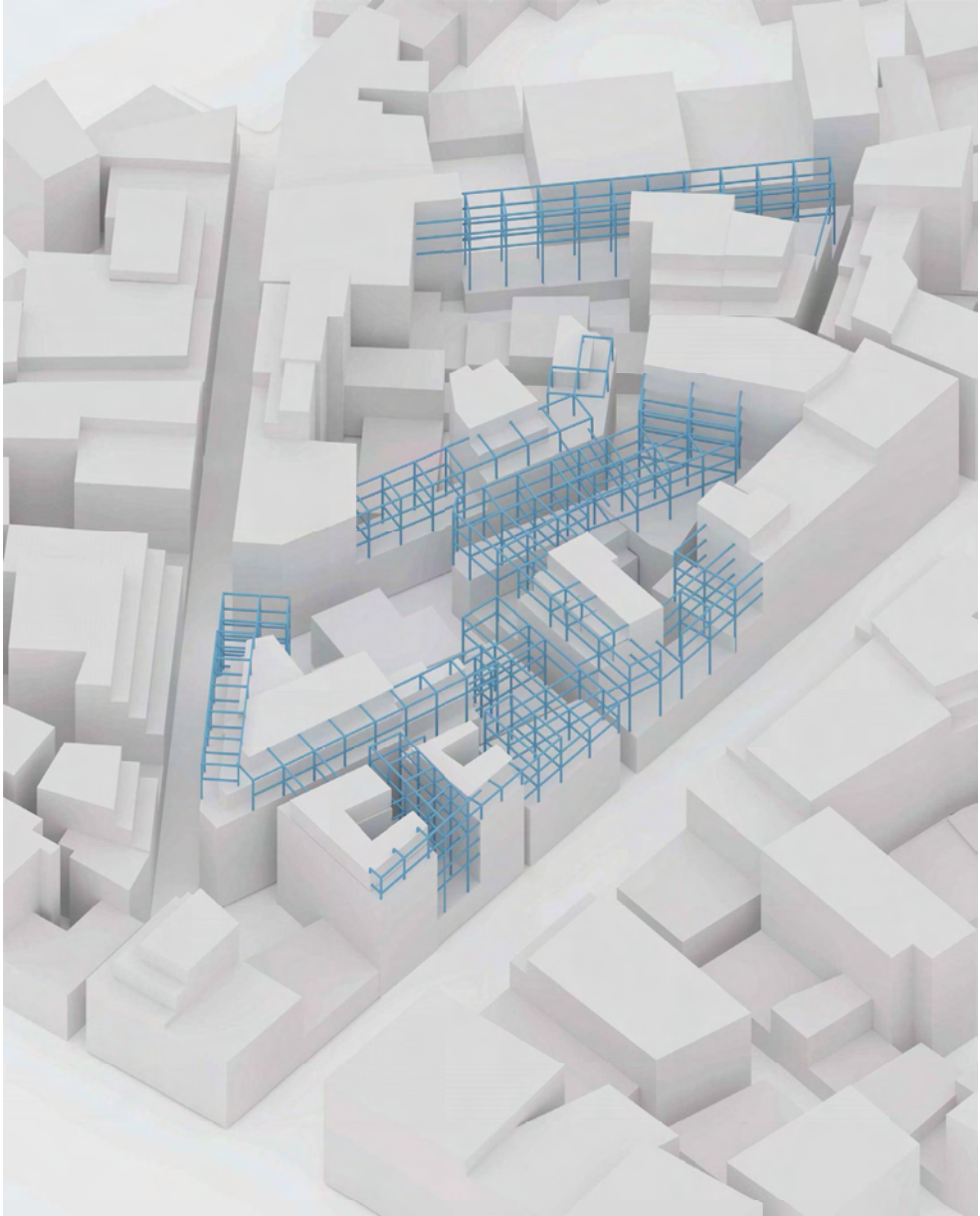
εικ. 33 προοπτική τομή της πόλης παράλληλα στην Αθηνάς

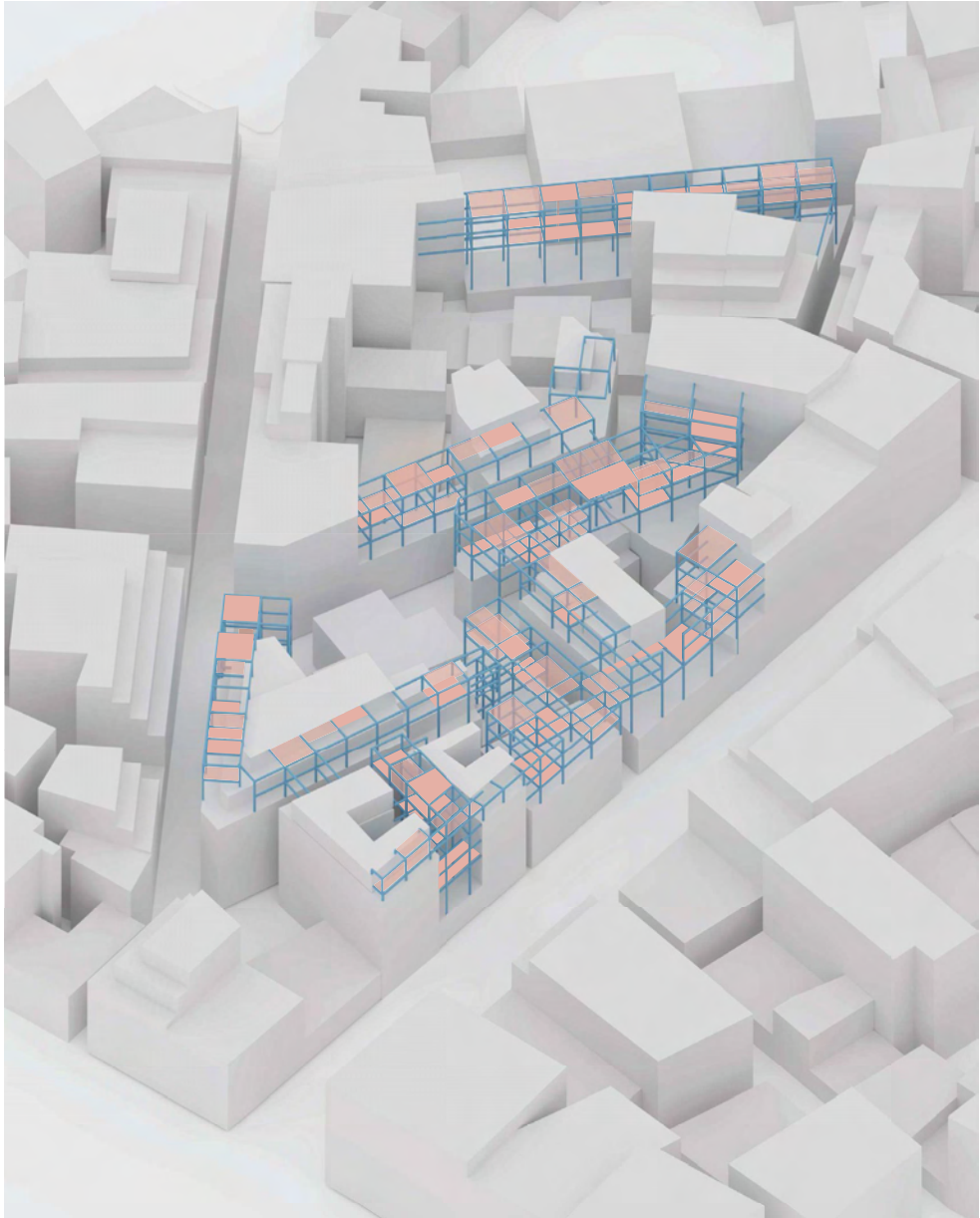
_Τα διαγράμματα των επόμενων σελίδων απεικονίζουν μια προσπάθεια ανάπτυξης ενός χωρικού δικτυώματος στο ανώτερο επίπεδο της πόλης. Ένας χωροκάναβος συμπληρώνει και “ισοπεδώνει” το ιδιαίτερο ανάγλυφο που δημιουργείται από τα διαφορετικά ύψη του κτιριακού αποθέματος της πόλης δημιουργώντας το κατάλληλο έδαφος για την ανάλυση αυτής της διαφορετικής συνθήκης κατοίκησης, μιας υπαίθριας κατάστασης ανάπτυξης σχέσεων και ρευστών συνθηκών κοινωνικότητας και αστικότητας.

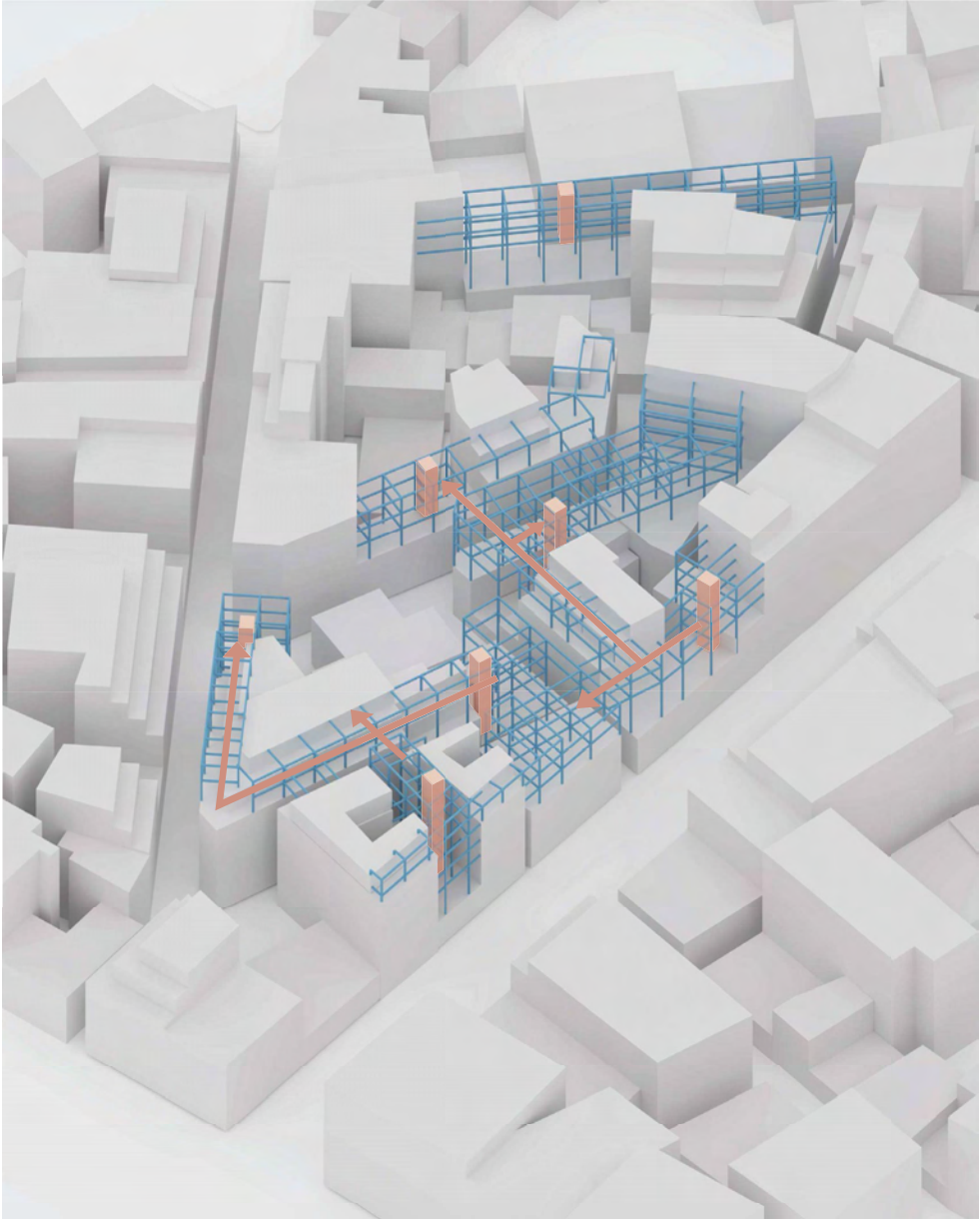
_Σε δεύτερο επίπεδο γίνεται η διερεύνηση συμπλήρωσης του δικτυώματος με πλατφόρμες που να επιτρέπουν τις οριζόντιες κινήσεις και τη σύνδεση των επιμέρους κτιριακών συνθέσεων. Παράλληλα επιχειρείται μια διαφορετική προσέγγιση ηλιασμού και αερισμού του επιπέδου των δρόμων- από τη λύση που δίνει η δημιουργία υποχωρήσεων των όψεων (ρετιρέ)- με την πρόταση πειραματισμού με τη διαφάνεια αυτών των οριζόντιων πληρώσεων του κανάβου.

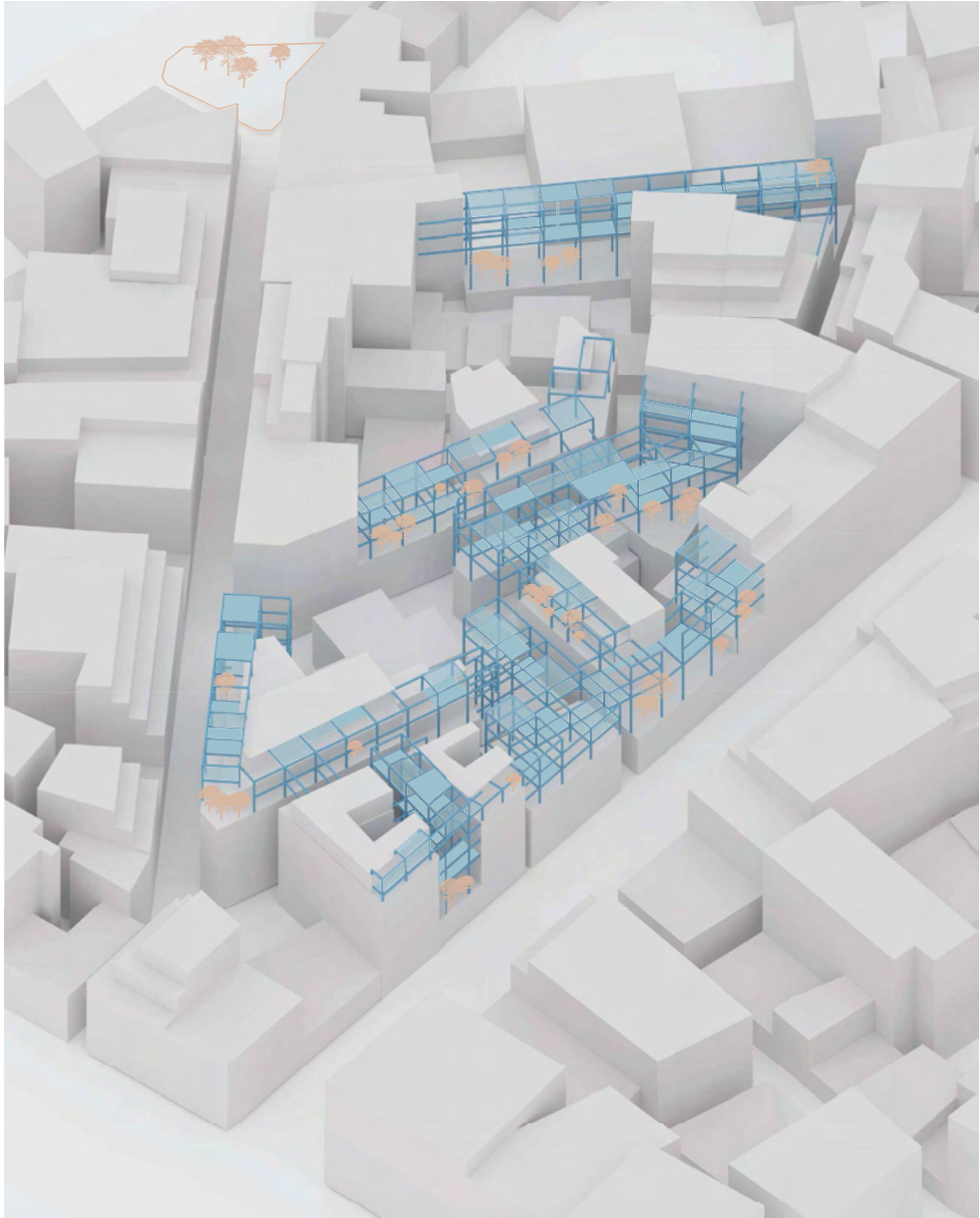
_Επόμενο βήμα στην αρχιτεκτονική ανάλυση της πλήρωσης του ενδιάμεσου χώρου είναι η εφεύρεση των κάθετων κινήσεων, από τα ήδη υπάρχοντα κτίρια στο συνολικό ύψος της προσθήκης και του τρόπου που πραγματοποιείται η σύνδεση των κινήσεων και τον σχέσεων μεταξύ των επιμέρους στοιχείων.

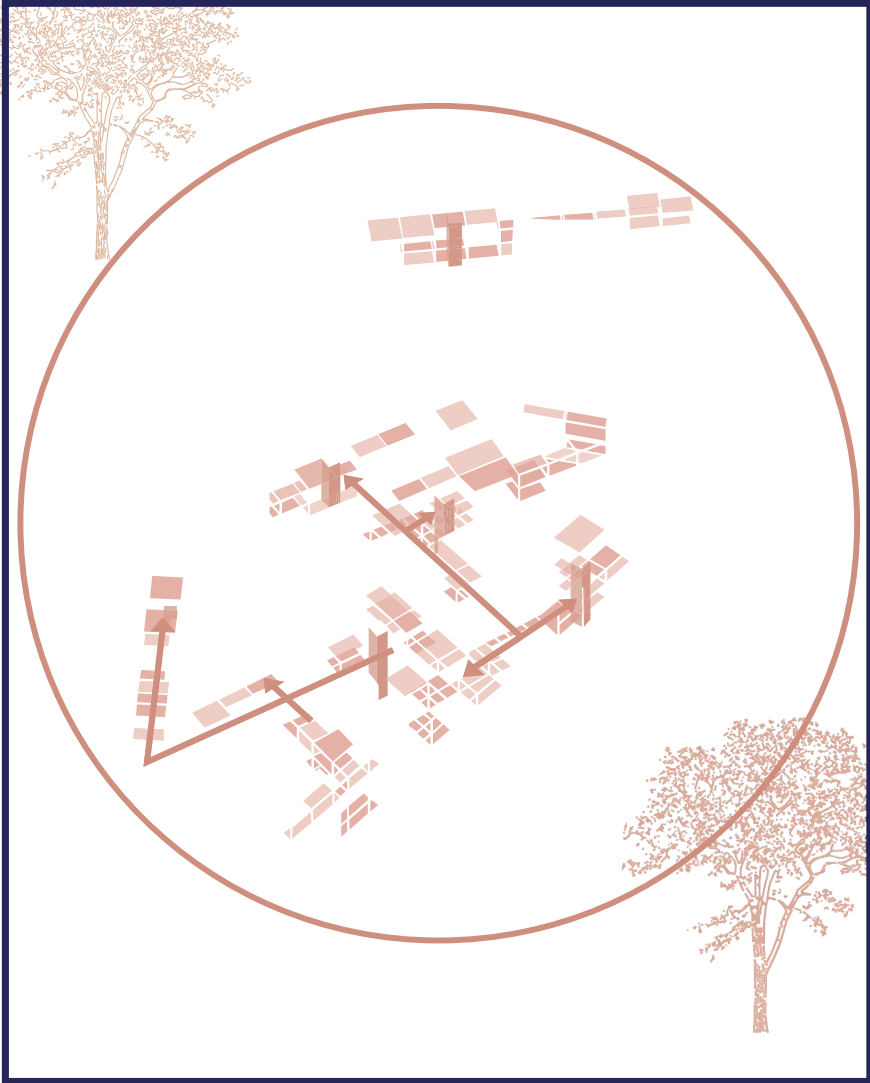
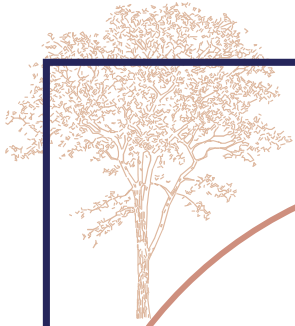
_Τέλος, το ανώτερο κομμάτι της πόλης αποκτά αυτή την καινούρια ζωή, οπότε απαραίτητη είναι η διαμόρφωση του χώρου με μια τακτική που ξεχωρίζει από την απλή επέκταση του κτιριακού αποθέματος σε ύψος. Η δημιουργία αυτού του νέου επιπέδου αστικής ζωής απαιτεί την ανάπτυξη ενός συστήματος δημοσίου χώρου σε διαφορετικά ύψη για την ανάπτυξη της σχέσης με την υπαίθρο, την επαναφορά της υπαίθριας ζωής στο αστικό περιβάλλον. Όλα τα δώματα των υπάρχοντων κτιρίων μετατρέπονται σε αυλές στις οποίες έχουν πρόσβαση οι κάτοικοι από όλα τα επίπεδα στα οποία πραγματοποιείται η κατοίκηση. Στόχος είναι, κάθε κάτοικος να έχει πρόσβαση σε έναν από τους διαμορφωμένους χώρους πρασίνου, έξω από την ιδιωτική του μονάδα κατοίκησης.

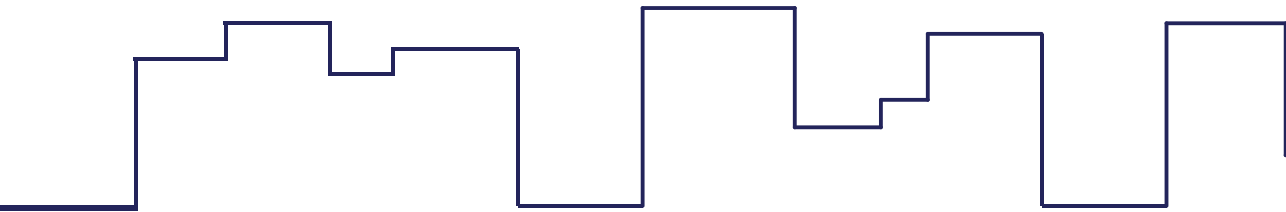

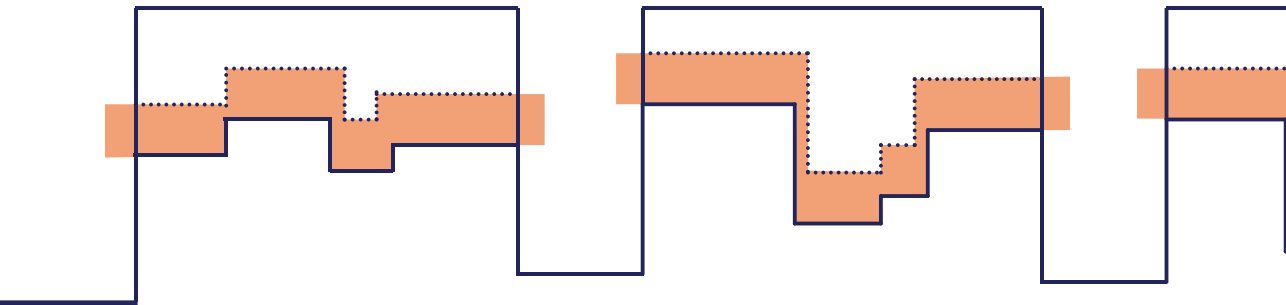

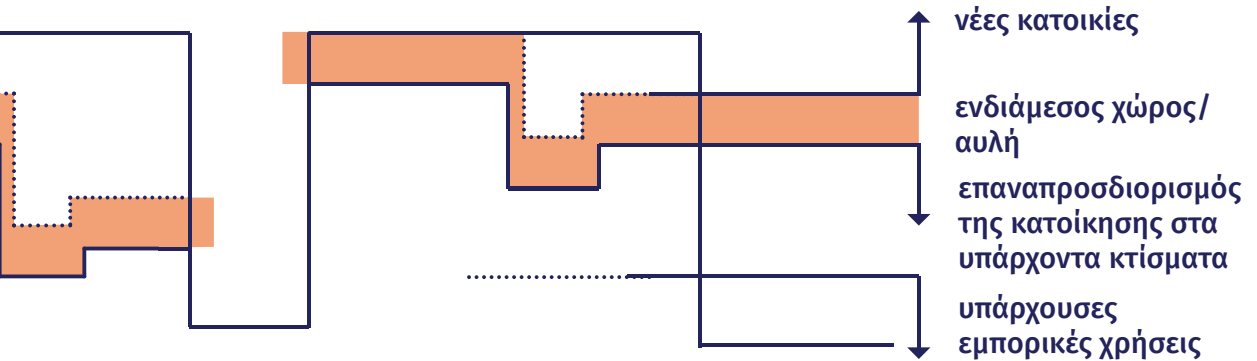
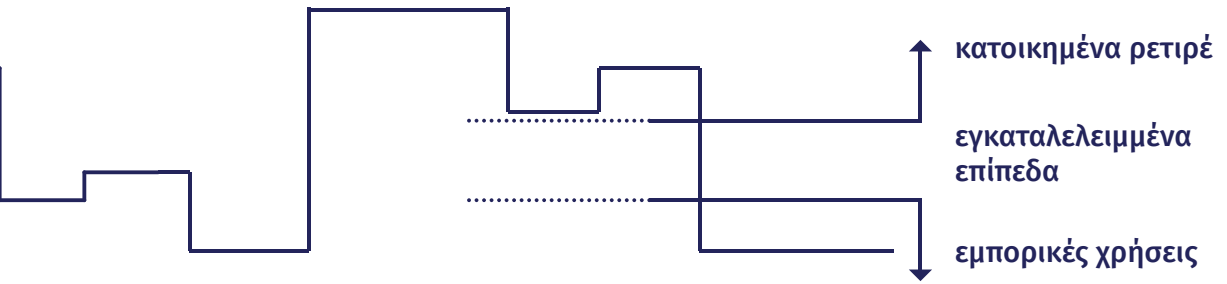

τομή της πόλης στην υπάρχουσα μορφή

τομή της πόλης μετά την παρέμβαση

**εφαρμογή στο
οικόπεδο**

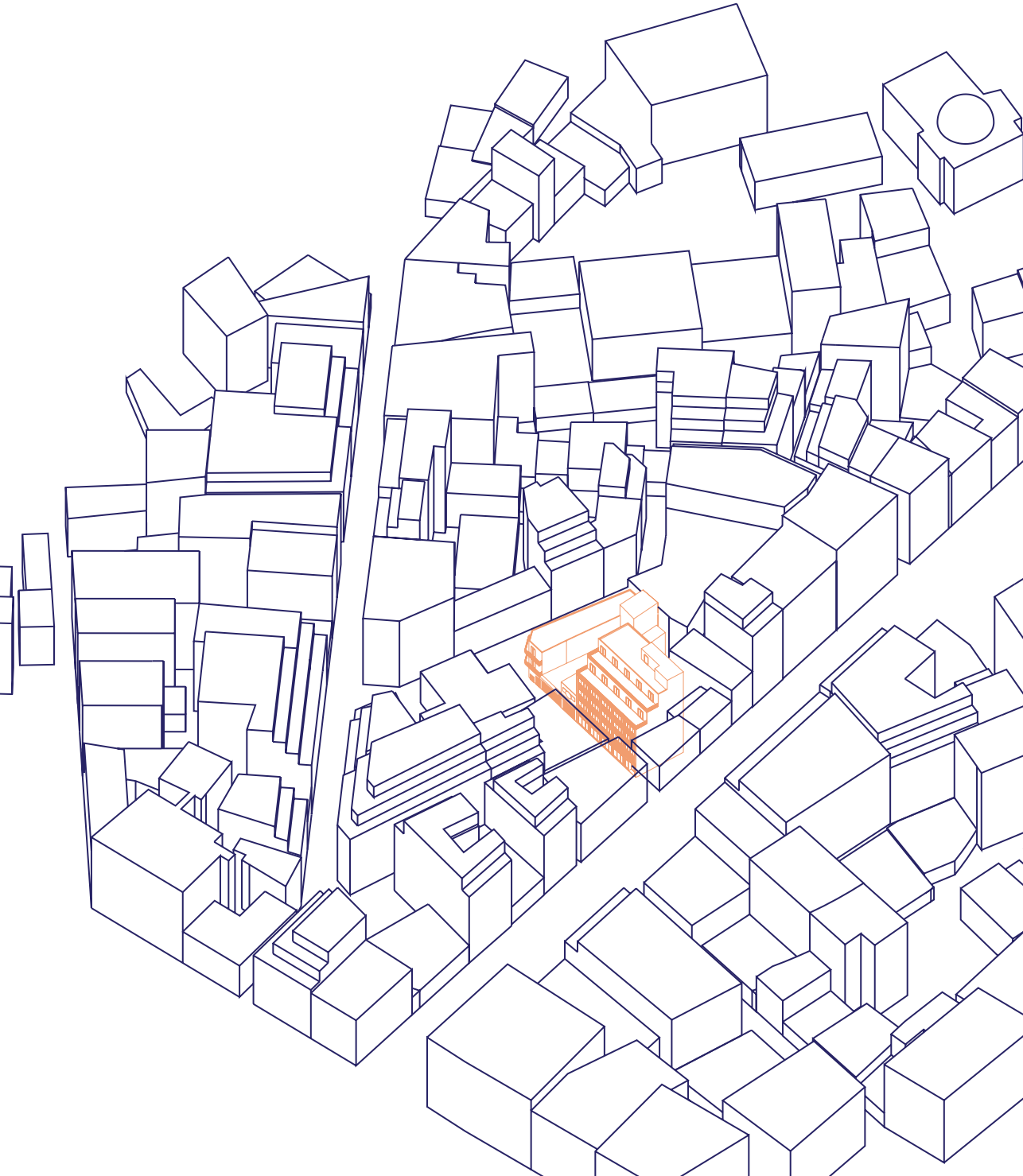
η επιλογή του οικοπέδου

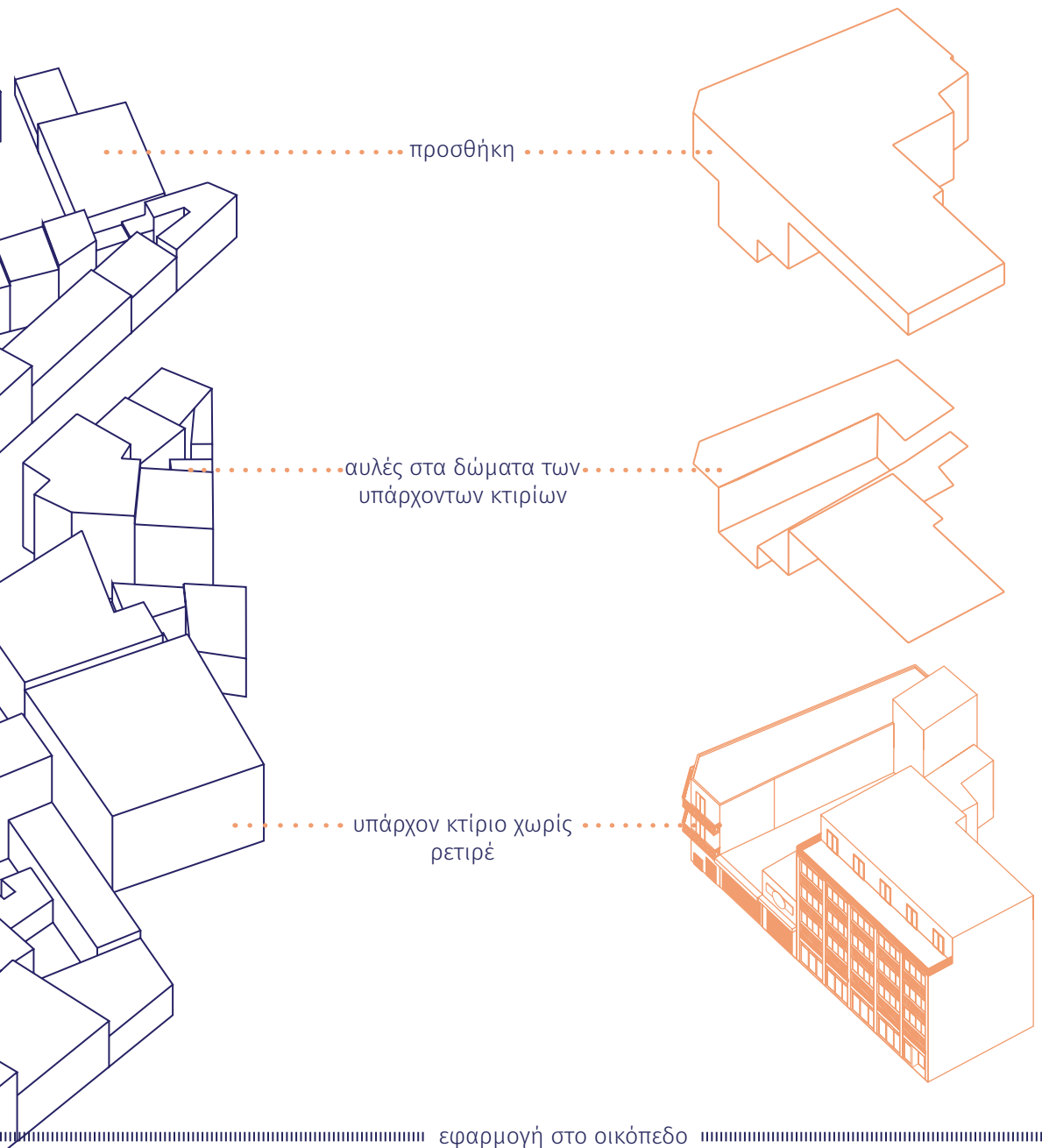
Η επιλογή του οικοπέδου προέκυψε από επιτόπια έρευνα στην περιοχή του Ψυρρή. Το οικοπέδο στο οποίο πρόκειται να γίνει η αρχιτεκτονική παρέμβαση, αποτελείται από τέσσερα κτίρια, τα τρία των οποίων είναι εγκαταλελειμμένα (δύο κτίρια γραφείων και ένα ισόγειο κατάστημα), ενώ το τέταρτο είναι ένα ισόγειο νυχτερινό μαγαζί.

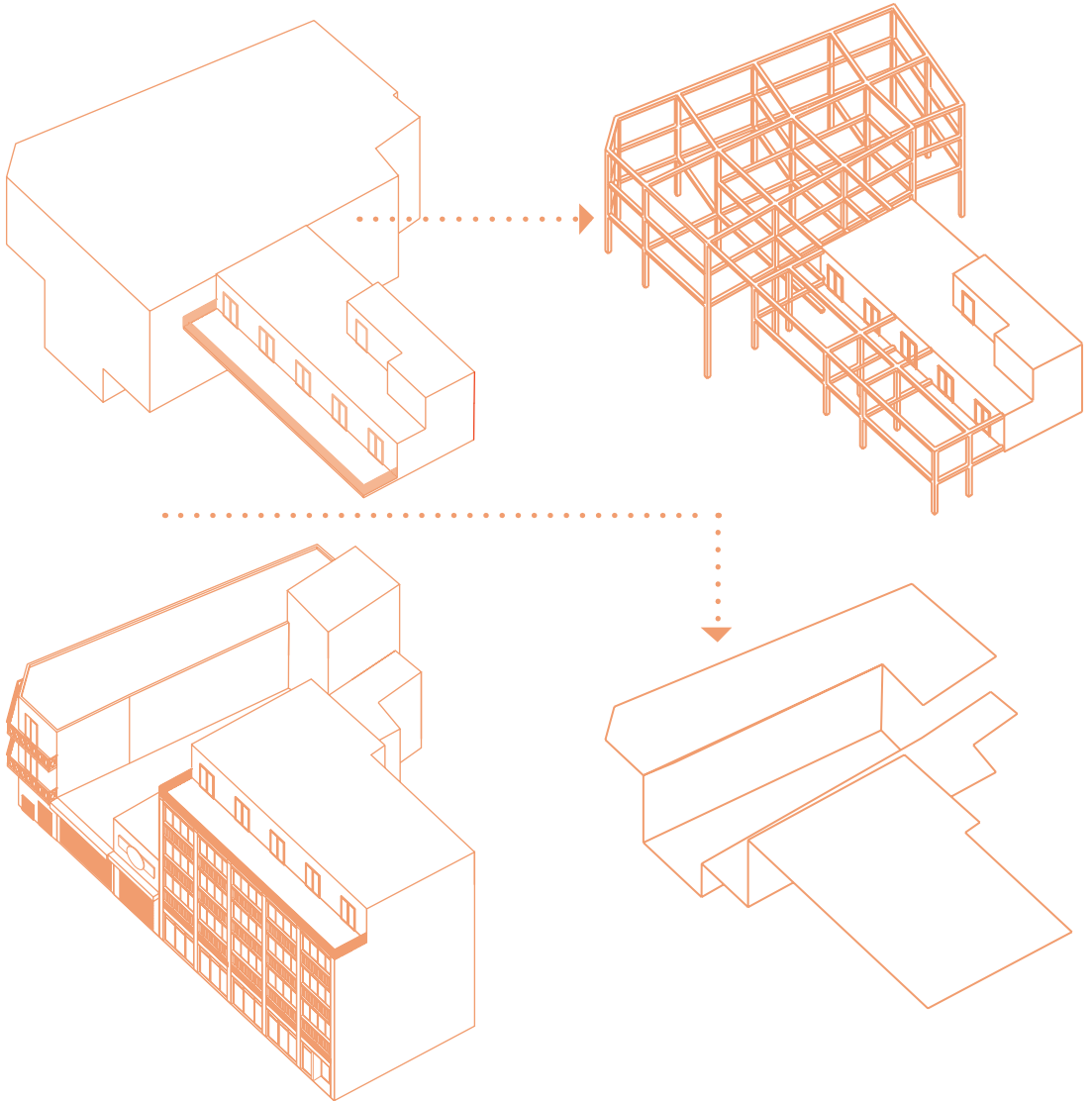
Καθοριστική για την επιλογή των συγκεκριμένων κτιρίων, αποτέλεσε το ιδιαίτερο ανάγλυφο που δημιουργούν τα δώματά τους λόγω του διαφορετικού ύψους του κάθε κτίσματος, ώστε να εξυπηρετείται όσο το δυνατόν καλύτερα το κόνσεπτ της ενδιάμεσης κατασκευής-προσθήκης

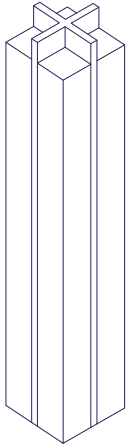

πρόταση για τη προσθήκη

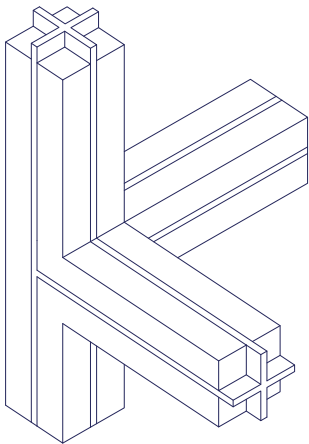
_Προτείνεται μια υπαίθρια κατασκευή που αποτελείται από υποστηλώματα, δοκάρια και ξύλινα πανέλα, άλλα πλήρη και άλλα διάτρητα, που επιτρέπουν στο ηλιακό φως να περάσει στα κατώτερα επίπεδα και εν τέλει στο επίπεδο του δρόμου

_ Προγραμματικά και λειτουργικά, αυτός ο ενδιάμεσος χώρος, δεν διαφέρει από την υπόλοιπη κατασκευή. Προτείνεται ένα σύστημα κατοίκησης εννιαίο σε όλο το κτίριο, με τη διαφοροποίηση στην προσθήκη, ότι οι κινήσεις, οι κοινόχρηστοι χώροι, οι μεταβάσεις από αυτήν στους κοινούς κλειστούς χώρους, είναι όλα υπαίθρια. Ανεβαίνοντας επίπεδα δηλαδή η επαφή με το “έξω” γίνεται πιο συχνή και η κατοίκηση ανοίγει προς την πόλη.

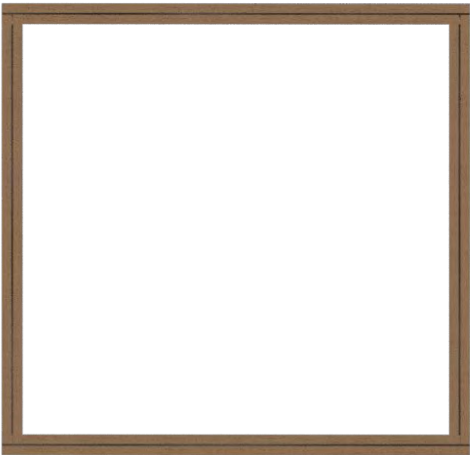
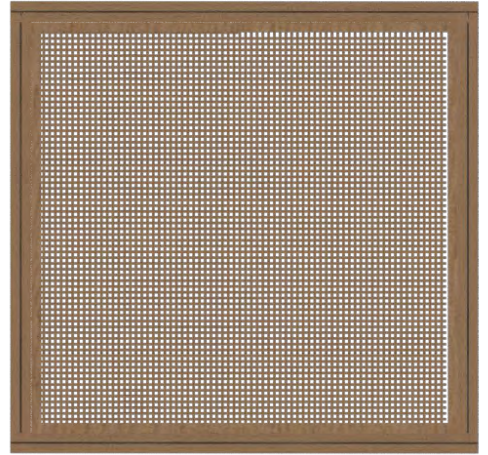
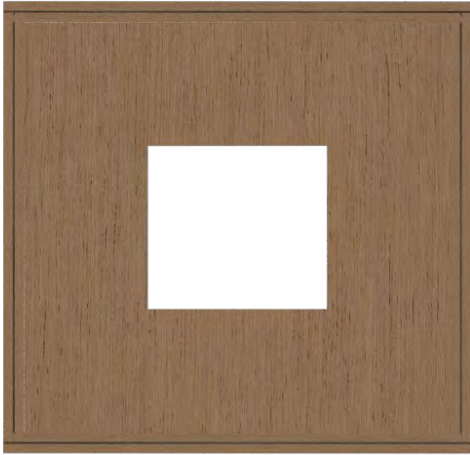
_Ταυτόχρονα προτείνονται, σε επιλεγμένα σημεία, γυάλινα συρόμενα πανέλα που μπορούν να απομονώσουν κάποιους από τους υπαίθριους χώρους όταν οι καιρικές συνθήκες δεν διευκολύνουν την “υπαίθρια ζωή”, δημιουργώντας προστατευμένους κοινόχρηστους χώρους για τους κατοίκους

επιλογή στατικού συστήματος

διαφορετικές εκδοχές των
πανέλων πλήρωσης του κανάβου

ενδεικτικές κατόψεις για
κατανόηση της υλικότητας της
προσθήκης και του σκιασμού
του δρόμου

ισόγειο

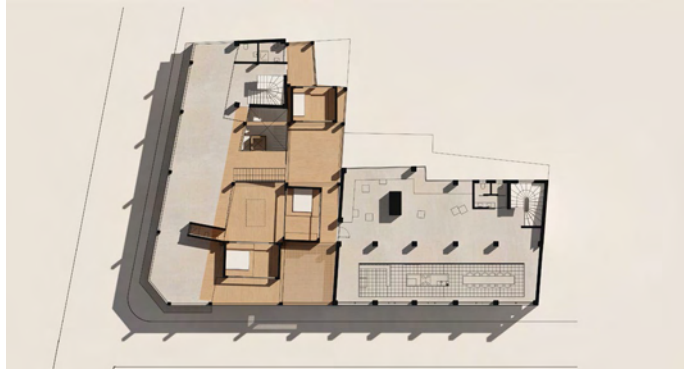
1ο επίπεδο

2ο επίπεδο

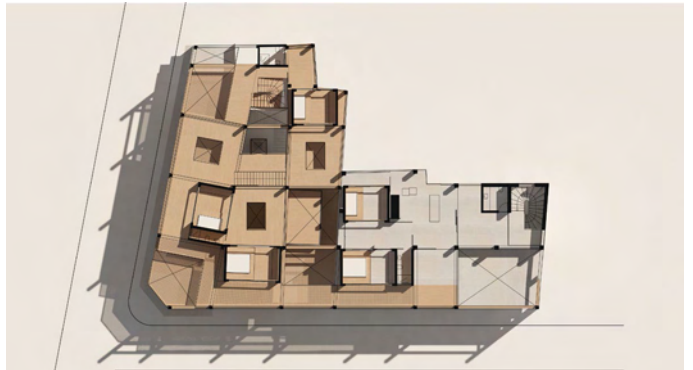
3ο επίπεδο

4ο επίπεδο

5ο επίπεδο

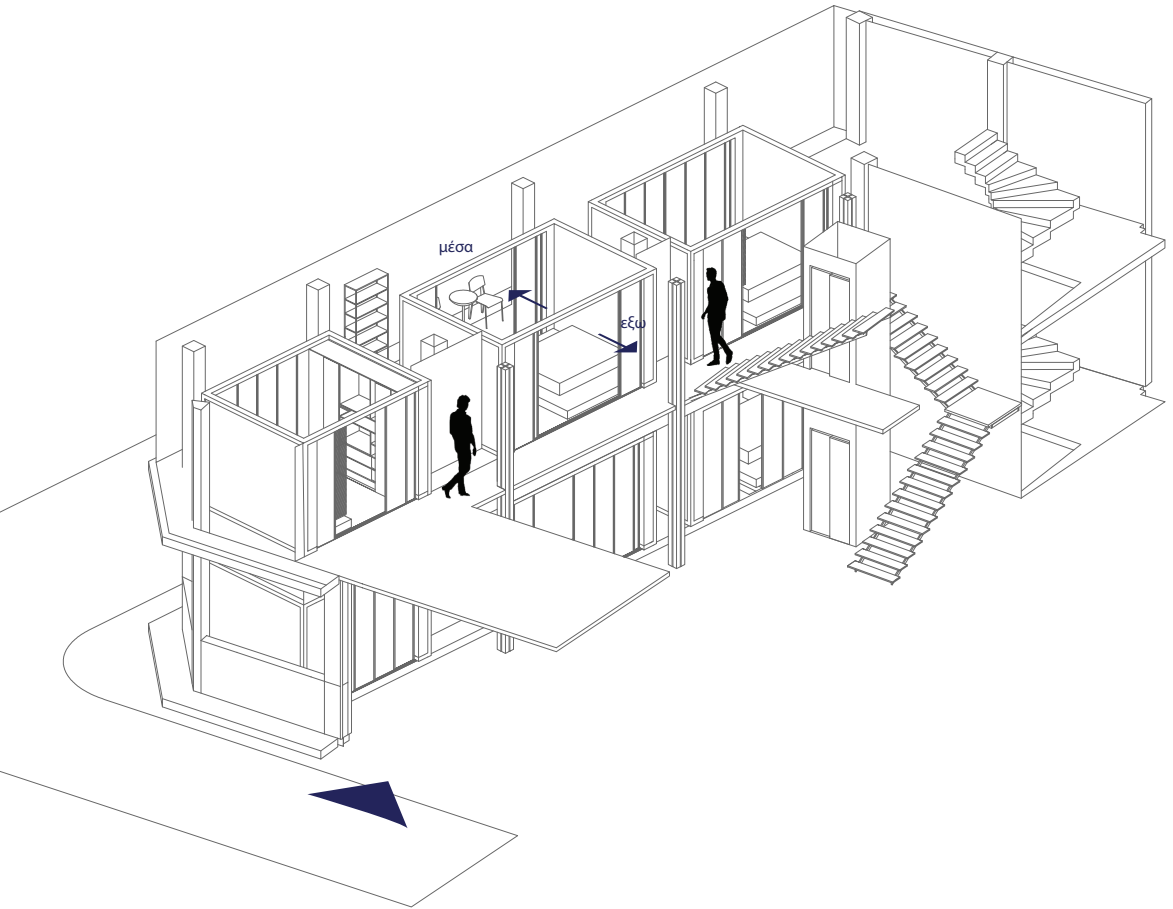

η σχέση της κτιριακής μονάδας με το “έξω”

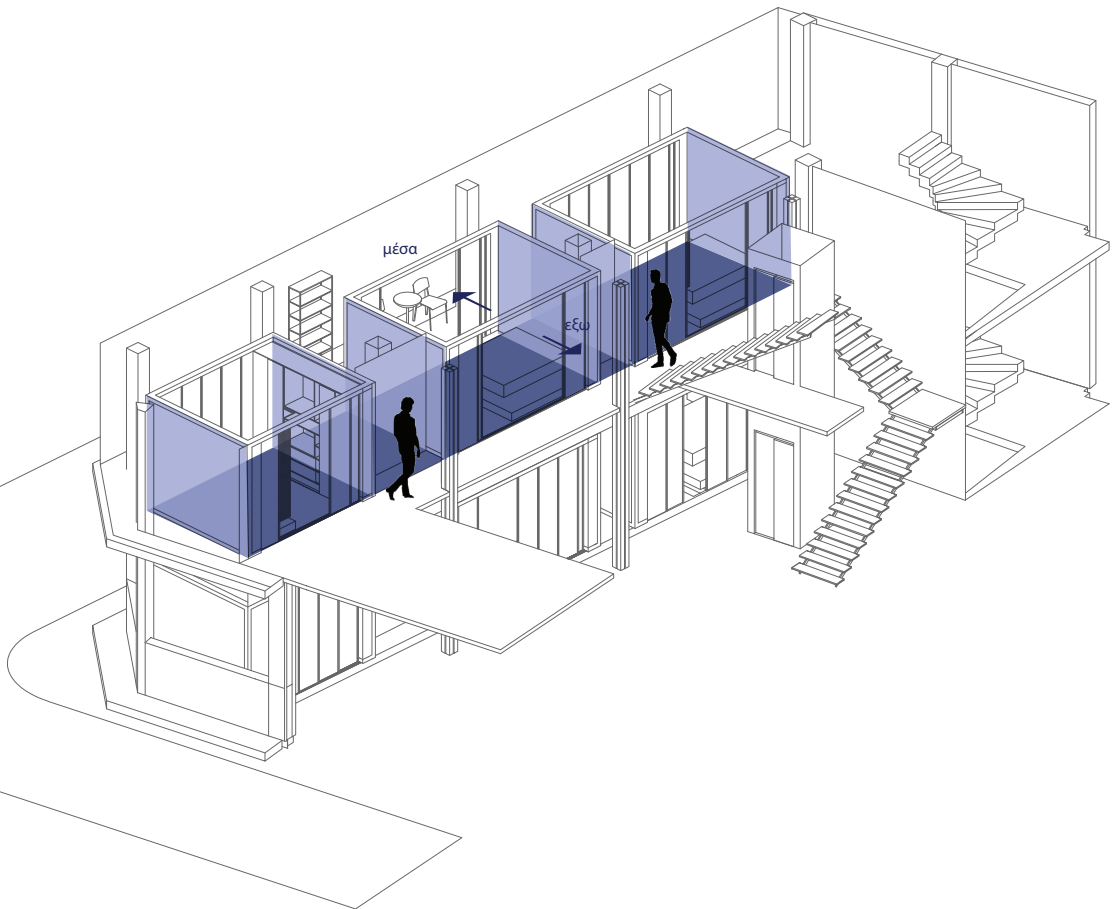
_Όλες οι διαδρομές στην κτιριακή μονάδα είναι υπαίθριες.

_Μέσω των υπαίθριων διαδρόμων γίνεται η είσοδος στο εσωτερικό του κτιρίου.

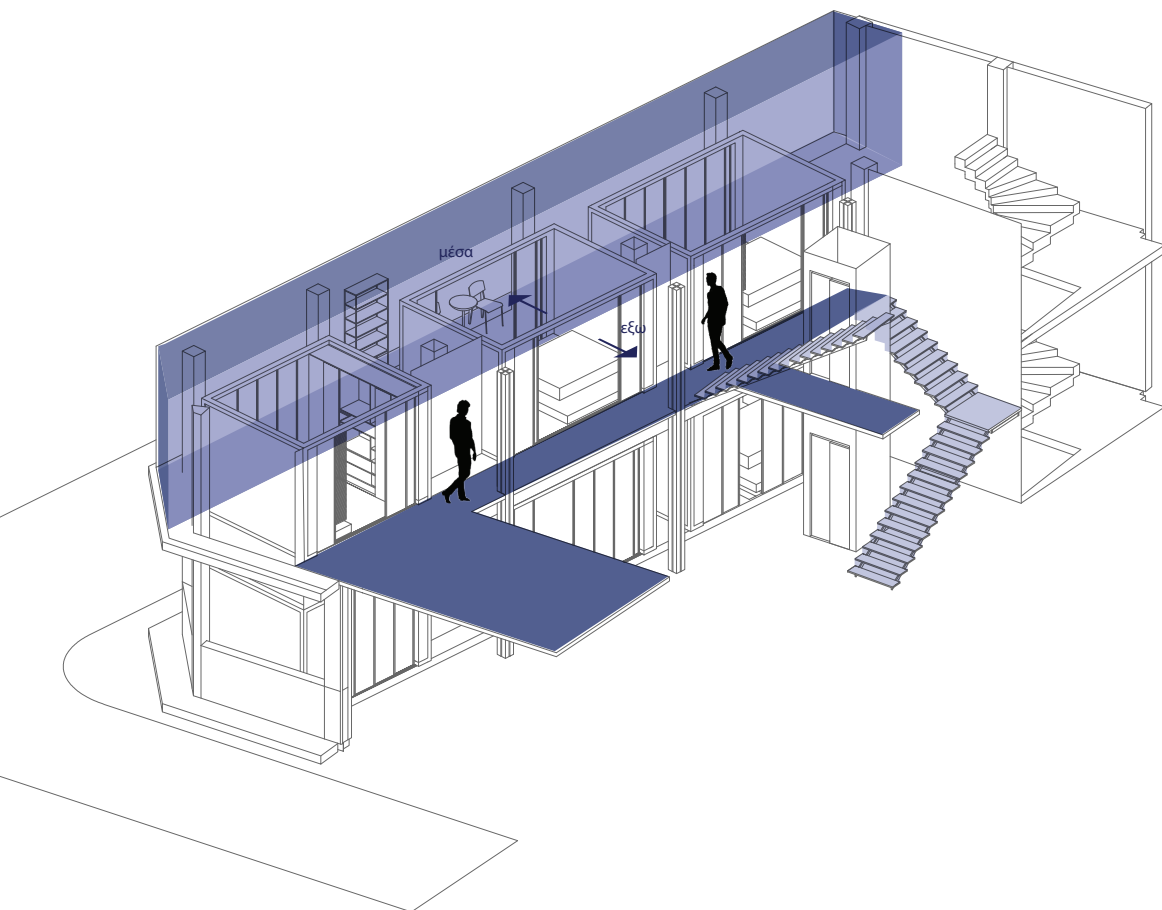
_Η είσοδος στο εσωτερικό γίνεται μέσα από τις ιδιωτικές μονάδες- μονάδες ύπνου.

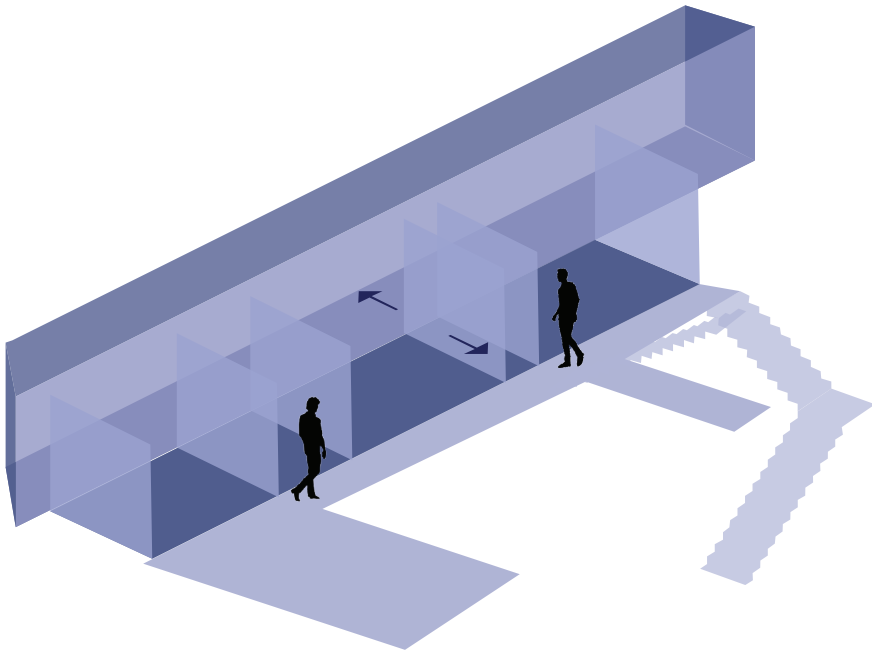

ιδιωτικές μονάδες
ενδιάμεσος χώρος πρόσβασης στο εσωτερικό

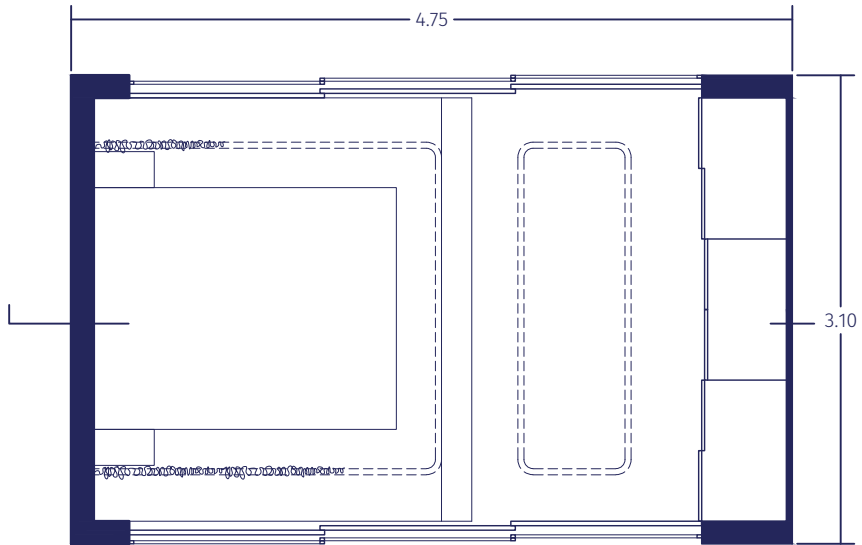
μέσα: δημιουργία μιας ημι-ιδιωτικής ζώνης
έξω : υπαίθριος διάδρομος

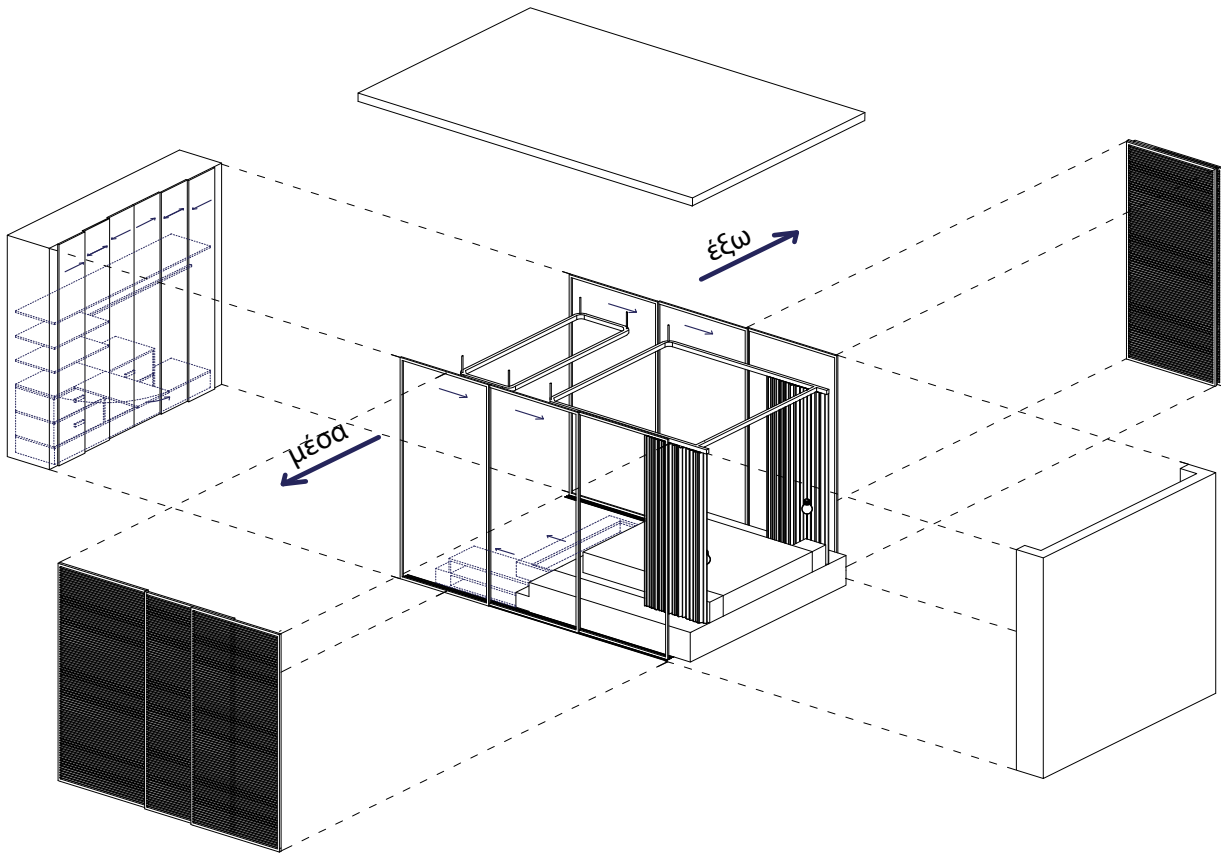

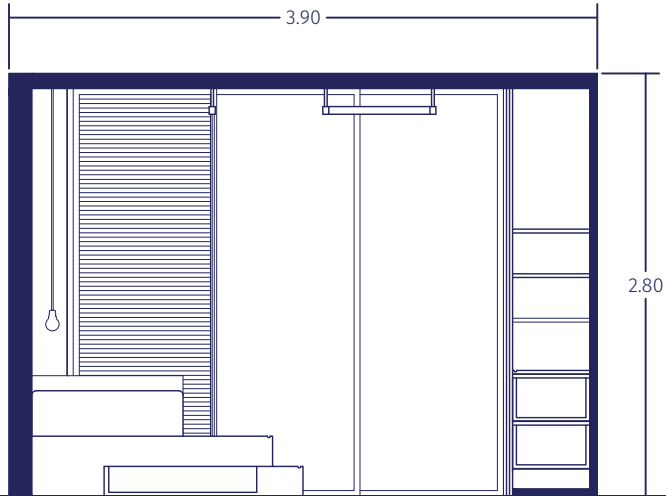
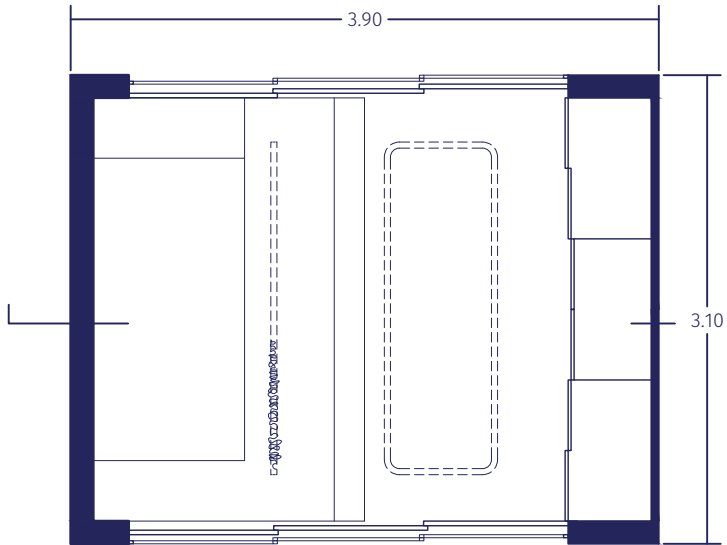

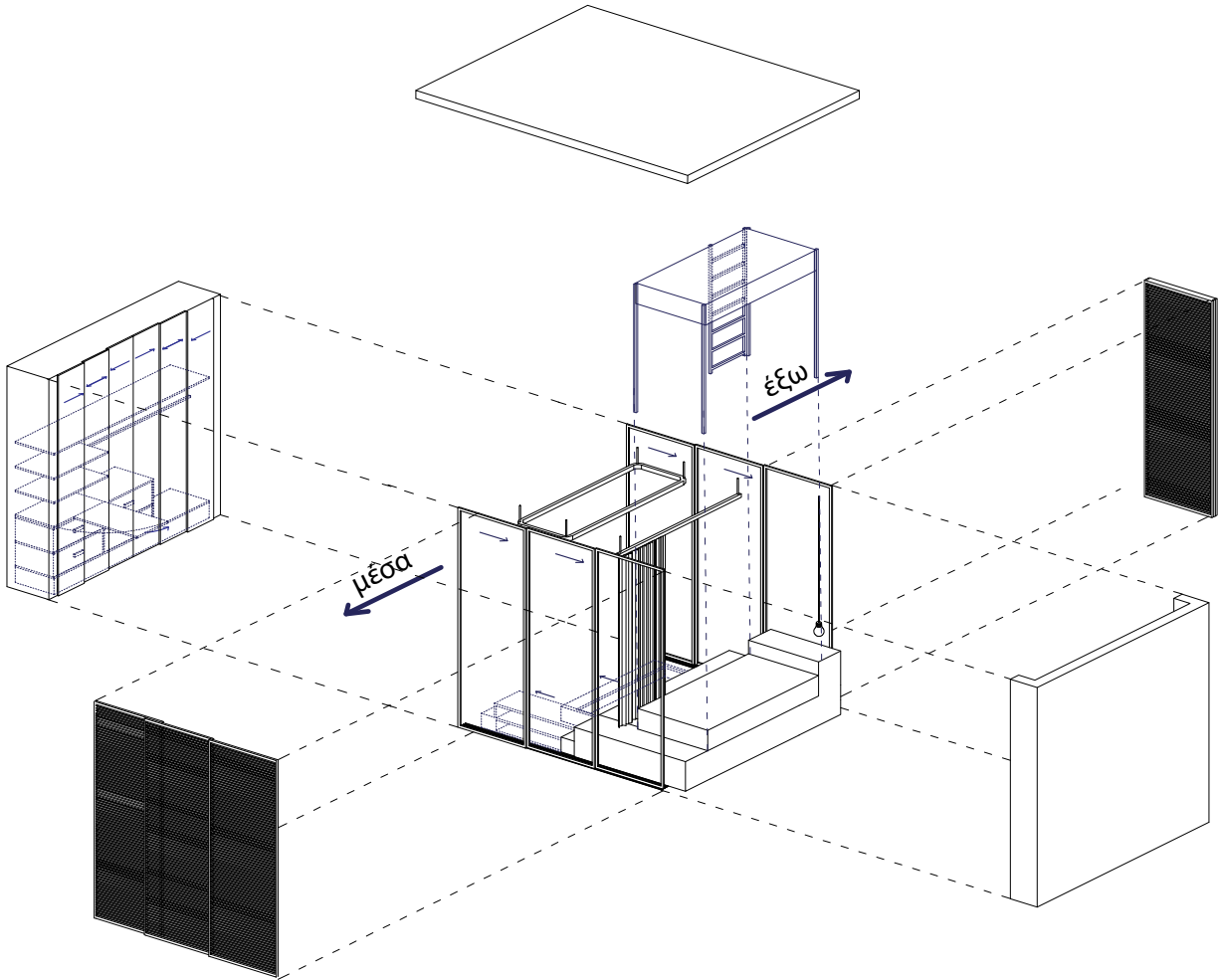
ιδιωτικές μονάδες- μονάδες ύπνου

Επιλέχθηκε η δημιουργία δύο διαφορετικών, ως προς το μέγεθος, ιδιωτικών μονάδων οι οποίες μπορούν να απομονωθούν από το υπόλοιπο “κοινό” έδαφος της κατασκευής, αλλά και να ανοίξουν προς αυτό. Τόσο ως προς το “έξω”, όσο και ως προς την ημι-ιδιωτική ή ημι-κοινόχρηστη ζώνη που περιγράφεται στα προηγούμενα διαγράμματα. Δόθηκε ιδιαίτερη σημασία σε αυτό το “άνοιγμα” του ιδιωτικού χώρου στον κοινό, έτσι ώστε η ζώνη που περιγράψαμε να λάβει χρήσεις με μεγαλύτερη ευκολία. Οι μονάδες μπορούν να πάρουν χρήσεις ύπνου και εργασίας, ενώ δίνεται η δυνατότητα δημιουργίας ενός μικρού καθιστικού προς τη μεριά της ημιιδιωτικής ζώνης.

εσωτερικές απόψεις

_μετασχηματισμοί

_σχέση με την επέκταση του ιδιωτικού

_διαφορετικές χρήσεις

ο ενδιάμεσος ημι-ιδιωτικός χώρος

_άποψη των μονάδων εσωτερικά

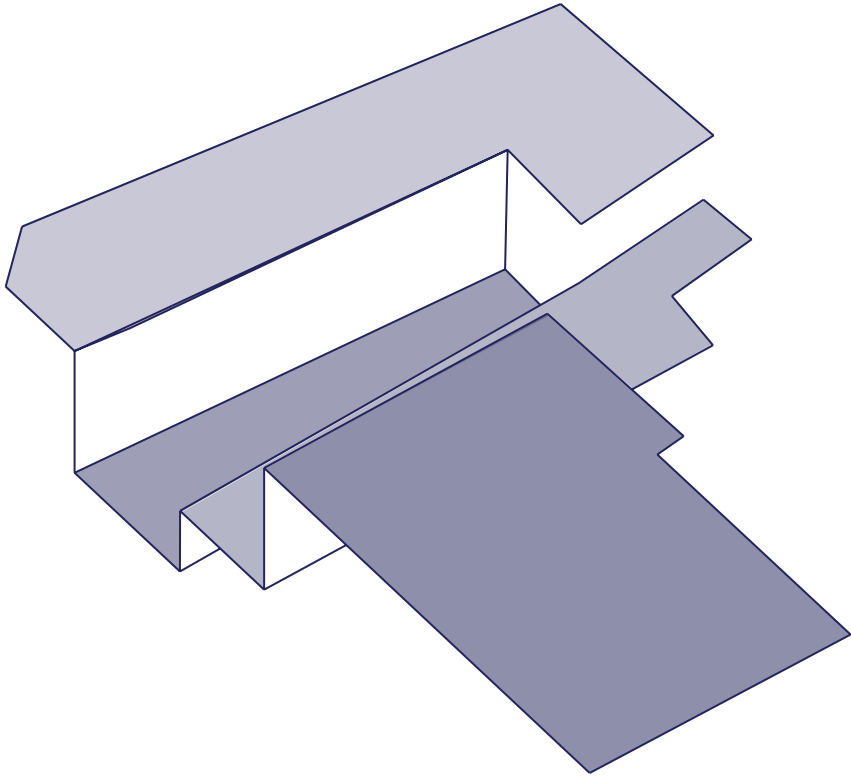
_η επέκταση του ιδιωτικού

_πρόταση χρήσεων για τον ενδιάμεσο, ημι-ιδιωτικό χώρο

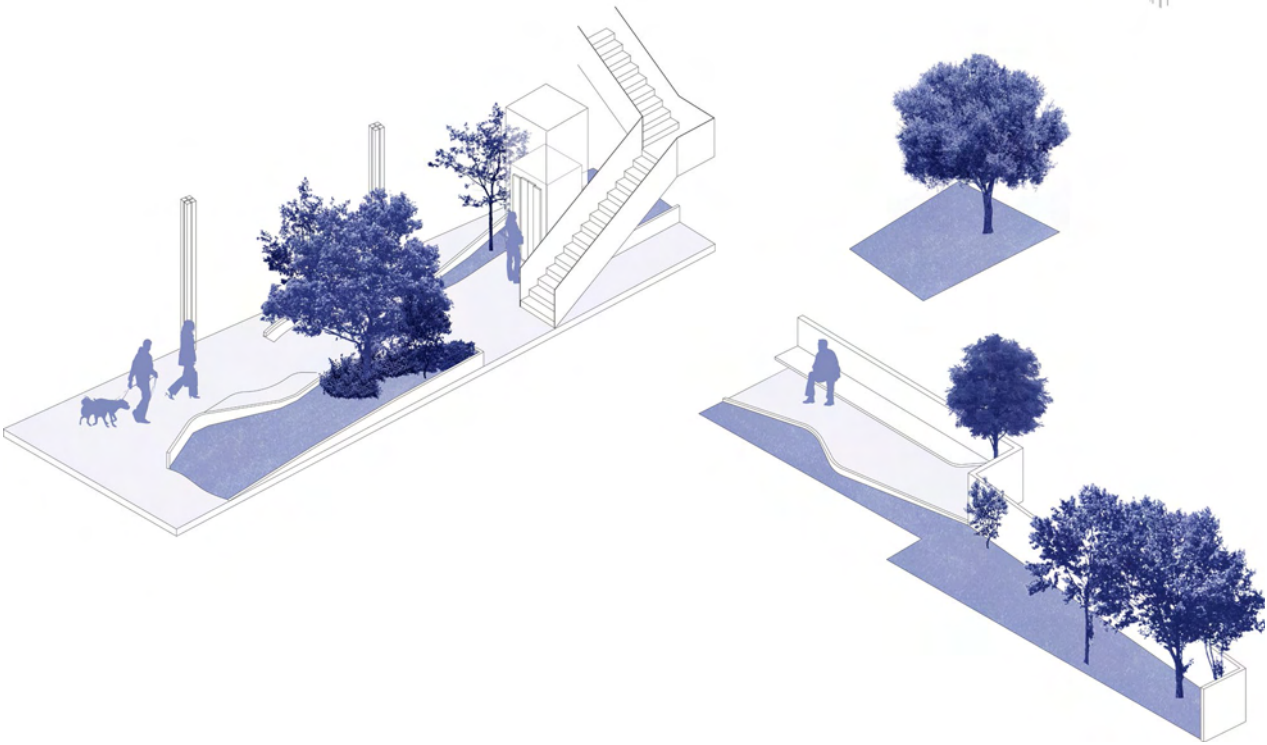
οι αυλές στα δώματα

Στα υπάρχοντα δώματα των κτιρίων προτείνεται η δημιουργία αυλών, οι οποίες παίρνουν λειτουργίες κοινόχρηστων χώρων (υπαίθρια κουζίνα, χώροι εργασίας, υπαίθρια καθιστικά, αστικές καλλιέργειες, χώροι προβολών κτλ.) και ταυτόχρονα λειτουργούν σαν πέρασμα από το εξωτερικό περιβάλλον στους εσωτερικούς κοινόχρηστους χώρους ενώ παράλληλα λειτουργούν και σαν επέκταση των υπαίθριων διαδρόμων. Σκοπός είναι να λειτουργούν σαν μεταβάσεις από το δημόσιο στο ιδιωτικό και όχι σαν ξεχωριστές υπαίθριες συνθέσεις, αποκομμένες από το αστικό τοπίο και τη δημόσια ζωή.

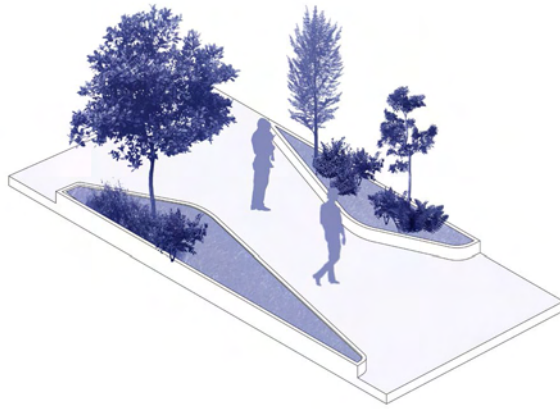

ισόγειο

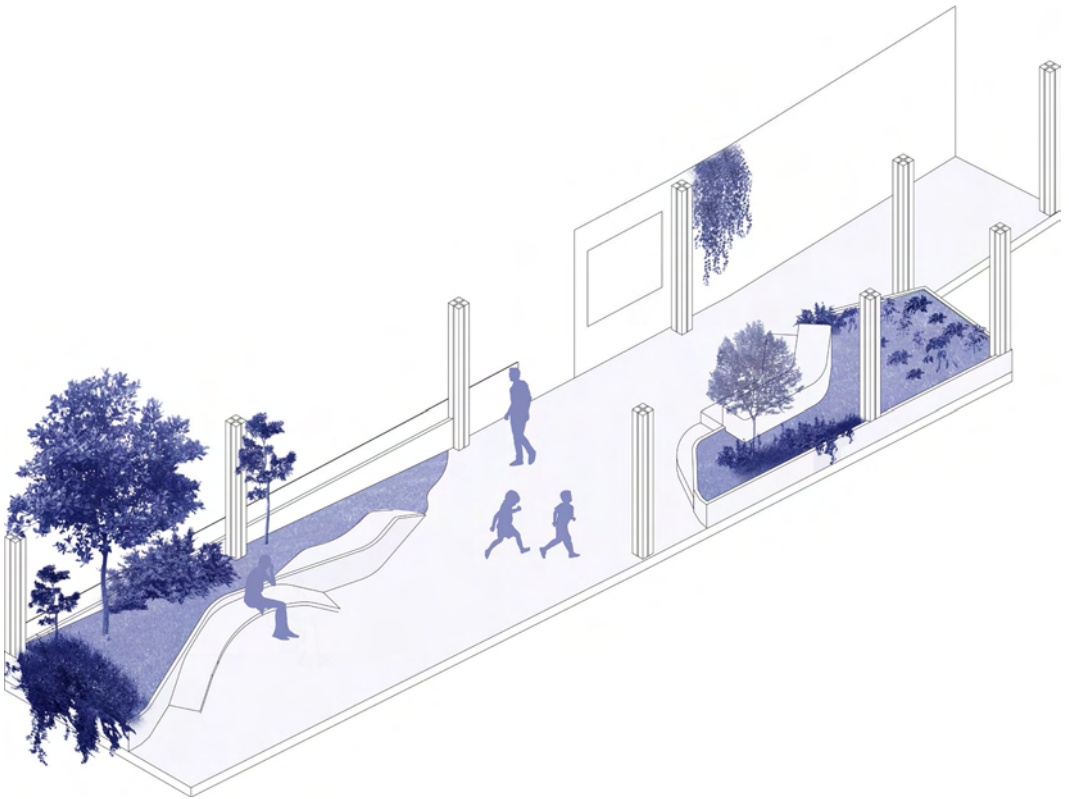
711

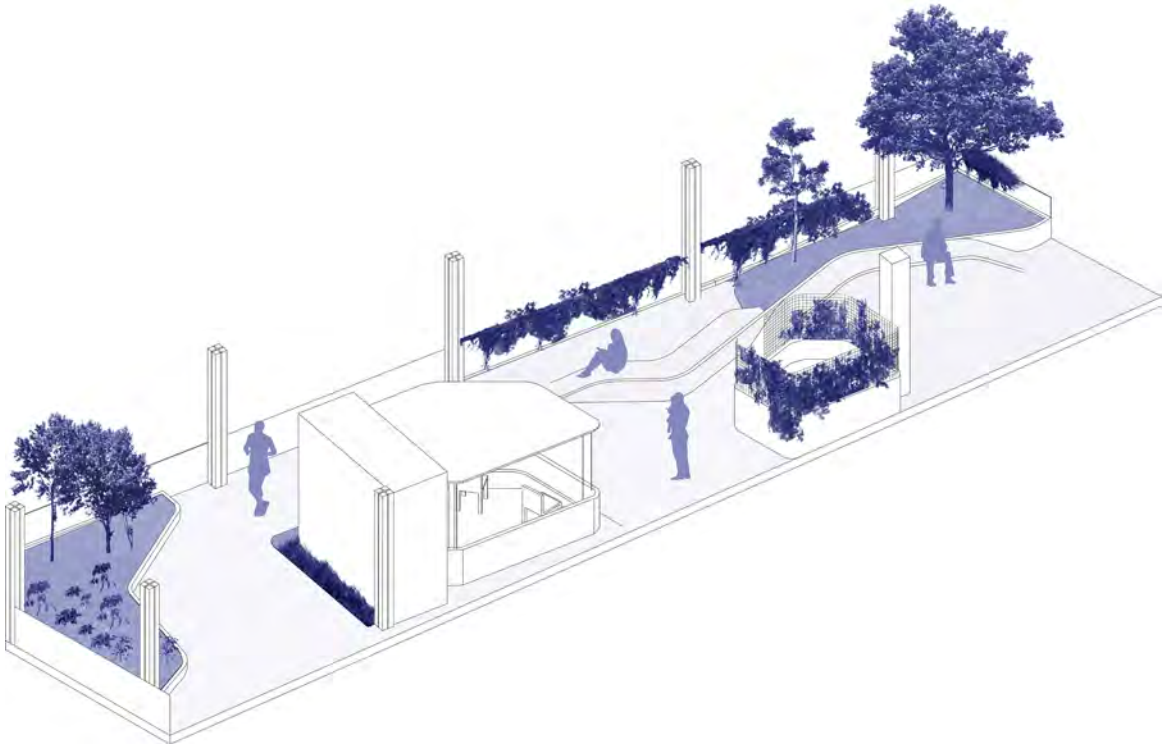
πρώτο επίπεδο

δεύτερο επίπεδο

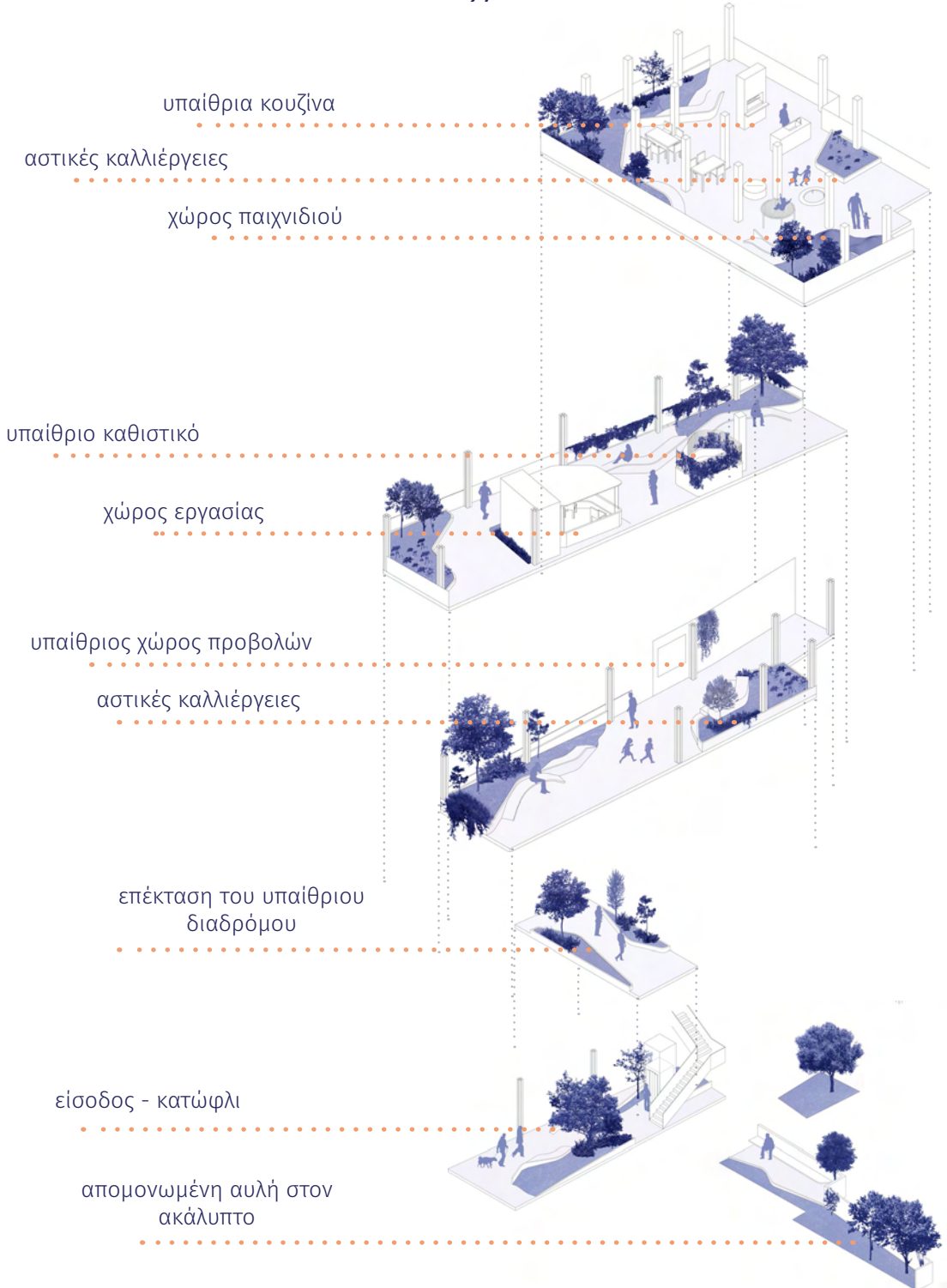

τρίτο επίπεδο

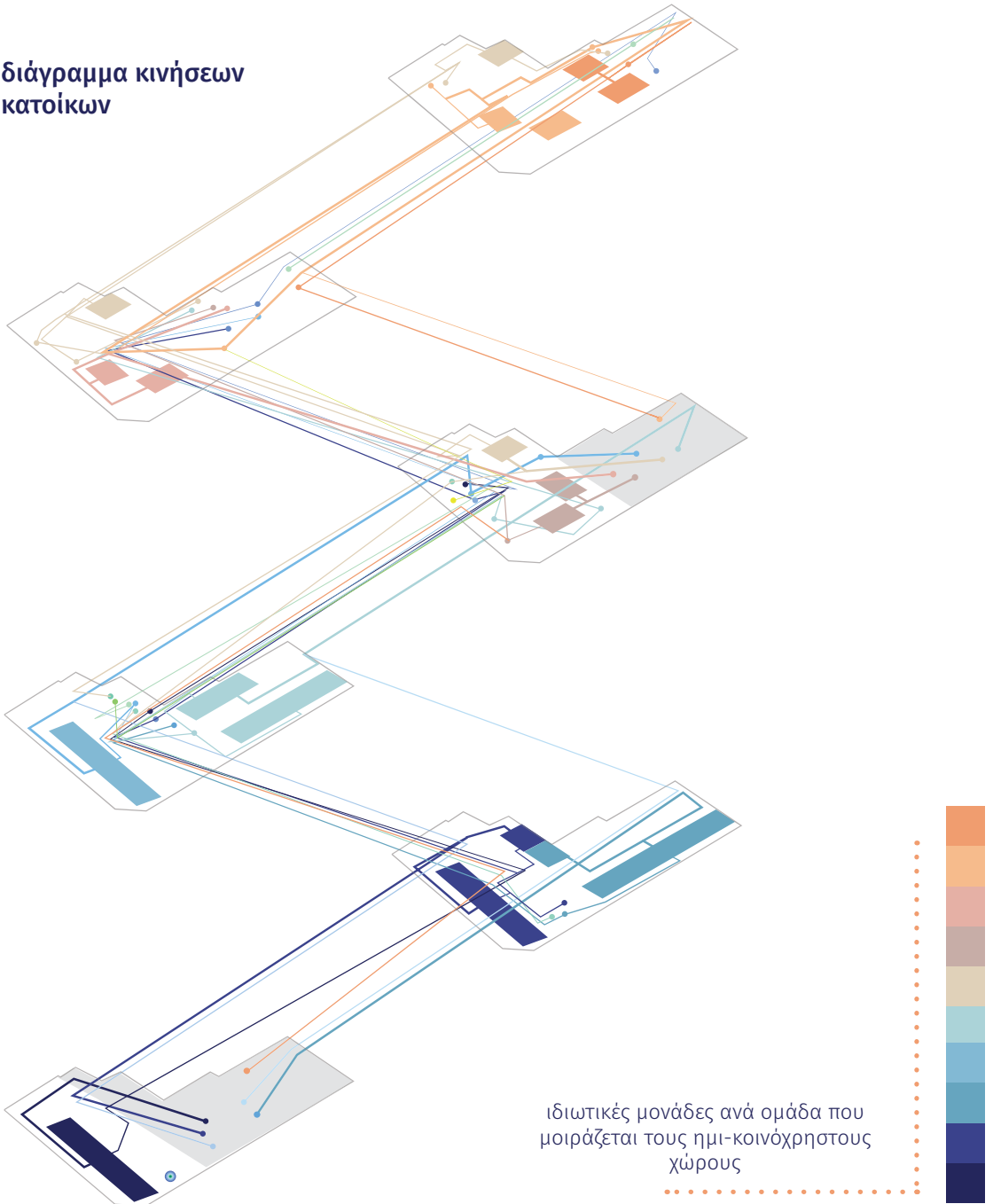

τέταρτο επίπεδο

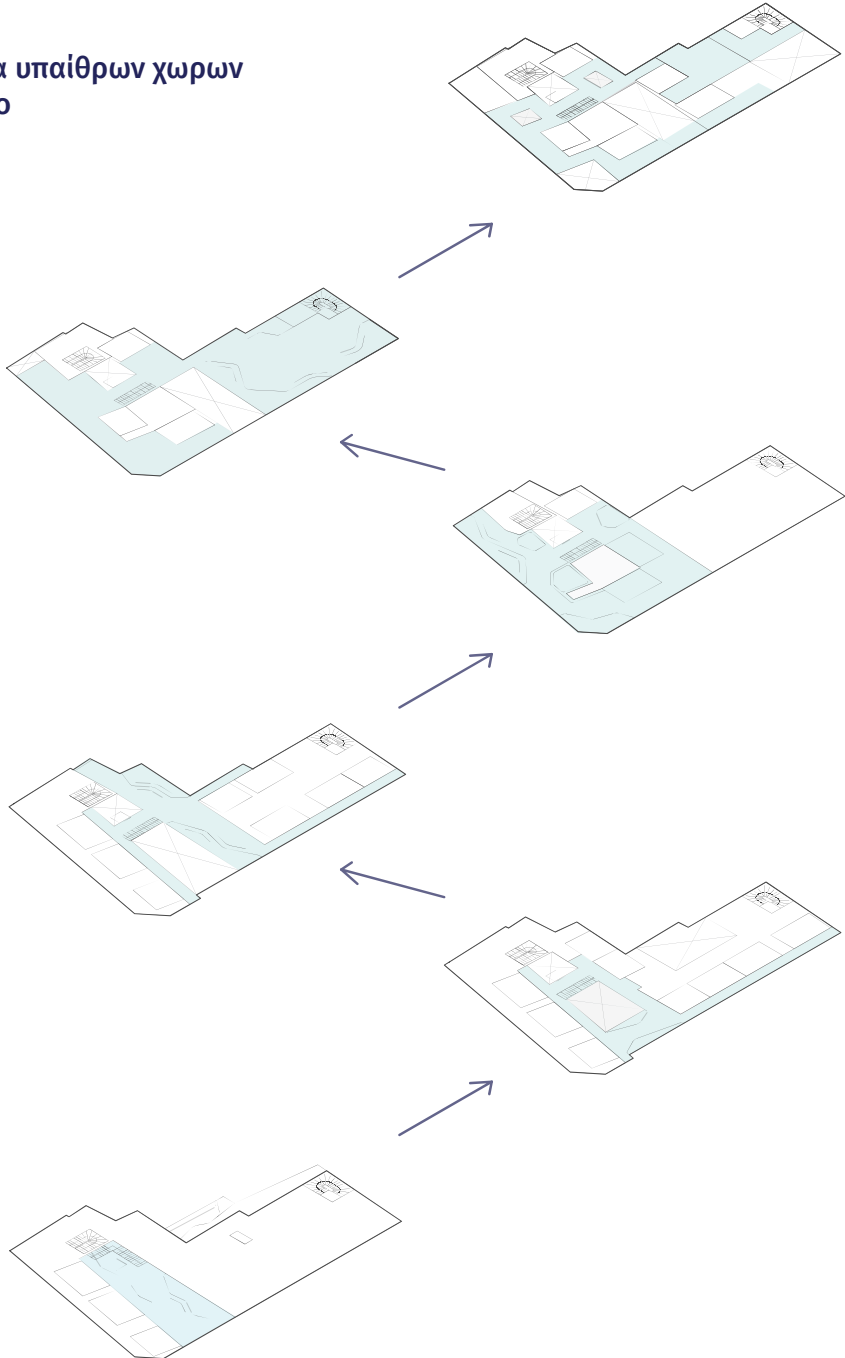

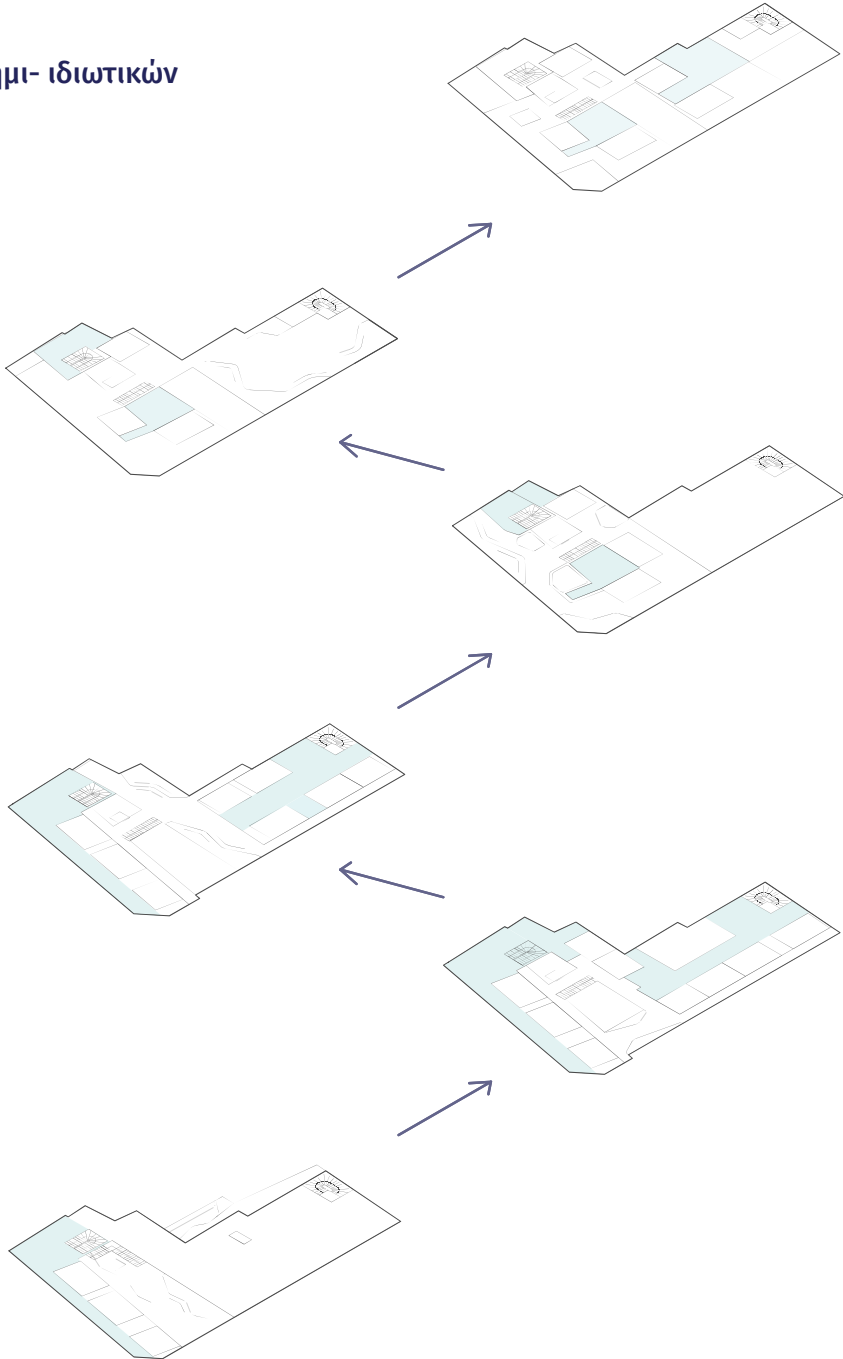
διάγραμμα κινήσεων κατοίκων

διάγραμμα υπαίθρων χώρων
ανά όροφο

διάγραμμα ημι- ιδιωτικών ζωνών

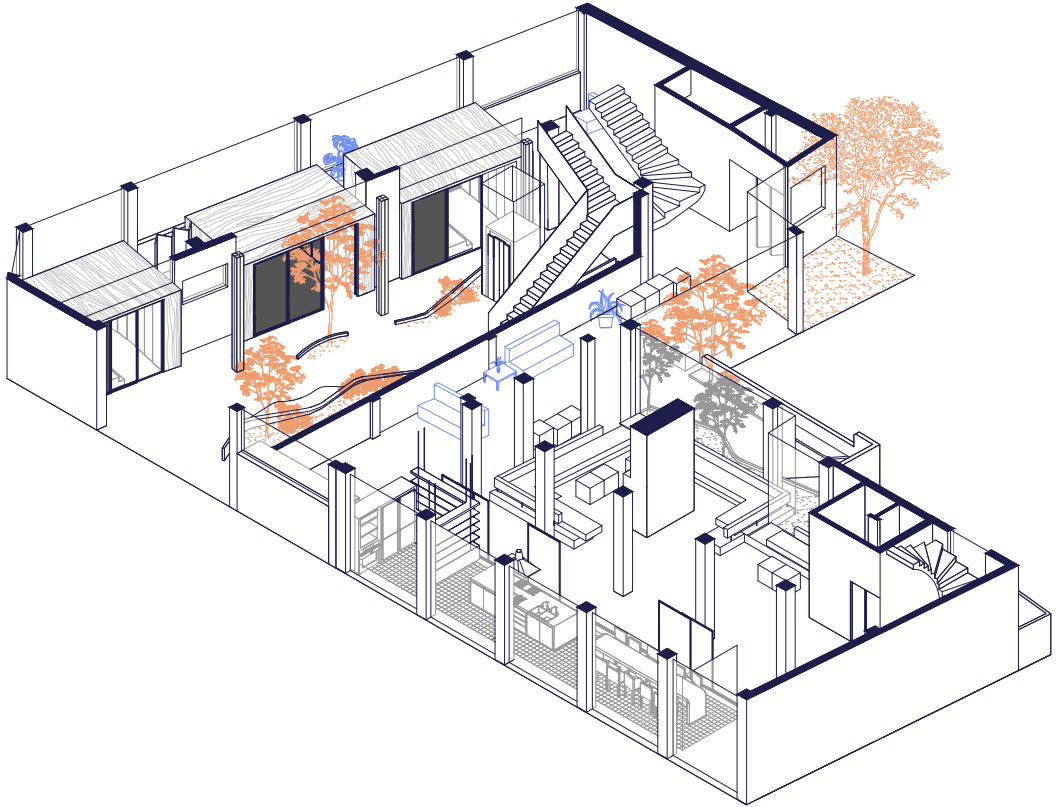

σχέδια

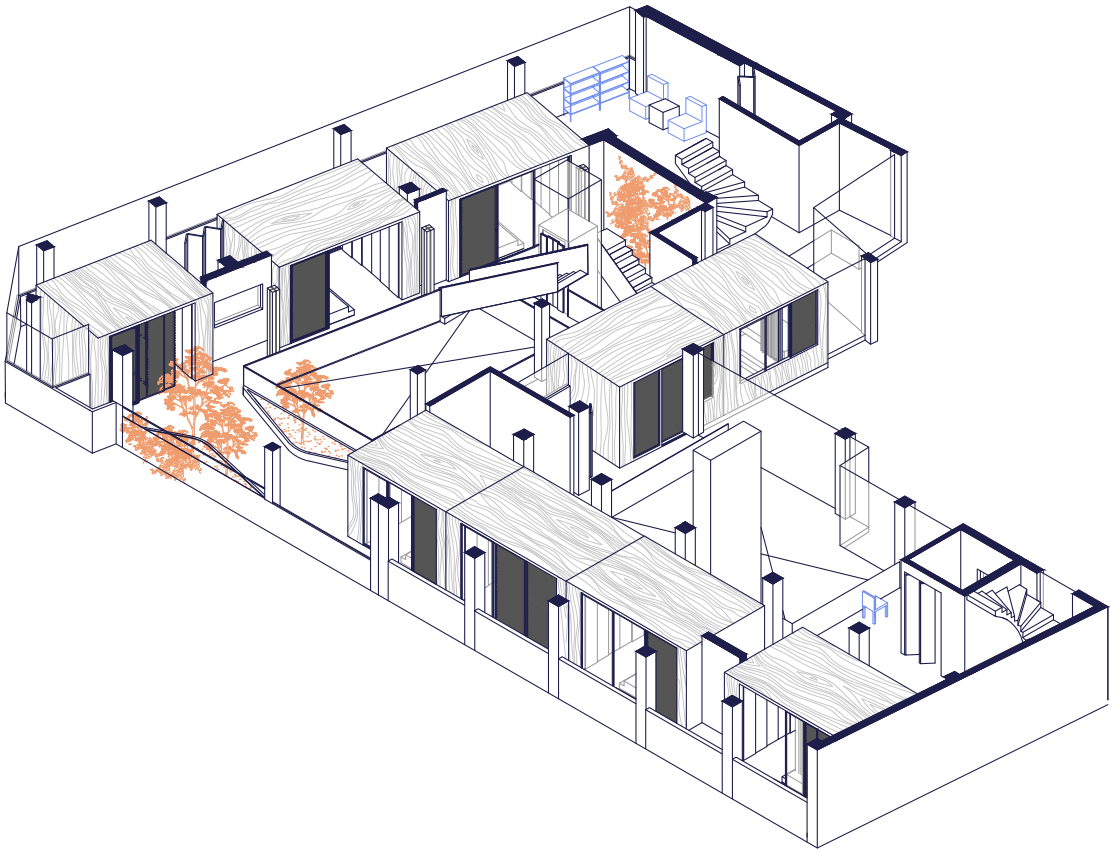
ισόγειο

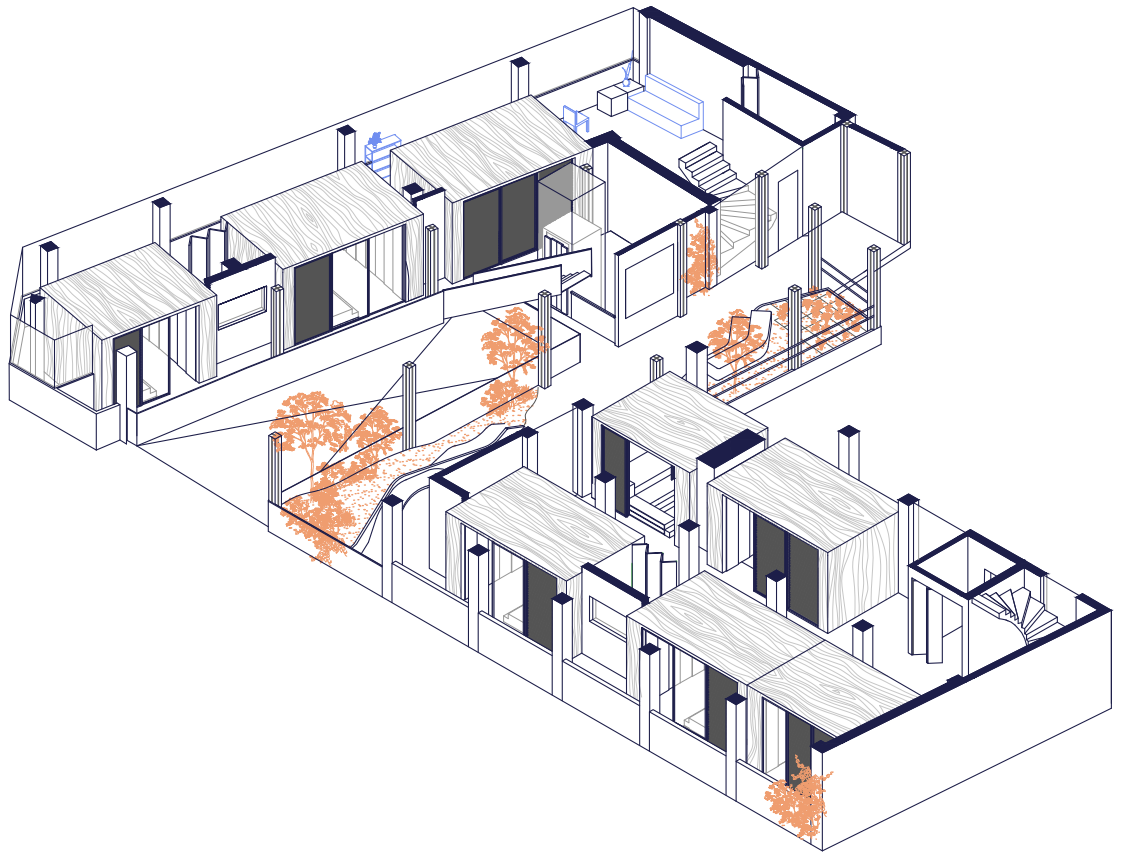
1ο επίπεδο

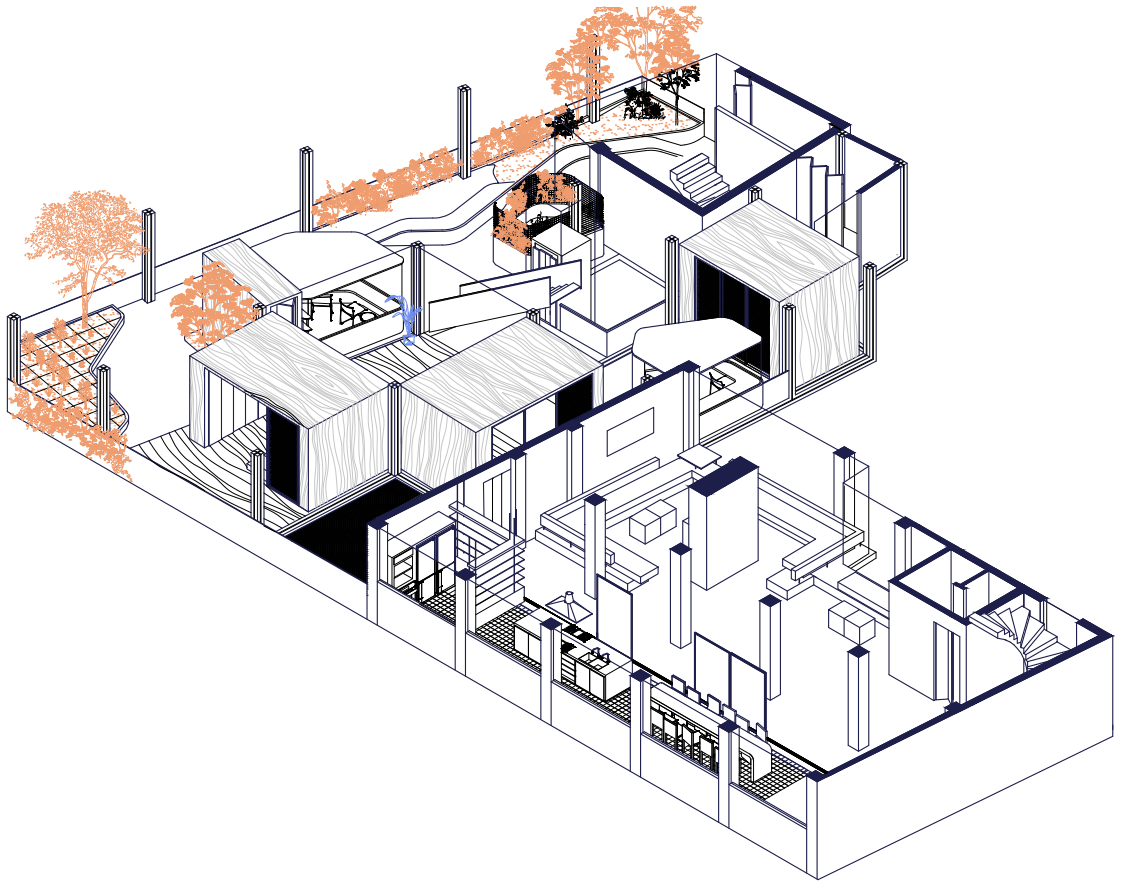
2ο επίπεδο

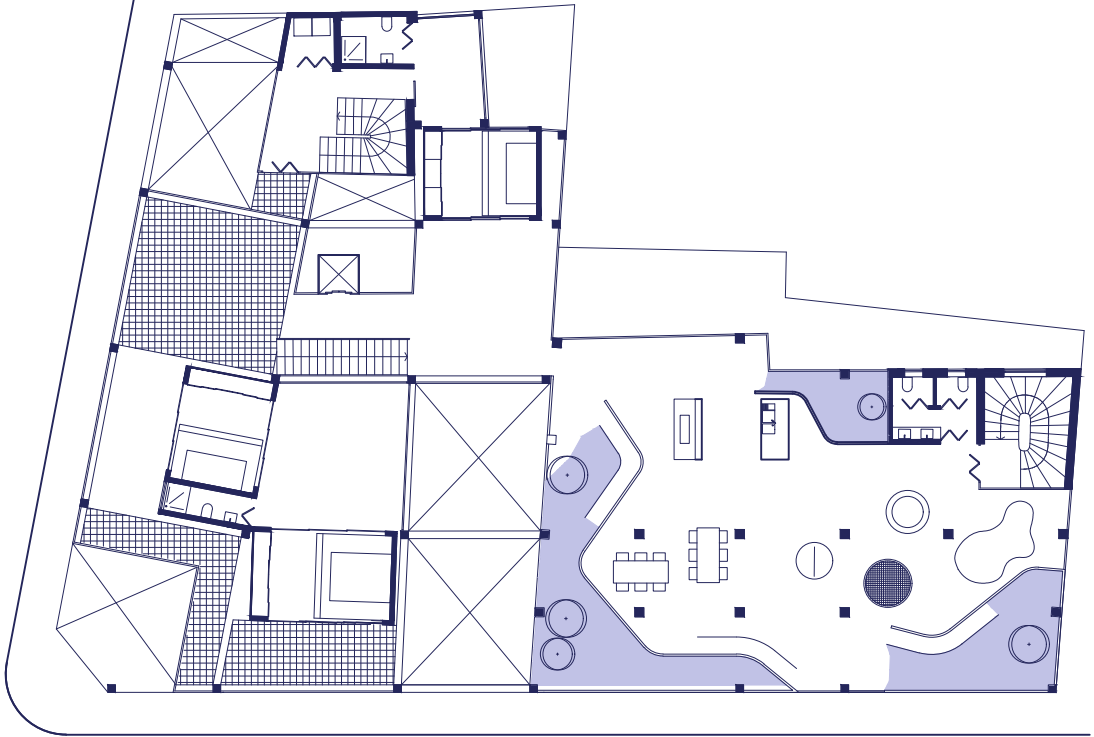

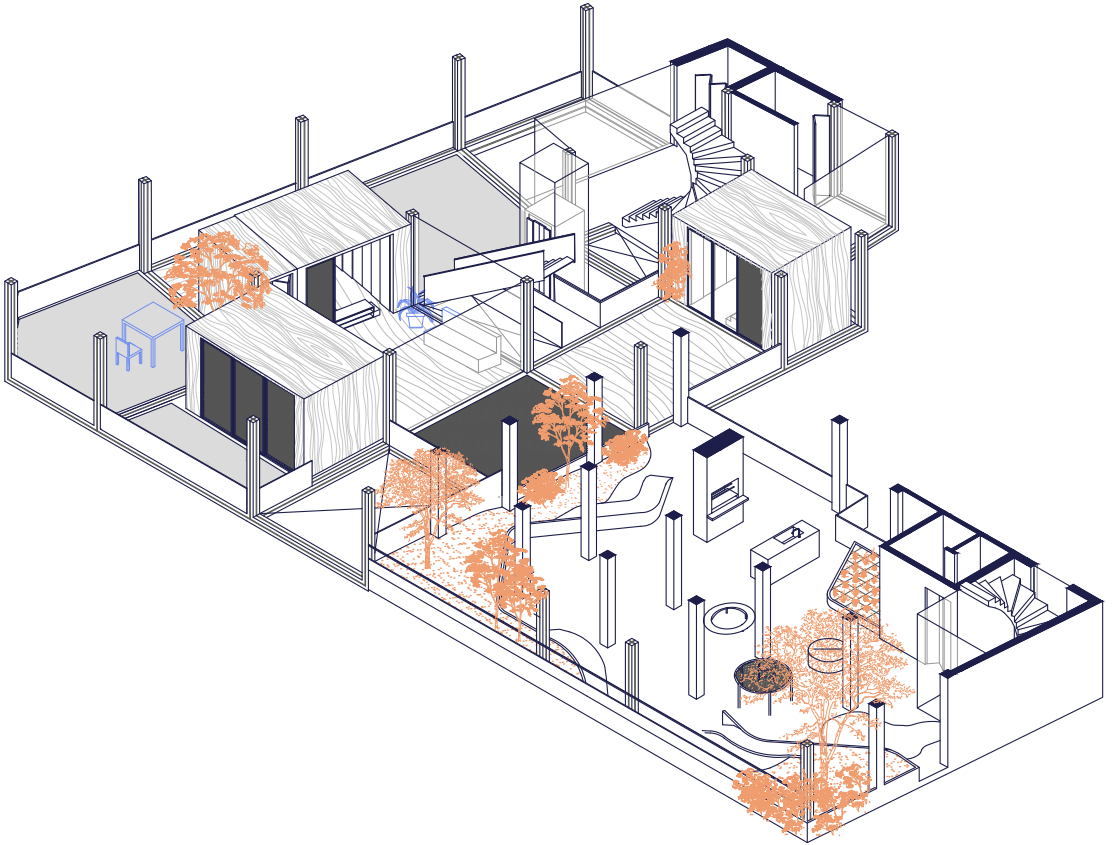
3ο επίπεδο

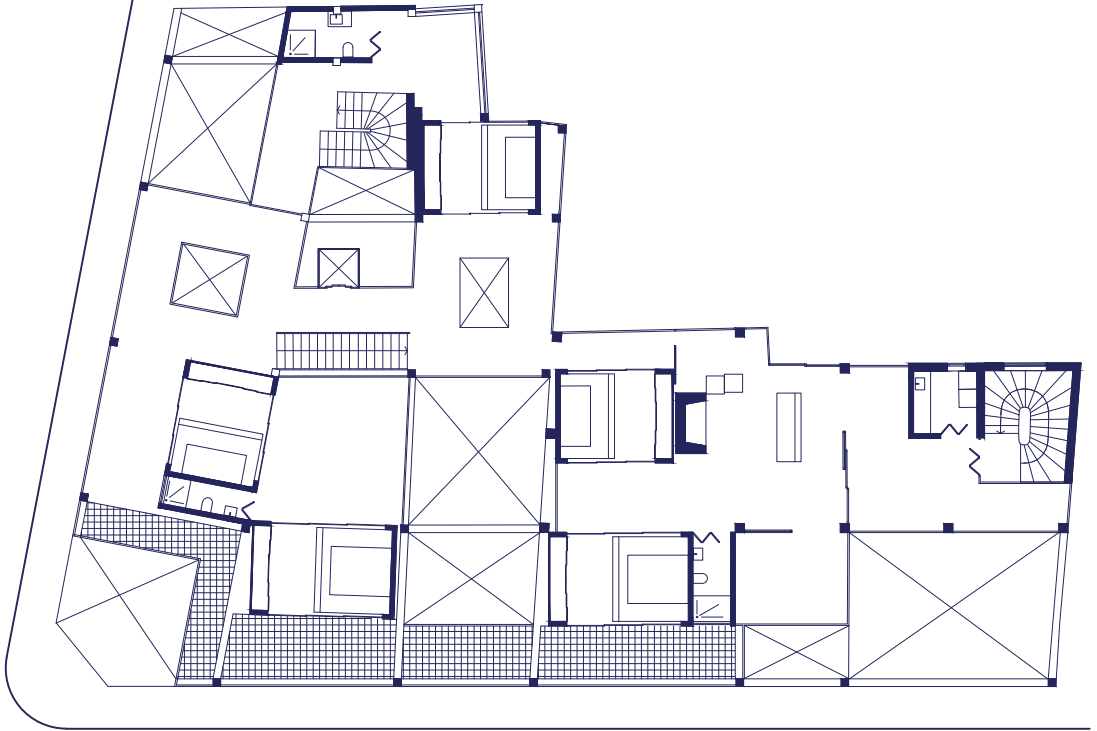

4ο επίπεδο

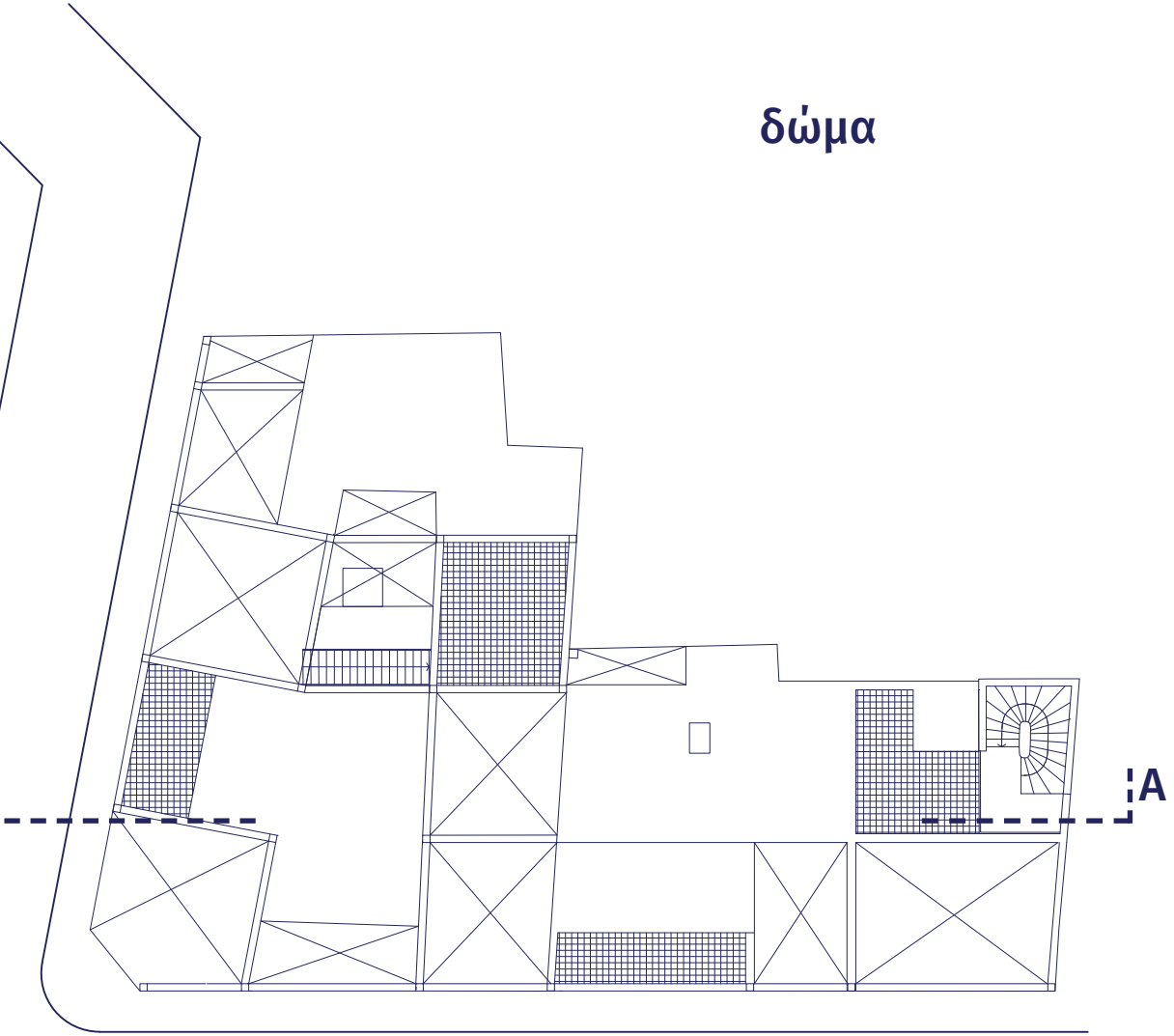

5ο επίπεδο

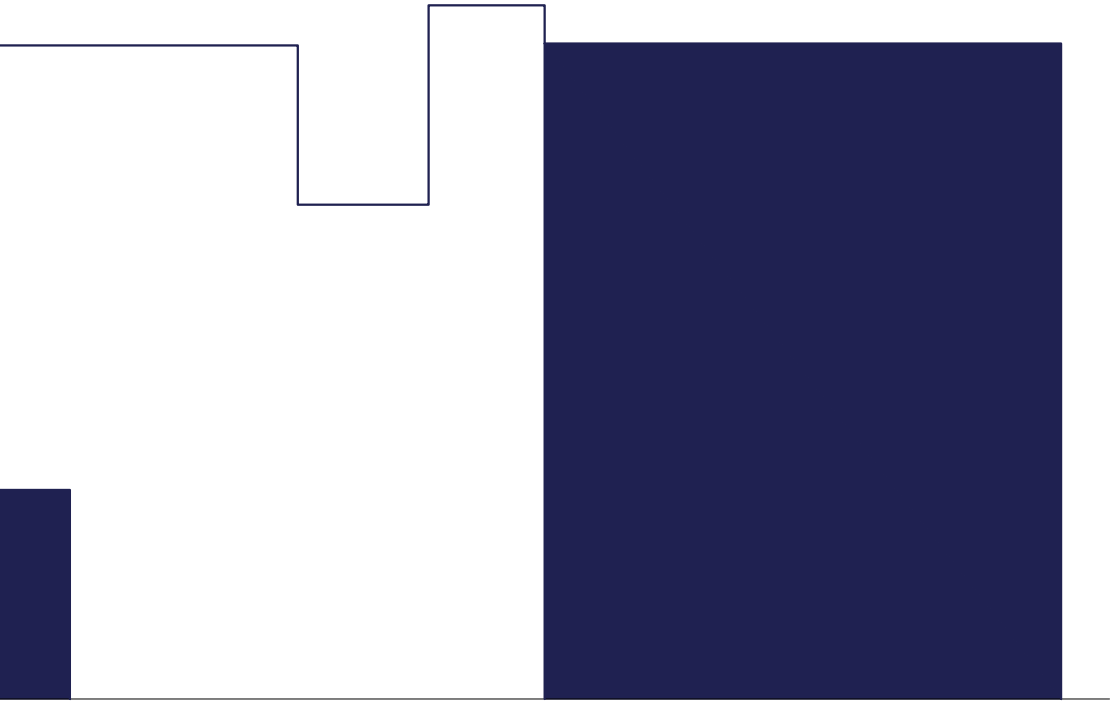

δώμα

τομή Α - Α

προοπτική τομή

- _εσωτερική άποψη κοινόχρηστου χώρου
- _εσωτερική άποψη αιθρίου και ημι-ιδιωτικού χώρου
- _πρόταση χρήσεων της επέκτασης του ιδιωτικού
 - _σχέση της αυλής με το εσωτερικό
 - _σχέση των μονάδων με το εσωτερικό

προοπτική τομή

- _εσωτερική άποψη ξύλινης προσθήκης
- _υπαίθρια αίσθηση της ζωής στην προσθήκη
 - _πρόταση χρησεων των αυλών
 - _σχέση της αυλής με το εσωτερικό
 - _σχέση των μονάδων με τις αυλές

προοπτική τομή

- _εσωτερική άποψη ξύλινης προσθήκης
- _υπαίθρια αίσθηση της ζωής στην προσθήκη
- _σχέση της υπάρχουσας κατασκευής με την προσθήκη

έντυπη βιβλιογραφία

- Arendt, H. (2009). Η ανθρώπινη κατάσταση. Μτφρ. Γ. Λυκιαρδόπουλος, Σ. Ροζάνης, Αθήνα: Γνώση.
- Auge, M. (1999). Για μια ανθρωπολογία των σύγχρονων κόσμων. Μτφρ. Δ. Σαραφείδου. Αθήνα: Αλεξάνδρεια.
- Auge, M. (2008). Non-Places: an introduction to supermodernity. London: Verso
- Bauman, Z (1998). Ρευστοί καιροί: Η ζωή την εποχή της αβεβαιότητας. Μτφρ. Κ. Γεωργιάς. Αθήνα: Μεταίχμιο.
- Βλαχοστεργίου, Ι. Μονή Βαρλαάμ Μετεώρων, η συμβολή της στη μοναστηριακή αρχιτεκτονική. Θεσσαλονίκη, Διδακτορική διατριβή
- Goffman, E. (1996). Συναντήσεις: δύο μελέτες στην κοινωνιολογία της αλληλεπίδρασης. Μτφρ. Δ. Μακρυνιώτη. Αθήνα: Αλεξάνδρεια.
- French, H. (2008). Key Urban Housing of the twentieth century: plans, sections and elevations. Νέα Υόρκη: W.W. Norton.
- Λέφας, Π. (2008). Αρχιτεκτονική και κατοίκηση: Από τον Heidegger στον Koolhaas. Αθήνα: Πλέθρον
- Κωνσταντινίδης, Α. (2010). Τα παλιά Αθηναϊκά σπίτια. Ηράκλειο: Πανεπιστημιακές εκδόσεις Κρήτης
- Sassen. S. (1991). The Global City: New York, London, Tokyo. Πρίνστον: Princeton University Press.
- Heidegger, M. (2009). Κτίζειν, Κατοικείν, Σκέπτεσθαι. Μτφρ. Γ. Ξηροπαϊδης. Αθήνα, Πλέθρον.
- Hoerpfner, W. (2005). Ιστορία της Κατοικίας: 5000πΧ-500πΧ. Μτφρ. Τσιριγκάκης, Η. Θεσσαλονίκη: University Studio Press
- Simmel, G. (2009). Πόλη και Ψυχή. Μτφρ. Γ. Λυκιαρδόπουλος. Αθήνα: Έρασμος
- Συλλογικό έργο, (2010).. Μετανεωτερικές επ-όψεις. Επιμέλεια Κ. Τσουκαλά, Μ. Δανιήλ & Χ. Παντελίδου. Αθήνα: Επίκεντρο
- Συλλογικό έργο, (2015). Συμβιώσεις. Επιμέλεια Ζ. Κοτιώνης, Γ. Τζιρτζιλάκης & Μ. Μαυροματάκη. Αθήνα: Καστανιώτης.
- Τσέφος, Κ. (2001). Μοναστηριακή αρχιτεκτονική στο Ζαγόρι της Ηπείρου (1430-1913). Ιωάννινα, Διακτορική διατριβή.

ηλεκτρονική βιβλιογραφία

Βαρουχάκη, Ν (2013) “Τα μοναστήρια στο δυτικό Μεσαίωνα: η συμβολή τους στην Αρχιτεκτονική”, Dspace NTUA, <<http://dspace.lib.ntua.gr/handle/123456789/8410>>

Botta, M. “Collective house”, Housing Protoypes, <[http://housingprotoypes.org.project?File_No=Swe004](http://housingprotoypes.org/project?File_No=Swe004)>

Δραγώνας, Π. (2011). “Μετά (την) ιδιωτικότητα: Βασικές έννοιες για τη σύγχρονη αστική κατοίκηση”, Archisearch, <<http://www.archisearch.gr/theory/meta-tin-idiotikotita-vasikes-ennoies-gia-ti-sughroni-astiki-katoikisi-panos-dragonas/>>

Κεφαλογιάννης, Ν & Παπαστεργίου, Χ. “Η έννοια του ενδιάμεσου”, greek architects, <<https://www.greekarchitects.gr/gr/in-between-id134>>

Κλωνιζάκη, Χ. (2017). “Dom Kommuna- Το κοινοβιακό σπίτι των Σοβιετικών”, Κατιούσα, <<http://www.katiouσα.gr/afieromata-istoria/100-chronia-ochtoiani-epan-astasi/dom-kommuna-koinoviako-spiti-ton-sovietikon/>>

Περίληψη

| In – between | οικοδομώντας το συλλογικό
επαναχρήσεις και επαναπροσδιορισμός της κατοίκησης στο κέντρο της
Αθήνας

Στόχος της διπλωματικής εργασίας είναι η δημιουργία μιας πειραματικής δομής συλλογικής κατοίκησης στο κέντρο της Αθήνας, χρησιμοποιώντας το υπάρχον κτιριακό απόθεμα της πόλης, με σκοπό τον επαναπροσδιορισμό της συνθήκης της κατοίκησης όπως τη γνωρίζουμε μέχρι σήμερα. Αφετηρία της έρευνας αποτέλεσε η μελέτη της ταυτότητας του κατοίκου της σημερινής μετανεωτερικής πόλης, καθώς και των μεταβαλλόμενων συνθηκών και σχέσεων που επηρεάζουν την αστική ζωή. Σε επόμενο στάδιο έγινε η ανάλυση παλαιότερων και σύγχρονων παραδειγμάτων κατοικιών, με σκοπό την αναζήτηση των μικρών στοιχείων εστιότητας που συνδέουν τον κάτοικο, την κατοικία και την πόλη. Χρησιμοποιώντας σαν μονάδα το μετανεωτερικό αστικό υποκείμενο γίνεται η προσπάθεια ένταξης του σε μια νέα συνθήκη κατοίκησης με κύρια χαρακτηριστικά στοιχεία την εντονη σχέση της δομής με το «έξω», δηλαδή την πόλη και το δημόσιο χώρο και το «άνοιγμα» της μικρότερης ιδιωτικής μονάδας προς το «κοινό» και τη συλλογική ζωή. Επιχειρείται επιπρόσθετα η κατασκευή μιας νέας δομής στον ενδιάμεσο χώρο που δημιουργείται από το ανάγλυφο των δωματίων των ήδη υπάρχοντων κτιριακών μονάδων, στην οποία η ζωή γίνεται υπαίθρια, το κοινό συγχέεται με το δημόσιο και η πόλη αναδημιουργείται σε ένα νέο επίπεδο στο οποίο οι συνθήκες είναι ρευστές και μη ορισμένες. Δημιουργείται ένας χώρος, δηλαδή, γύρω και ανάμεσα από τις αυστηρά ορισμένες ταυτότητες – τις οποίες επιτάσσει το δομημένο περιβάλλον- αλλά διαφέρει από αυτές ριζικά. Ο συγκεκριμένος χώρος επιλέχθηκε να πλαισιώνεται από μια ξύλινη κατασκευή με πανέλα πλήρωσης, άλλα πλήρη και άλλα διάτρητα, εντείνοντας την αντίθεση της ενδιάμεσης αυτής υβριδικής κατάστασης με το πυκνά δομημένο περιβάλλον της ελληνικής πρωτεύουσας.

Σκοπός του συνολικού εγχειρήματος είναι ο πειραματισμός με τα στοιχεία αυτά που παραδοσιακά συνθέτουν μια κατοικία, και η αποδόμησή τους έτσι ώστε να προκύψει πηγαία ένας νέος τύπος οικιότητας μέσα από μια προσπάθεια διανυσματικής επέκτασης της κατοίκησης με πυρήνα την πόλη και όχι την οικιστική μονάδα.

Summary

| In – between | building the collective
redefining the urban dwelling in the center of Athens

The purpose of this thesis project, is to create an experimental structure of common living, in the center of Athens, using the existent building reserve of the city, in order to redefine the housing status as we know it.

The starting point of the project, was the study of the identity of the modern day resident of the post-modern city, as well as the ever changing relations that influence the urban living. In another level was considered crucial to analyze a wide spectrum of older and modern examples of housing, in order to identify those elements that traditionally connect the resident, the residence and the city. Using the post-modern urban subject as a starting unit, the project concentrates on creating a new way of living in the city, with an openness to the “outside” as well as to the “common”, a way to live collectively as a part of a wider community. The structure that is being proposed lays on the in-between space, created by the existing structures, where the city recomposes itself in a new level, where the social conditions are fluid and non-definite and the living is oriented on the “outside”. A space is created, around and between social identities, but differs from them. This space was decided to be presented as a wooden structure with wooden filling panels of different transparencies, creating a more apparent contrast of this hybrid situation to the rest of the compact built environment of the greek capital.

The objective of the whole project is to experiment with those elements that traditionally shape a “home», in its wider meaning, and the deconstruction of them, in order to create a new way of living together, and broadening the definition of dwelling in general, using the city and the resident as a starting point instead of the housing complexes.

